

**La cooperació no governamental catalana
a Nicaragua i El Salvador
enfrent dels impactes de la globalització**

**Una reflexió crítica sobre les estratègies adoptades
després del Acords de Pau**

Finançadors:

**Gabinet de Relacions
Internacionals**

En conveni amb:

AUTORS

Guillem Galofré
Investigador

Núria Mercader
Investigadora

Victòria Planas
Investigadora

Primera edició,
Barcelona, juny 2005

Editat per Fundació Món-3

Grafisme i maquetació:
Fundació Tam-Tam

Paper reciclat i ecològic

Dipòsit legal:
ISBN: 84-609-5424-2
Num. de Registre: 05130701

**LA COOPERACIÓ NO GOVERNAMENTAL CATALANA
A NICARAGUA I EL SALVADOR
ENFRONT DELS IMPACTES DE LA GLOBALITZACIÓ**

**Una reflexió crítica sobre les estratègies adoptades
després dels Acords de Pau**

ÍNDEX

0. PRESENTACIÓ	[5]
I. METODOLOGIA DE L'ESTUDI	[6]
II. ELS ACTORS O AGENTS DEL DESENVOLUPAMENT	[10]
II.1 Marc conceptual	[10]
II.2 Criteris de classificació	[20]
II.3 Llistats d'entitats catalanes que treballen en el camp de la solidaritat i/o la cooperació al desenvolupament	[24]
III. LA INTERVENCIÓ: LES PRÀCTIQUES DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT	[29]
III.1 Contextualització de les estratègies a Nicaragua i El Salvador i a Catalunya	[29]
III.2 Anàlisi de les estratègies adoptades per les ONG catalanes a Nicaragua i/o El Salvador durant el període de 1990-2003	[42]
A. Els Agents (entitats i/o ONGD) i les pràctiques de cooperació al desenvolupament	[43]
A.1 – Dades generals de les ONGD	
A.2 – Fonts de finançament	
A.3 – Recursos humans-personal	
A.4 – Accions de lobby o d'incidència política de les organitzacions	
B. Aproximació a les pràctiques de cooperació al desenvolupament dels Agents (entitats i/o ONGD) a Nicaragua i El Salvador	[56]

- B.1 – L'instrument d'intervenció en el marc de les accions a Nicaragua i El Salvador: el projecte
  - B.1-1 Origen del projecte o iniciativa de la intervenció
  - B.1-2 Grau de participació dels agents de cooperació: entitat del Nord, contrapart local i beneficiaris, en les diferents fases del cicle del projecte: identificació, formulació, execució, seguiment, avaluació i gestió de recursos econòmics assignats al projecte
  - B.1-3 Continuitat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern
  - B.1-4 Sistema de seguiment i avaluació del projecte
  - B.1-5 Accions de sensibilització vinculades al projecte
  - B.1-6 Punts forts i punts febles dels projectes
- B.2 – Localització de la intervenció: àmbits geogràfics d'actuació
- B.3 – Objectius generals de les ONGD
- B.4 – Beneficiaris-població meta
- B.5 – Sectors d'intervenció
- B.6 – Articulació de l'acció amb els Plans Estratègics de Desenvolupament
- B.7 – Contraparts locals

IV. REFLEXIONS DE L'ESTUDI	[129]
V. NOTES	[146]
VI. BIBLIOGRAFIA	[149]

0. PRESENTACIÓ

En el marc del projecte Centreamèrica: Pau i Desenvolupament i sota el títol *La cooperació no governamental catalana a Nicaragua i al Salvador enfront dels impactes de la globalització*, es va aprovar la realització d'un estudi amb l'objectiu que proposés elements per a una reflexió crítica sobre les estratègies adoptades per la cooperació no governamental catalana després dels acords de Pau. En aquest sentit, s'ha decidit elaborar un document que integri dues parts: la descripció del context socioeconòmic a Nicaragua i a El Salvador comprnent els impactes de la globalització al país, i una aproximació a les estratègies adoptades per la cooperació no governamental catalana després dels acords de pau. La primera part té com a objectiu presentar el context en els dos països esmentats i la segona pretén respondre a la pregunta

«què s'ha fet fins ara des de les ONG catalanes en aquests països». De la relació entre aquests dos punts se'n despendrà una anàlisi que acomplexi l'objectiu principal d'aquest estudi, disposar d'elements per a poder reflexionar sobre *què s'ha fet i què podem fer en aquest context?*

El document que teniu a les mans és la segona part d'aquest treball més ampli i proposa un mètode de recollida i anàlisi de dades sobre les estratègies de cooperació dutes a terme per les entitats catalanes a Centreamèrica després dels acords de pau. De l'anàlisi se'n derivaran els elements per a la reflexió crítica sobre el què s'ha fet i cap a on?

I. METODOLOGIA

Realitzar un procés crític de sistematització i anàlisi per saber quines han estat les estratègies adoptades pels actors de la cooperació no governamental implica acotar els àmbits que interessa analitzar. En aquest sentit, hem especificat uns àmbits concrets i per mitjà d'una enquesta hem definit de cadascun què volem saber i a través de quins indicadors es recollirà la informació requerida. Els àmbits escollits no són els únics per estudiar la praxis de les ONGs però són els que nosaltres hem considerat imprescindibles per la nostra anàlisi. Els àmbits per aquesta recerca són els següents:

- *Els Agents (entitats i/o ONGD) i les pràctiques de cooperació al desenvolupament* que inclou les dades generals de les ONGD, les fonts de finançament, els recursos humans, personal i les accions de lobby o d'incidència política de les organitzacions.
- *Aproximació a les pràctiques de cooperació al desenvolupament a El Salvador i/o a Nicaragua* que inclou l'instrument d'intervenció; la localització de la intervenció; els objectius generals de les ONGD; els beneficiaris-població meta; els sectors d'intervenció; l'articulació de l'acció amb els Plans Estratègics de Desenvolupament; les contraparts locals.

Definició de la població

Considerant que la població objecte d'estudi són les ONGs catalanes que treballin o hagin treballat a Centreamèrica després dels acords de pau, hem creat un

directori el màxim acurat possible que considera tot el ventall d'ONGs. En el procés d'identificació s'ha tingut en compte tant les ONGs federades, com no federades, de tot el territori català que han treballat després dels acords de pau a Nicaragua i/o el Salvador. S'ha elaborat un directori amb les ONGD que s'ha pogut conèixer que treballen o han treballat a Nicaragua i/o El Salvador entre els anys 1990 i 2003. (adjunt annex directori).

Selecció de les entitats

Per poder tenir una radiografia de la totalitat de la població, inicialment ens proposàvem realitzar un qüestionari tancat a les ONGs seleccionades d'una mostra aleatòria simple, amb la idea d'extrapolar els resultats de la mostra al conjunt de les ONGs, no obstant, hem descartat la representativitat ja que el resultat esperat no és disposar de dades quantitatives generals sinó que és concloure amb un mètode de recollida i anàlisi de dades que permeti arribar a elements crítics de les estratègies de cooperació de les ONGs catalanes a Centreamèrica després dels acords de pau. Hem valorat adient realitzar una entrevista en profunditat a un menor nombre d'ONGs per tal de recollir el màxim d'informació per aconseguir l'objectiu esmentat i involucrar als actors no governamentals en aquest procés crític de sistematització i anàlisi. Així s'ha definit una mostra d'ONGs que no és representativa però que inclou diferents tipus d'actors no governamentals.

Tenim present que les ONGs es poden classificar sota diferents aspectes, com l'àmbit d'intervenció, l'abast territorial de la seva actuació... i d'altres, però s'ha fet la selecció incorporant els següents criteris de classificació:¹

- ONG federades i no federades.
- Interessos específics de grup, o no, en el camp de la cooperació.
- Entitats de primer nivell i de segon nivell.
- Grandària de les organitzacions.
- Actuen exclusivament a Nicaragua i/o a El Salvador i no actuen exclusivament a aquests dos països.

Metodologia emprada pel recull de les dades

La metodologia usada per a l'elaboració d'aquest estudi ha estat l'entrevista tancada, (enquesta o qüestionari?) incorporant preguntes obertes, que ens ha servit de guió per dur a terme una entrevista personalitzada. Com ja s'ha esmentat anteriorment l'objectiu inicial era realitzar un qüestionari tancat acotant les opcions de resposta, no obstant vàrem decidir incorporar una part qualitativa a l'enquesta deixant preguntes obertes aprofundint en la informació.

Confecció del qüestionari

El qüestionari conté 3 tipus d'informació, la que fan referència a les dades generals de l'organització, la que aglutina dades sobre les pràctiques de cooperació de les ONGs catalanes en els últims 13 anys i la que detalla les

accions realitzades a El Salvador i/o Nicaragua, també en aquest període. El qüestionari conté 8 apartats.

1- Dades generals de l'entitat

Informació sobre la localització de l'entitat, l'estatus jurídic i la persona que respon el qüestionari.

2- Dades de l'organització

Informació sobre la data de fundació, l'implantació territorial, la participació de l'entitat en el marc de xarxes i el nombre de socis, col·laboradors i voluntaris.

3- Àmbit geogràfic d'actuació per any

Dades sobre l'àrea geogràfica on s'han realitzat la major part dels projectes als quals s'han donat suport per any.

4- Fonts de finançament per any

Informació econòmica: recursos rebuts per l'entitat cada any en relació a la font de finançament; volum total de recursos per any destinats a Nicaragua i/o a El Salvador; activitats de lobby (pressió política) a les institucions.

5- Primeres actuacions a el Salvador i/o Nicaragua

Any d'inici de l'actuació a Nicaragua i/o El Salvador i tipus d'acció realitzada.

6- Objectius principals, lineaments estratègics i propòsits a El Salvador i/o Nicaragua

Principals objectius generals i específics a El Salvador i/o Nicaragua de l'entitat.

7- Accions a El Salvador

8- Accions a Nicaragua

Aquest dos apartats són els més amplis i contempnen les mateixes preguntes cadascun d'ells. Activitats principals de l'entitat a El Salvador i a Nicaragua; el treball previ a la zona abans dels acords de pau; la població meta prio-

ritzada i el sector d'intervenció per any; la localització de la intervenció per any; la coordinació de les accions amb els plans estratègics de desenvolupament municipals i nacional; el personal contractat per l'entitat, l'expatriat i el personal local del país en qüestió; el personal a Catalunya; les dades sobre les contraparts locals que es treballa habitualment; i tres projectes que l'entitat valora dels més importants que s'ha realitzat a Nicaragua i/o El Salvador des de 1990 fins l'actualitat, considerant que el grau d'importància el defineix l'entitat.

Procés de recollida de dades

El procés de recollida de dades fou planificat per l'equip investigador; concertant visites prèvies amb les persones que l'entitat decidia. Es féu un contacte previ per correu electrònic i després telefònicament es féu la presentació de l'estudi i es marcà un dia i hora per passar el qüestionari personalment.

El treball de camp es dugué a terme entre els mesos de maig-juliol de 2004. El procediment seguit va ser el següent: una persona del grup d'investigadors es presentava a la seu de l'entitat seleccionada i omplia l'enquesta conjuntament amb la persona de l'entitat resolent els dubtes a mesura que es plantejaven. Considerant que s'havien fet gestions abans de passar el qüestionari, molta informació que requeria l'enquesta ja estava preparada prèviament. Les preguntes obertes eren realitzades per l'investigador utilitzant el qüestionari de guia per anotar les idees principals.

S'han realitzat un total de 14 enquestes a les entitats següents: Ensenyament Solidari, Brigada Rubén Darío, Sant Just Solidari, Fundació Dr. Trueta, Associació Catalana per la Pau-ACP, CEIP Jungfrau, SETEM-Catalunya, Fundació Pau i Solidaritat, Fundació Món-3, Tazumal Cat-El Salvador, ESF-Enginyeria Sense Fronteres, Huacal, Associació Segundo i Santiago Montes, Cooperació. S'ha intentat complementar tot el qüestionari, no obstant, en alguns casos l'entitat no disposava de la informació sistematitzada i ha estat difícil aconseguir totes les dades.

Tractament dels resultats

Una part de les dades han estat introduïdes al programa de tractament de dades estadístiques SPSS, on prèviament s'havia construït una plantilla per encabir els resultats del qüestionari, i l'altra s'han inclòs en taules d'excel. Les preguntes que tenen resposta múltiple s'han introduït a les plantilles excel i les que la resposta es pot tancar amb com a màxim 5 opcions han estat tractades amb el SPSS.

Concretament la informació de l'apartat 1 (dades generals de l'entitat), 2 (dades de l'organització) i 5 (primeres actuacions a El Salvador i/o Nicaragua) ha estat analitzada amb el SPSS, amb excel s'han analitzat: l'apartat 3 (àmbit geogràfic d'actuació per any), l'apartat 4 (fonts de finançament per any) a excepció de la pregunta 4.1 (activitats de lobby (pressió política) a les institucions), l'apartat 6 (objectius principals, lineaments estratègics i propòsits a El Salvador i/o Nicaragua) i l'apartat 7 i 8 (accions a El Salvador i accions a Nicaragua).

Un cop processades totes les enquestes i feta la corresponent introducció de les dades hem elaborat els resultats. Els generats amb el programa SPSS han permès la descripció de les dades, mitjançant estadístics simples, taules i gràfics descriptius; els obtinguts per les plantilles d'excel ha calgut una recodificació de les respostes per tal de facilitar l'anàlisi, en aquest sentit:

En l'àmbit geogràfic d'actuació per continent per any, s'han classificat les respostes sota els següents conceptes: intervenció a centreamèrica – intervenció a centreamèrica i a d'altres continents.

En l'àmbit geogràfic d'actuació per país per any, s'han classificat les respostes sota els següents conceptes: actuació a Nicaragua – actuació a El Salvador – actuació a Nicaragua i El Salvador.

En l'apartat de principals fonts de finançament per any s'han classificat les respostes: multilateral – descentralitzada – administració central – institucions privades – fons propis.

En el punt d'objectius principals, lineaments estratègics i propòsits a El Salvador i/o Nicaragua s'ha acotat la resposta: s'ha introduït el factor de la confusió entre els objectius generals i els objectius específics, per part de les entitats a l'hora d'enunciar o plantejar els seus objectius. Així direm que hi ha confusió quan no es pot identificar la relació entre l'objectiu enunciat amb el propòsit general de l'entitat (objectiu general, global o estratègic), i entre l'objectiu enunciat i el nivell o grau de

concreció de l'efecte que s'espera que el projecte assoleixi a mitjà o curt termini (objectiu específic).

En el subapartat de població meta i el sector d'intervenció prioritzat a Nicaragua i a El Salvador, les variables per població meta han estat: dones, grups indígenes o minories ètniques, infants, joves, vells, camperols, col·lectius professionals: mestres, etc, obrers, autoritats locals, refugiats, població en general, altres; les variables per sector d'intervenció han estat: desenvolupament productiu, desenvolupament rural, desenvolupament sociocultural, educació-formació, sanitat, suport organitzatiu, promoció sociolaboral, promoció dels Drets Humans i la democràcia, construcció d'infraestructures, equipaments, estris i recursos bàsics, protecció del medi ambient.

Per abordar l'anàlisi de població meta i dels sectors d'intervenció s'han proposat dos factors: la focalitat o especialització i la continuïtat per tal de veure si existeix una relació directa entre focalitat i concentració-especialització i continuïtat i visió de procés.

En el subapartat de la localització a Nicaragua i/o a El Salvador, les respostes s'han agrupat en: continuïtat – no continuïtat, mesurant la continuïtat respecte al lloc principal d'intervenció del primer any i del darrer any d'intervenció.

Finalment, considerant aquest mètode d'anàlisi, amb opcions dicotòmiques i en base al marc referencial sobre les ONGDs elaborat es passà a la redacció del treball.

II. ELS ACTORS O AGENTS DEL DESENVOLUPAMENT

II.1 Marc conceptual

Breu context històric

Les Organitzacions No Governamentals són entitats sense ànim de lucre, sorgides de la societat civil amb l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat. Malgrat existeixen diferents tipus d'ONG i àmbits d'actuació, generalment s'atribueix aquesta denominació a les organitzacions dels països del Nord que es dediquen a realitzar projectes en el camp de la cooperació internacional o a l'educació pel desenvolupament. Aquí utilitzarem aquest terme, o més apropiadament ONG pel desenvolupament (ONGD).

Als anys 60 l'emergent moviment de cooperació internacional rep un fort impuls a partir de la proposta de les Nacions Unides de destinar el 0,7% del PNB dels països rics industrialitzats com un instrument per redistribuir la riquesa i combatre la pobresa mundial. En el cas de l'Estat espanyol però, fins 1982 va ser considerat com un país receptor d'ajuda i, per tant, la seva història de la cooperació és relativament recent.

Ballester i Truñó (2002) estableixen quatre etapes en la història de les ONGD a Catalunya en els últims 25 anys, marcades per moments o punts d'inflexió. En la primera etapa que inicia a partir de la transició demo-

cràtica i s'estén al llarg dels anys vuitanta, el puntal del treball de solidaritat i la cooperació girava al voltant de l'internacionalisme d'esquerres organitzat en comitès de solidaritat. Com han vist altres autors en el context de l'Estat espanyol, el moviment de solidaritat neix de grups cristians progressistes i partits polítics d'esquerres que compartien elements ideològics i pràctiques socials comuns (Montes i Martínez, 2002). És durant aquesta primera etapa quan s'organitza la primera campanya d'àmbit estatal perquè el 0,7% dels pressupostos es dediquen a cooperació per al desenvolupament. El 1986 es crea el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i el 1989 es crea la Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament (FCONGD) com a plataforma de coordinació i interlocució.

En la segona etapa, que transcorre durant els anys 90, «s'engeguen noves mobilitzacions de solidaritat al voltant dels conflictes a Chiapas i Bòsnia. Els esforços per coordinar actuacions donen fruits amb la segona *Campanya pel 0,7% i + amb transparència i de qualitat* organitzada al 1994» (Ballester i Truñó, 2002:132). La campanya incideix en la conscienciació i mobilització social i en l'augment dels recursos públics, i comencen a aparèixer alguns consells de cooperació municipals, on algunes entitats poden participar de forma només consultiva en el disseny de les polítiques públiques.

Després de les campanyes pel 0,7%, amb l'inici de la tercera etapa, proliferen i es diversifiquen actors de solidaritat internacional a un ritme accelerat de creixement. En aquesta etapa destaca l'interès per legislar l'àmbit de la cooperació internacional (Avantprojecte de llei catalana de cooperació internacional, aprovada al desembre de 2001) i un important augment dels recursos públics que provoca una major professionalització de les organitzacions. Segons Ballester i Truñó, «podem observar dues cares de la moneda: una és la permeabilitat dels mitjans de comunicació, universitats i sectors comercials que s'apropien del discurs simbòlic de la solidaritat internacional fins al punt que aquest s'arriba a confondre amb el marc de creences dominant (quan solidaritat o sostenibilitat es converteixen en paraules d'ús comú). L'altra cara de la moneda és la neutralització del contingut de protesta i la despolitització del treball en aquest camp» (Ballester i Truñó, 2002:133). El 1998 s'aprova la Llei de cooperació internacional espanyola.

Finalment, la darrera etapa s'inicia al 1999 amb l'aprovació del *Codi Ètic i de Conducta* per part de la FCONGD, el 2000 amb la creació de la Xarxa per l'Abolició del Deute Extern Usurer (ADEU) i l'organització de la Consulta Social. Aquests esdeveniments marquen una nova dinàmica molt mobilitzadora, una lògica innovadora d'acció caracteritzada per «la combinació de reivindicacions de contingut i de forma clarament polititzades; la capacitat de mobilitzar no només organitzacions de tota mena i amb un ampli ventall de cultures polítiques, sinó també persones individuals en forma de xarxa; i la supe-

ració dels límits locals o estatals per passar a formar part de campanyes d'àmbit mundial». (Ballester i Truñó, 2002:133). El juny de 2001 se celebra la Campanya contra les polítiques del Banc Mundial a Barcelona i al desembre del mateix any s'aprova la Llei catalana de cooperació al desenvolupament.

Definició d'ONGD

Un cop vist l'evolució històrica de les ONGD a Catalunya aproximem-nos a la seva definició. La Coordinadora de Organizaciones No Gubernamentales de Desarrollo de l'Estat espanyol (CONGDE) defineix les ONGD com organitzacions independents sense ànim de lucre que participen en el moviment associatiu i que estan articulades entorn a les finalitats de la solidaritat i la cooperació internacional amb una ferma voluntat de transformació social, i que per assolir aquests objectius s'han estructurat en forma d'organització estable que disposa d'un grau mínim de recursos humans i infraestructura, i que compta amb una base social que les recolza i a la que han de respondre (Sancho, 1999:14).

El terme ONG comença a utilitzar-se per diferenciar les accions de solidaritat que eren impulsades per la societat civil organitzada d'aquelles executades pels estats i les institucions governamentals. Aquestes sigles han assolit progressivament un grau notable de popularitat i el seu ús s'ha estès en altres àmbits associatius, fonamentalment d'acció social, no relacionats directament amb la cooperació internacional al desenvolupament.

Com diu Sancho (1999:13), si abans aquestes sigles eren un element que proporcionava certa identitat davant l'ajuda oficial al desenvolupament, ara és un conjunt de lletres que agrupa un conjunt heterogeni d'entitats del tercer sector (o sector no lucratiu) que pertanyen a àmbits diferents i amb finalitats diverses.

Segons Pérez, K. (2000:403), les ONG-Organitzacions No Governamentals són organitzacions sense ànim de lucre sorgides de la societat civil amb l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat. Formen part del Tercer Sector, com una expressió del moviment associatiu voluntari de la societat civil. Es dediquen a canalitzar recursos als països del Sud a través de projectes de desenvolupament o d'emergència, així com sensibilització i lobby i denúncia en el marc de les relacions Nord-Sud.

De forma similar, Ortega (1996) defineix les ONGD com aquells «organismes voluntaris, sense fins de lucre, autònoms e independents de l'àmbit governamental, els recursos dels quals es destinen a finançar projectes o accions en l'àmbit de la cooperació pel desenvolupament».

Els principals actors de la cooperació no governamental són les ONGD que formen part del teixit associatiu de la societat civil i que actuen per transformar les relacions Nord-Sud en una direcció més justa, solidària i equitativa. Però quan parlem d'ONGD no parlem d'un col·lectiu uniforme, sinó del conjunt d'entitats força

heterogeni que treballen per aconseguir l'eradicació de la pobresa i la construcció d'un món més just i solidari.

Principals característiques

Les ONG no són homogènies. El boom de la participació social que es produeix a la dècada dels 80 implica una diversificació ideològica i política cada cop major en l'espectre de les ONGD, donant lloc a organitzacions amb orígens ideològics i polítics molt dispars amb objectius i pràctiques divergents i en molts casos contradictòries, configurant cadascuna estils de cooperació molt diferents (Montes i Martínez, 2002).

Sancho (1999:13) observa la gran pluralitat i diversitat que representen les ONGD, reflex de la riquesa social i de l'interès de múltiples segments de la població per combatre la injustícia a nivell mundial, així com la multiplicitat de modalitats d'actuacions que utilitzen. Malgrat aquesta heterogeneïtat, un punt en comú podria ser que totes les organitzacions persegueixen combatre la pobresa i les seves causes, però no totes fan les mateixes accions ni actuen en els mateixos llocs i sectors. La seva tasca principal és la solidaritat i la cooperació internacional, i encara que els espais de col·laboració i participació a través del treball voluntari siguin molt variable, el voluntariat seria una característica compartida.

La FCONGD va aprovar al juny de 1997 un *Codi Ètic i de conducta* que recull algunes característiques comunes:

«Les ONGD es caracteritzen per disposar d'un grau mínim d'estructura o organització estable (...); per no perseguir afany de lucre (...); per disposar d'un cert grau de suport públic i presència social (...); pel caràcter voluntari o motivacional dels seus recursos bàsics (humans i materials) (...); per la seva independència, és a dir, l'autonomia institucional i decisòria de qualsevol instància governamental o intergovernamental (...); per disposar de mecanismes transparents i participatius per constituir els seus òrgans de govern (...); per estar obertes a l'escrutini i debat públic sobre la seva política, pràctiques i pressupostos (...); per la seva voluntat d'actuar com a agent de canvi social (...); per estar basades i articulades entorn d'uns fins de solidaritat internacional i desenvolupament (...); i per actuar per tal de superar aquesta situació [de desigualtats socials i econòmiques]. (FCONGD, 1997).

D'aquesta autoidentificació les característiques més rellevants són: una mínima estructura; el caràcter voluntari i motivacional; la voluntat d'actuar com a agent de canvi; els fins de solidaritat internacional i desenvolupament; i l'actuació per superar la situació de desigualtat internacional. Altres característiques atribuïdes a les ONGD són: independència, transparència, treball de qualitat, suport social, voluntat de transformació social, coherència entre fins, mitjans i actuacions, etc.

Pérez, K (2000:404) agrupa les principals característiques comunes de les ONG de la següent manera:

- Es tracta d'organitzacions estables amb un grau mínim d'estructura, personalitat jurídica i capacitat legal d'acord amb la normativa vigent.

Les formes jurídiques més comuns són: associacions que s'acullen al dret civil, associacions regides pel dret canònic, fundacions privades i federacions d'associacions. Malgrat aquesta diversitat de formes organitzatives totes comparteixen tres nivells, un patronat o junta directiva que emana de l'assemblea; un mínim d'estructura professional estable; i una base social constituïda de socis/es i col·laboradors/es (Sancho, 1999:14-16).

- Estan integrades per ciutadans associats a partir de motivacions compartides a favor de la solidaritat. Són, doncs, part del Tercer Sector, que representa l'expressió del moviment associatiu de la societat civil.

Els avantatges que s'assenyalen de la cooperació de les ONGD respecte a l'oficial són l'accés garantit a la població del Sud, el millor coneixement de les contraparts i de les seves necessitats, el fet de no estar condicionades per polítiques exteriors o comercials i la prioritat que donen al desenvolupament social (Ballester i Truñó, 2002:131).

- Són organitzacions sense ànim de lucre, que dediquen la totalitat dels seus ingressos a projectes de cooperació i d'educació al desenvolupament, així com a l'estructura i el funcionament de la organització.

- Canalitzen el seus recursos mitjançant projectes de desenvolupament i d'emergència a països del Sud, així com també a campanyes de sensibilització i pressió política en el països de Nord. Així doncs, com dèiem anteriorment, es caracteritzen per una voluntat de transformació social, específicament de les relacions Nord-Sud.
- L'estructura financera de les ONGD es compon de fonamentalment de fons públics (que procedeixen de les administracions públiques locals, autonòmiques, governamentals i intergovernamentals) i privats (que procedeixen d'aportacions realitzades per particulars o empreses), així com del treball voluntari que aporten els seus col·laboradors.

El principal problema que afronten les ONGD és, segons García Izquierdo (1999:35), la carència de fons propis, que té com efecte la propensió d'adoptar una visió a curt termini sobre el context en el que treballa l'organització i sobre les actuacions que pensa dur a terme. Els fons captats s'ocupen en diferents tipus de despeses: projectes de desenvolupament, intervenció en emergències, educació pel desenvolupament, accions de sensibilització i formació, despeses administratives i de gestió.

Sancho (2002:86) ens alerta sobre la concentració dels fons públics i privats en poques ONGD, segons dades de 1999 a nivell estatal: el 25 organitzacions concentren el 88,2% de tots els fons (93,3% dels privats i 84,4% dels públics); el 75% dels fons privats es reparteixen entre

tant sols 7 entitats, i el mateix percentatge dels fons empresarials entre 11 organitzacions; 13 entitats gestionen el 90% de les subvencions de la Unió Europea destinades a ONGD espanyoles; i finalment, 20 organitzacions concentren el 75% de les subvencions de la SECIPI i dels governs autonòmics.

- Finalment, les ONGD tenen autonomia institucional i decisòria de qualsevol instància governamental. Es tracta d'entitats independents del govern i que, per tant, no defensen necessàriament els mateixos interessos.

Classificació

Santajuliana (1999:32) recull una classificació de les organitzacions no governamentals de l'Estat espanyol en sis grups o famílies d'ONGD. Malgrat cal tenir en compte que no es tracta taxonomia de categories exclouent ens permetrà poder situar amb més precisió les ONGD de la nostra anàlisi:

- Les ONGD *religioses*: són entitats vinculades a àmbits eclesials, especialment de l'església catòlica. Es tracta del grup més nombrós d'organitzacions, a la vegada que són les més antigues. Bona part estan formades en els seus orígens per membres d'ordres religiosos dedicats a l'ensenyament o amb missions a països del Sud.
- Les ONGD *políticossindicals*: sorgeixen a partir de partits polítics o centrals sindicals o bé de persones que s'hi relacionen.

- Les ONGD *solidàries*: aquestes organitzacions provenen majoritàriament de les transformacions dels comitès de solidaritat formats a finals dels anys setanta. Es tracta d'ONGD amb una gran experiència i coneixement dels països amb què col·laboren, donat el seu particular origen, i amb una àmplia base social de voluntariat.
- Les ONGD *internacionals*: es tracta d'entitats internacionals que van iniciar la seva implantació a l'Estat espanyol a començament dels anys setanta i que es manifesten apolítiques i humanitàries.
- Les ONGD *universitàries*: sorgides a diferents universitats amb la voluntat de fer present els problemes de la cooperació Nord-Sud en aquest àmbit.
- Les ONGD *«oficials»*: es tracta d'organitzacions i institucions de caràcter voluntari i sense afany de lucre que desenvolupen les seves activitats amb el suport d'organismes governamentals.

Sancho (1999:85) ens ofereix una tipologia força similar: les ONGD d'origen cristià, que formen part de l'Església o que tenen una relació directa amb institucions religioses; vinculades a partits polítics i moviments sindicals; vinculades a col·legis professionals; a agències internacionals de desenvolupament nascudes en circumstàncies històriques determinades o aquelles que normalment s'especifiquen en un sector o es relacionen amb una àrea geogràfica determinada.

D'altra banda, hi ha un nombre creixent d'organitzacions locals relacionades amb el naixement de les coordinadores autonòmiques que, tot i gestionar pocs fons, tenen un

paper important a l'hora de crear vincles directes i propers entre realitats i comunitats del Nord i del Sud. En aquest sentit, Sancho argumenta que «en un context on tot es valora en termes econòmics, el paper d'aquestes associacions seria poc significatiu, però l'experiència ens diu que la cooperació local i descentralitzada, entesa com un espai de participació i vinculació, cada vegada pren més força i serà una de les aportacions fonamentals de la ciutadania en el seu treball per la justícia social i la solidaritat internacional» (Sancho, 1999:85-86).

Atenent al model de desenvolupament que promouen i al tipus de participació dels sectors beneficiaris, podem distingir diverses generacions d'ONGD que presenten característiques homogènies (taula 1).

Malgrat cada generació sorgeix en èpoques històriques diferents (la primera als anys 50, la segona en les 60, la tercera a finals dels 70 i principis dels 80), el naixement d'una nova generació no suposa l'extinció de l'anterior.

Àmbits d'actuació

Les ONGD actuen fonamentalment en tres àmbits d'acció: la cooperació al desenvolupament, l'ajuda humanitària i d'emergència i l'educació pel desenvolupament.

Cooperació al desenvolupament

En el primer àmbit d'intervenció cal preguntar-se: què entenen les ONGD per desenvolupament? La FCONGD

Taula I
Generacions d'ONGD

	1a generació Model assistencial	2a generació Model autosuficiència	3a generació Model canvi
Tipus d'acció	Emergència, humanitària i puntual	Projectes sectorials, centrats en agents amb problemes específics	Projectes que busquen el desenvolupament sostenible, autònom i sistemàtic
Paper de l'ONGD	Proporcionar serveis específics de caràcter professional i assistencial	Acompanyament en els processos. Recerca de la autosuficiència	Enfortiment de la societat civil com a subjecte del canvi social
Participació dels beneficiaris	Receptors de l'ajuda	Protagonistes de les accions de desenvolupament	Rectors dels projectes, protagonistes del seu desenvolupament
Relació amb l'Estat	El substitueix en les seves obligacions	El substitueixen, confronten i li donen suport en ocasions	El confronten o li donen suport, segons la conjuntura política
Educació pel desenvolupament	Centrada en las conseqüències del subdesenvolupament	Centrada tant en les conseqüències com en l'anàlisi de les causes del subdesenvolupament	Centrada en l'anàlisi de les causes del subdesenvolupament

Font: Ortega (1994)

recull, en el seu Codi ètic i de conducta, alguns trets bàsics del consens al voltant del concepte de desenvolupament: «No resulta possible definir el desenvolupament de manera absoluta i unívoca, atès que hi ha diversos models i és un concepte dinàmic. Tanmateix, l'ideal de desenvolupament pel que lluiten les ONGD pot caracteritzar-se per: concebre's de manera dinàmica i plural (...); allunyar-se de les concepcions imitatives i reduccionistes, que l'identifiquen amb el simple creixement econòmic fet a la manera d'Occident (...) per atorgar la primera i principal responsabilitat de tot el procés de desenvolupament a la mateixa societat concernida (...); per centrar-se en els individus i en les comunitats en què s'insereixen (...); per promoure el desenvolupament humà integral (...); per perseguir canvis i transformacions a mig i llarg termini, que, un cop assolits, siguin autosustentable (...); i per establir prioritats [pel que fa als grups destinataris] (...) tot i que els destinataris del desenvolupament són tots els éssers humans» (FCONGD, 1997).

Partint d'aquesta idea de desenvolupament, Ballester i Truñó (2002:131) senyalen que «la cooperació per al desenvolupament pot ajudar en la imprescindible tasca de reduir la distància creixent entre el Nord i el Sud per satisfer les necessitats bàsiques de tothom, però només com a complement; és a dir, sempre i quan es recordi, per un costat, que el protagonisme recau en els pobles i societats del sud i, per l'altre, que cal que vagi acompanyat de canvis generosos i actituds crítiques en la consciència i en la pràctica de la gent del nord».

Pel que fa a les àrees geogràfiques d'actuació, «al voltant del 65% dels fons gestionats per les ONGD es destinen a activitats a l'Amèrica Llatina. Les altres grans àrees de col·laboració, en ordre descendent, són el Magrib, l'Àfrica subsahariana i Àsia» (Sancho, 2002:86).

Ajuda humanitària i d'emergència

L'ajuda humanitària i d'emergència fa referència al conjunt d'actuacions de caràcter urgent, no permanent i a curt termini, en resposta a situacions d'emergència per catàstrofes naturals, de conflicte bèl·lic i d'extrema pobresa dirigides a la satisfacció de les necessitats bàsiques més urgents. Acostuma a ser en forma d'ajuda amb materials, medicaments i material sanitari; aportació de tècnics i experts; assistència a refugiats i ajuda alimentària d'emergència.

Educació pel desenvolupament

Santajuliana (1999:33) defineix l'educació pel desenvolupament com «activitats realitzades per diferents organismes, especialment les ONGD, amb l'objectiu de sensibilitzar a la població a partir d'accions educatives que miren de modificar la concepció de desenvolupament tradicional —en el sentit d'estatus inamovible o que ha de passar pel model occidental— en una que aposta per l'autosostenibilitat i el protagonisme dels mateixos implicats en aquest procés, alhora que crida a l'acció dels ciutadans en aquests àmbits».

Els objectius de l'educació al desenvolupament són, segons Ortega (1994:70): promoure la presa de consciència sobre la problemàtica del desenvolupament mitjançant la comprensió de les seves causes i de les alternatives possibles; augmentar la voluntat de participació en temes de solidaritat internacional; intensificar la solidaritat entre els pobles a través del coneixement mutu; i reforçar el compromís de les ONGD i els governs a favor de canvis estructurals que afavoreixin el país del Sud.

Malgrat la importància reconeguda d'aquest àmbit d'actuació, Alfons Sancho (2002:88) cita un estudi fet per la CONGDE sobre les activitats de difusió i educació per al desenvolupament que impulsen les ONGD a Espanya que senyala que les despeses per aquests conceptes no arriben al 6% i que generalment es tracta d'un treball desestructurat i voluntarista. Tot i aquesta dada, Sancho explica que «sense deixar de dur a terme projectes que ens enllacen amb altres realitats i comunitats, no hem d'oblidar que el nostre horitzó és l'eradicació de la pobresa i això suposa facilitar l'acció de les entitats locals del Sud i redescobrir que el nostre àmbit natural de treball està al Nord on s'ha de generar un pensament col·lectiu més solidari i proposar canvis estructurals que facilitin la construcció d'unes relacions mundials més justes».

Base social i participació

El compromís associatiu, la base social de les ONGD és una de les principals característiques i alhora fortalera

de les mateixes. La legitimitat, eficàcia operativa i independència de les ONGD depenen fonamentalment de la multiplicitat de compromisos individuals que es formen sobre les causes socials que defensen.

La peculiaritat de la naturalesa de les ONGD, com senyala García Izquierdo (1999:28), és que estan abocades a desenvolupar qualitativament i quantitativa la seva base social. Es requereix més col·laboradors i més implicació en la vida associativa. Les ONGD, com entitats sorgides des de i mantingudes per un moviment civil organitzat, han d'ampliar i millorar la qualitat de la seva representativitat i suport social. Les ONGD han de configurar al seu voltant una base social sòlida i participativa, que sigui el pilar de les seves actuacions i del seu esdevenir futur.

Així doncs, els recursos humans tenen una importància cabdal en les ONGD com instrument central en l'activitat de servei que presten. Compten amb un elevat nivell de motivació i compromís personal, que acostuma a concretar-se en la col·laboració voluntària (personal no retribuït). Aquest fet, no ha impedit que els últims anys s'hagi produït una creixent professionalització, sobretot en aquelles organitzacions més consolidades. En aquest sentit, García Izquierdo (1999:33-34) senyala que, malgrat en general existeix un dèficit de professionals (siguin voluntaris o contractats), es produeix un procés de professionalització de la gestió: els voluntaris es converteixen en funcionaris o empleats de les ONGD.

Riscos i dilemes

Finalment, malgrat les ONG, en comparació a les agències governamentals de cooperació, presenten certes avantatges (autonomia, funcionament flexible i poc burocràtic, ús intensiu del treball voluntari i ampli suport social) no estan exemptes de certs riscos i dilemes. Montes i Martínez (2002) recullen alguns d'aquests dilemes, que es refereix a les activitats que realitzen les ONGD, als seus objectius i al tipus d'accions que promouen, el seu estil de treball, els models d'intervenció social o la seva visió de les relacions social.

Projectes versus moviments sociopolítics:

Donar suport a projectes de desenvolupament o impulsar moviments sociopolítics? Una de les crítiques a les ONG en els últims anys és que privilegien els projectes davant dels moviments socials, entenen que aquesta decisió té efectes sobre la desmobilització social de la població, la pèrdua de perspectiva estructural en l'acció social i l'enfrontament entre grups i col·lectius receptors d'ajuda (Petras, 1996). Aquesta crítica, com han vist Montes i Martínez (2002) apunta a dos models diferents d'actuar: «el primer subratlla el caràcter, dramàtic de vegades, de les necessitats i la urgència de resoldre-les i el segon s'inclina per impulsar el processos d'organització i mobilització social com a via més adequada per a la resolució dels problemes i la satisfacció de necessitats de la població a llarg termini. El primer mira als individus com subjectes de les necessitats i el segon crida l'aten-

ció sobre el caràcter col·lectiu i social de les necessitats i es dirigeix a grups i col·lectius més amplis».

Perspectiva local versus perspectiva global:

Les ONGD han d'impulsar una acció social en grups concrets i en relació a les seves necessitats més immediates o bé han de promoure una acció política que parteixi d'una anàlisi global i formuli propostes d'acció igualment globals? Com senyalen Montes i Martínez (2002), el dilema se situa en l'origen de privilegiar un plantejament ètic i tècnic de la cooperació davant d'un plantejament sociopolític: «les ONGD com expressió de la societat civil no han de desaproveitar la possibilitat d'activar en el seu sí el discurs polític sobre la cooperació i el desenvolupament tant en els països del nord com en els del sud».

Projectes exògens versus projectes endògens o autòctons:

Aquest dilema remet als models de desenvolupament i a la perspectiva cultural de desenvolupament. El dilema que es presenta a les ONGD pot expressar-se en la conveniència d'impulsar un desenvolupament als països del Sud seguint models occidentals o promoure un tipus de desenvolupament que prengui en consciència de la història social, les tradicions culturals, l'organització i, en general, la vida social del Sud.

Les dues qüestions centrals en aquest dilema són la participació dels pobles en el seu propi desenvolupament

i la relació entre cultura i desenvolupament: «el primer planteja la participació dels destinataris de l'ajuda en el seu propi desenvolupament i, per tant, en la gestió de la cooperació. El segon crida l'atenció sobre la importància de la cultura, com a mecanisme d'adaptació i com matriu del desenvolupament i de tots els canvis que l'acompanyen. Sabem que es pot fer desenvolupament sense la gent» (Montes i Martínez, 2002).

Col·laboració amb organismes governamentals versus crítica social i pressió política

Finalment, aquest quart dilema és el que es refereix a la contradicció en que es troben les ONGD entre col·laborar en les polítiques de cooperació dels organismes oficials o exercir un paper crític davant aquestes polítiques i realitzar pressió política sobre els organismes responsables de la cooperació al desenvolupament. Es tracta, com diuen Montes i Martínez (2002) d'un dilema important, ja que «la tendència governamental en el nostre país és impulsar una fràgil política de cooperació al desenvolupament, vincular l'ajuda al desenvolupament a les estratègies comercials de l'Estat espanyol i de les empreses i privilegiar a unes quantes ONGD, considerades amb experiència competència en la cooperació al desenvolupament».

II.2 Criteris de classificació

Població:

La població objecte d'aquest estudi són les ONG d'àmbit català que han dut a terme alguna actuació de cooperació a Nicaragua i/o El Salvador durant el període 1990-2003.

Definició:

Hem partit d'una definició molt laxa d'ONG, entesa com qualsevol tipus d'entitat o col·lectiu estructurat que canalitza recursos als països del Sud a través de projectes de desenvolupament o d'emergència, així com sensibilització, lobby i denúncia en el marc de les relacions Nord-Sud.

Això ens ha permès incorporar en el nostre univers objecte d'estudi aquelles entitats ciutadanes que no s'identifiquen estrictament amb les sigles ONG, però que són una expressió del moviment associatiu voluntari de la societat civil i que tenen una actuació que no es restringeix a l'àmbit de la cooperació internacional. Del camp de la **Societat civil organitzada** emanen un seguit d'organitzacions o entitats No Governamentals sense ànim de lucre, que es caracteritzen, entre d'altres factors, pels interessos de grup específics o no en el camp de la cooperació internacional.

En aquest sentit, distingim aquelles entitats creades amb l'objectiu de dur a terme tasques específiques de coo-

peració i/o solidaritat a països del Sud, i aquelles entitats que no tenen interessos específics en el camp de la cooperació i/o solidaritat, i que, generalment són entitats que provenen d'altres camps com el sindical, educatiu, etc. i que no són organitzacions creades *ad hoc* per realitzar tasques de cooperació al desenvolupament.

Criteris de classificació:

Els dos criteris fonamentals per a la inclusió d'un actor en el directori a partir del qual s'ha desenvolupat l'estudi són que es tracti d'una entitat que actuï en el marc del territori català i que hagi realitzat alguna actuació de cooperació a Nicaragua i/o El Salvador durant el període 1990-2003.

Posteriorment, hem definit altres criteris per a la classificació de la nostra població que ens serviran com a criteris per a la selecció de les entitats a entrevistar i com a variables per a l'anàlisi qualitativa que es proposa, d'alguns criteris n'hem pogut fer la classificació corresponent i d'altres caldria ampliar l'estudi per poder-ho realitzar.

Criteri bàsic 1:

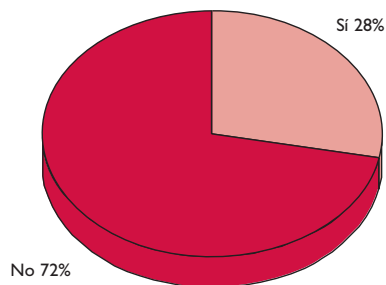
Pertinença a la Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament

ONGD i entitats catalanes no federades que treballen a Nicaragua i El Salvador

ONGD catalanes federades que treballen a Nicaragua i El Salvador

En el directori de les ONGD catalanes que treballen a Nicaragua i/o El Salvador sobre el qual treballarem, 30 d'elles formen part de la Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament i 77 no estan federades.

Gràfic 1
ONGD catalanes
que treballen a Nicaragua i/o El Salvador
i pertinença a la FCONGD

Font: elaboració pròpia

Criteri bàsic 2:

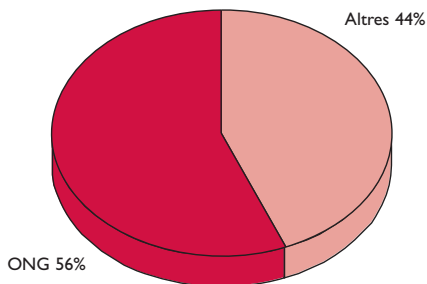
Interessos específics de grup en el camp de la cooperació

ONGD catalanes amb interessos específics de grup en el camp de la cooperació – ONG

Entitats catalanes sense interessos específics de grup en el camp de la cooperació – Altres

De la mostra analitzada, 60 de les entitats seleccionades tenen interessos específics de grup en el camp de la cooperació i el 47 restant no en tenen.

Gràfic 2
ONGD catalanes que treballen a Nicaragua i/o El Salvador i Interessos específics en el camp de la cooperació

Font: elaboració pròpia

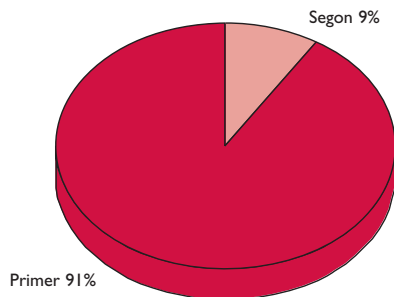
Criteri bàsic 3:

Entitats de primer i segon nivell

Plataformes, coordinadores i federacions que treballen a Nicaragua i El Salvador – Segon nivell	ONG i entitats que treballen a Nicaragua i El Salvador – Primer nivell
--	---

De la mostra analitzada, el 97 són entitats de primer nivell, i 10 de segon nivell.

Gràfic 3
ONGD catalanes que treballen a Nicaragua i/o El Salvador i Primer o Segon nivell

Font: elaboració pròpia

Es proposen dos nous criteris no tant per a la classificació sinó per complementar l'anàlisi.

Criteri complementari 1:

Àmbit territorial d'actuació

ONGD i entitats catalanes que actuen exclusivament a Nicaragua i/o El Salvador	ONGD catalanes que no actuen exclusivament a Nicaragua i/o El Salvador
--	--

També es considera important introduir en l'anàlisi, com un eix per a la reflexió, la grandària de les entitats que es dediquen a tasques de solidaritat i/o cooperació al desenvolupament a països del Sud. Per diferenciar-les ens basarem amb els conceptes de GONG —Grans ONGD— i PONG —Petites ONG— proposats per Tortosa, J. M. (1998:19). La grandària de les entitats és un factor que afecta directament les activitats i els objectius de desenvolupament o estratègics de les organitzacions.

criteri complementari 2:

Grandària de les organitzacions

PONG
(Petites ONG)

ONG
mitjanes

GONG
(Grans ONG)

En aquest marc, s'escau introduir dos conceptes relacionats amb les organitzacions no governamentals sense ànim de lucre, sorgides de la societat civil amb l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat: la *missió* i la *visió* de les organitzacions.

La missió és la raó de ser i el propòsit d'una determinada entitat, dóna identitat i la distingeix d'altres organitzacions. En la missió trobem els fonaments que permeten explicar el sentit de l'entitat i recull la raó que justifica la seva existència. La missió és el marc de referència i el camp d'acció per a pensar l'entitat, és el fac-

tor que mobilitza les energies i capacitats amb les que l'entitat compta per dur a terme la seva tasca. La missió assegura la continuïtat i procura la unitat i coherència amb la finalitat de desenvolupar un sentiment de pertinença. Estableix les bases per a la presa de decisions, orienta les accions i constitueix el vehicle per generar i projectar opcions estratègiques.

Pel que fa a la visió: aquest factor va més enllà de l'abast de la pròpia entitat, representa les esperances que guien la seva acció i defineix el tipus de món al qual desitja contribuir. La visió és la descripció anticipada d'un futur desitjat a llarg termini que reflexa els valors compartits dins d'una determinada entitat. La visió implica un desafiament, proposa canvis en la societat en els que l'entitat pretén contribuir. La visió recull els anhels, els desigs, els somnis i els interessos col·lectius i compartits per les persones que integren l'entitat, serveix de guia pel desenvolupament i la direcció de l'organització.

Tortosa (1998) planteja algunes característiques de les GONG entre les quals destaquem la burocratització; el fet que la dedicació a mantenir-se vives és més alta que l'esforç per assolir els objectius estratègics en base als quals foren creades (la missió); la contradicció principis que diuen que defensen i les pràctiques condicionades per la grandària —grandària obliga—; la necessitat de més recursos per seguir funcionant i la dependència que això suposa envers els donants; també es dóna la situació de competir pels recursos en el mercat de

l'Ajut, amb una actitud allunyada del principi de la solidaritat. Tanmateix, compartim la visió de Tortosa quan diu que: «la solució no està en la grandària» (1998:19). Les PONG o petites ONG no escapen d'alguns dels efectes provocats pel context on estan intervenint. Com diu Tortosa: «Lo pequeño no tiene que ser necesariamente hermoso». S'ha de considerar també el risc de l'amateurisme i dels errors benintencionats. La competència entre PONG també existeix.

Independentment si són GONG o PONG, totes han nascut sota el paraigua dels sistemes de benestar social i per classificar-les ens hem de remetre a les corrents socials i institucionals del pensament. Tal com planteja SOGGE (1998:28) la diversitat de les ONG té a veure amb el tipus d'organització que afecta a les persones que hi treballen i la base social que els dona suport.

II.3 Llistats d'entitats catalanes identificades que treballen o han treballat a Nicaragua i/o El Salvador entre els anys 1990 i 2003³

A continuació presentem un directori de les ONG i entitats catalanes que han treballat en el camp de la solidaritat i la cooperació a Nicaragua i/o El Salvador durant el període 1990-2003 ordenades per ordre alfabètic amb la classificació següent:

Interessos específics de grup en el camp de la cooperació

ONGD catalanes amb interessos específics de grup en el camp de la cooperació – ONG	Entitats catalanes sense interessos específics de grup en el camp de la cooperació – Altres⁴
---	--

Pertinença a la Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament

ONGD no federades que treballen a Nicaragua i El Salvador	ONGD federades que treballen a Nicaragua i El Salvador
--	---

Entitats de primer i segon nivell

Plataformes, coordinadores i federacions que treballen a Nicaragua i El Salvador – Segon nivell	ONG i entitats que treballen a Nicaragua i El Salvador – Primer nivell
--	---

Taula 2

Nom entitat	Interessos cooperació	Pertinença FCONGD	Nivell
Acoll-Associació Cultural Universitària	ONG	No	1er
Adra – Badalona	ONG	No	1er
Amics d'El Salvador	Altres	No	1er
Ampa Ceip Escola Jungfrau	Altres	No	1er
Arquitectes Sense Fronteres-Espanya	ONG	Sí	1er
Asociación Vínculos Ahimsa Pro Nicaragua	ONG	No	1er
Asamblea de Cooperació Per La Pau	ONG	Sí	1er
Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres	ONG	Sí	1er
Associació Catalana de Brigadistes a Nicaragua	Altres	Sí	1er
Associació Catalana de Professionals per a la Cooperació	ONG	Sí	1er
Associació Catalana per la Pau	ONG	Sí	1er
Associació Cultural Tazumal Catalunya – El Salvador	ONG	No	1er
Associació d'Agermanament Igualada-Nueva Esperanza	Altres	No	1er
Associació d'Amistat amb Amèrica Llatina Huayna	Altres	No	1er
Associació d'Amistat San Miguelito-Sant Boi	ONG	No	1er
Associació de Col·laboració amb Nicaragua Sacuanjoche	ONG	No	1er
Associació de Mestres Rosa Sensat	Altres	No	1er
Associació d'Educació Popular «Carlos Fonseca Amador»	ONG	Sí	1er
Associació Joan Alsina	Altres	No	1er
Associació Llum del Bages	ONG	No	1er
Associació per a la Cooperació Cultures Vives	ONG	No	1er
Assomvic	Altres	No	1er
Badalona Solidària	Altres	No	1er
Banyoles Solidària	Altres	No	1er
Blanes Solidari	Altres	No	1er
Breda Solidària	Altres	No	1er

<i>Nom entitat</i>	<i>Interessos cooperació</i>	<i>Pertinença FCONGD</i>	<i>Nivell</i>
Brigada Ruben Darío – Casa de Nicaragua	ONG	No	1er
Cadaqués Solidari	Altres	No	1er
Caldes Solidària	Altres	No	1er
Càritas Catalunya	ONG	No	1er
Casa de Nicaragua	Altres	Sí	2on
Càtedra Unesco de Salut Visual i Desenvolupament	Altres	No	1er
Club d'Amics de la Unesco	ONG	No	1er
Col·lectiu Ronda	Altres	No	1er
Comissió d'Agermanament Igualada Nueva-Esperanza	Altres	No	1er
Comissió d'Agermanament Salt-Quilalí	Altres	No	1er
Comissió d'Agermanament Sant Feliu de Guixols-Nueva Trinidad	Altres	No	1er
Comissió de Solidaritat Nord-Sud	Altres	No	1er
Comitè d'Agermanament Santa Rosa-Tordera	Altres	No	1er
Comitè d'Osona de Solidaritat amb Nicaragua i Centramèrica	Altres	No	1er
Comitè de Solidaritat amb Centramèrica	Altres	No	1er
Comitè de Solidaritat amb Centramèrica Nou Barris	Altres	No	1er
Comitè Oscar Romero de Catalunya	Altres	No	1er
Concertacion/s	ONG	Sí	1er
Cooperació	ONG	Sí	1er
Coordinadora d'Associacions de Veïns i Entitats de Nou Barris	Altres	No	2on
Coordinadora ONG Solidàries de Comarques Gironines i Alt Maresme	ONG	No	2on
Creu Roja a Catalunya	ONG	Sí	1er
Desos, Opció Solidària	ONG	No	1er
Diàleg Entre Cultures	ONG	No	1er
Educació Sense Fronteres	ONG	Sí	1er
Entrepobles	ONG	Sí	1er
FAPAC-Federació d'Associació de Pares d'Alumnes de Catalunya	Altres	No	2on
Farmacèutics Mundi	ONG	Sí	1er

<i>Nom entitat</i>	<i>Interessos cooperació</i>	<i>Pertinença FCONGD</i>	<i>Nivell</i>
FAVB-Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona	Altres	No	2on
FAVGRAM-Federació d'Associacions de Veïns de Santa Coloma de Gramenet	Altres	No	2on
FECAC-Federación de Entidades Culturales Andaluzas en Catalunya	Altres	No	2on
Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament	ONG	No	2on
Federació Catalana d'ONG pels Drets Humans	ONG	No	2on
Federació d'Associacions de Veïns de Badalona	Altres	No	2on
Fundació Ajuda en Acció	ONG	Sí	1er
Fundació Autònoma Solidària	Altres	No	1er
Fundació Famílies Unides	ONG	No	1er
Fundació Humanitària pel 3r i 4r Món Dr. Trueta	ONG	No	1er
Fundació Intermón-Oxfam	ONG	Sí	1er
Fundació Josep Comaposada	ONG	No	1er
Fundació Juan Ciudad	ONG	Sí	1er
Fundació Pau i Solidaritat-CC.OO.	ONG	Sí	1er
Fundació Politècnica de Catalunya	Altres	No	1er
Fundació Segundo i Santiago Montes	Altres	No	1er
Fundación Acción Contra el Hambre-Catalunya	ONG	No	1er
Fundación Familias Unidas-Badalona	ONG	No	1er
Fundación la Verde Sonrisa –Barcelona	ONG	No	1er
Fundación Popol Na-Barcelona	Altres	No	1er
Girona Solidària	Altres	No	1er
Gra de Sorra Associació Solidària	Altres	No	1er
Huacal	ONG	No	1er
Intered	ONG	Sí	1er
JISH- Joves perla Igualtat i la Solidaritat	ONG	No	1er
Juristes Sense Fronteres	ONG	Sí	1er
La Seu Solidària	Altres	No	1er

<i>Nom entitat</i>	<i>Interessos cooperació</i>	<i>Pertinença FCONGD</i>	<i>Nivell</i>
Lliga dels Drets dels Pobles	ONG	Sí	1er
Malgrat Solidari	Altres	No	1er
Mans Unides-Barcelona	ONG	Sí	1er
Metges del Món	ONG	No	1er
Moianès Solidari	Altres	No	1er
Món-3 Universitaris Pel Tercer Món	ONG	Sí	1er
Monitors Cooperants d'Olot	ONG	No	1er
Nicaragua i Cooperació	ONG	No	1er
Nicca-Noves Iniciatives de Cooperació amb Centramèrica	ONG	No	1er
Òptics per Món	ONG	No	1er
Pallassos Sense Fronteres	ONG	No	1er
Plataforma l'Escala Solidària	Altres	No	1er
Proyecto Local	ONG	Sí	1er
Rubí Solidari	Altres	No	1er
Sahbí Joves Solidaris	ONG	No	1er
Sant Just Solidari	Altres	No	1er
Santa Perpètua Solidària	Altres	No	1er
SETEM	ONG	Sí	1er
Soarpal	Altres	Sí	1er
Sodepau	ONG	Sí	1er
Solc	ONG	Sí	1er
Solidaritat amb Centramèrica	ONG	Sí	1er
Solidaritat i Comunicació-Sicom	ONG	No	1er
Solidaritat Sense Mons	ONG	No	1er
Solitaris o Solidaris	Altres	No	1er
Veterinaris Sense Fronteres-Vetermón	ONG	Sí	1er

III. LA INTERVENCIÓ: LES PRÀCTIQUES DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT

III.1 Contextualització de les estratègies adoptades per les ONG catalanes a Nicaragua i/o El Salvador durant el període de 1990-2003

A Centreamèrica, la dècada 1980-1990 està caracteritzada pel conflicte de guerra que va impactar tota la regió provocant un gran nombre de víctimes directes a Guatemala, Nicaragua i El Salvador, entre morts, discapacitats, desplaçats i refugiats. Quant als països tractats en aquest estudi, a Nicaragua, el període de guerra va durar de l'any 1974⁵ al 1990 i a El Salvador, la guerra va esclatar l'any 1980 i va acabar el gener de 1992 quan es varen signar els Acords de Pau. Al mateix temps, la societat civil es va trobar submergida en un clima de gran tensió i confrontació que es va reflectir i, encara es reflecteix ara, en greus problemes psicosocials, que afecten tots els àmbits d'actuació vers la pacificació i democratització d'aquesta regió.

En el marc de l'estudi hem identificat 2 moments històrics relacionats amb el final dels enfrontaments armats que es van desenvolupar durant la dècada dels anys 80 i principis dels 90 a Nicaragua i El Salvador i als quals s'inserten les pràctiques de cooperació i/o solidaritat analitzades: la signatura dels *Acords de pau* a El Salvador l'any 1992, i el *Protocol de transició* signat a Nicaragua l'any 1990.

No
és

intenció de l'equip investigador abordar la història de Nicaragua i d'El Salvador de manera exhaustiva, car no és matèria principal d'aquest estudi. Partim de la base que el context al qual s'inserten les pràctiques que es pretenen analitzar és molt important i en farem una aproximació.

Nicaragua⁶

Un referent fonamental per comprendre la història recent de Nicaragua és la Revolució Social que va triomfar el juliol de 1979. En aquest sentit, i en relació al tipus d'estudi que ens ocupa, és important fer una aproximació al context recent de Nicaragua, que ens ajudarà a comprendre i explicar la intervenció en matèria de cooperació internacional i la pertinència de la col·laboració mútua, per part de les entitats catalanes que estan treballant tant a Nicaragua com a El Salvador.

Grisby (2002) planteja que els orígens de la crisi actual en la qual està immersa Nicaragua ve de lluny. Per aproximar-nos hem d'allunyar-nos en el temps, i centrar-nos en tres fets històrics que ajuden a explicar el present:

- *La dictadura somocista*: espoli i saqueig de 1934 a 1979. Adequació de les institucions de l'Estat al servei dels dictadors de torn.
- *La guerra d'alliberament*: 1974-1979: els costos inestimables en pèrdues materials i de vides humanes.

- *La guerra d'agressió* imposada i finançada pels EUA de 1981 a 1990: la contrarevolució. la Cort internacional de justícia de l'Haia va valorar que aquesta guerra havia causat una pèrdua de 17 mil milions de US\$ (va tornar el país als nivells de desenvolupament de 1961).

Aquest context politico-militar suposa un punt d'inflexió en el procés de cooperació internacional, pel que fa als actors implicats, tant del Nord com del Sud, les pròpies pràctiques de cooperació i solidaritat i les estructures de gestió de la cooperació internacional.

A Nicaragua, 1979 és l'any del triomf sandinista. Un cop al poder, el FSLN-Frente Sandinista de Liberación Nacional proclama 2 objectius polítics molt amplis: política exterior independent i no alienada (antiimperialista) i la creació d'una economia mixta per assolir la justícia socio-econòmica.

L'any 1980 és l'any de després del triomf. És l'any que l'administració Reagan (EUA) retira el suport, existent durant l'administració Carter, a Nicaragua i aconsegueix que el Congrés dels EUA aprovi el finançament de la Contra (grups armats contrarevolucionaris) i el decret del bloqueig comercial de Nicaragua.

Alguns dels efectes més significatius són: l'apropament de Nicaragua al camp socialista, concretament a Cuba i a la URSS; i la guerra d'agressió finançada pels EUA la qual va forçar al govern de Nicaragua a gastar la meitat

del seu pressupost en defensa i a patir la pressió i el desgast del poble nicaragüenc que vivia sota mesures de temps de guerra.

L'any 1990 és l'any de la pèrdua. En el marc polític-militar, la «fi»⁷ de la guerra civil entre l'Exèrcit Popular Sandinista de Nicaragua i les forces de la resistència nicaragüenca o de la contrarevolució coincideix amb la pèrdua de les eleccions presidencials de l'any 1990 per part del FSLN-Frente Sandinista de Liberación Nacional.

El 25 d'abril de 1990 el FSLN lliura el govern de Nicaragua a una aliança de partits polítics denominada la UNO-Unidad Nacional Opositora⁸, encapçalada per la candidata Violeta Barrios de Chamorro. És el primer partit que rep el poder a través d'unes eleccions lliures organitzades per un poder revolucionari. L'any 1990 la pau és un tema encara pendent, la reconciliació nacional acordada a Esquipulas, Guatemala l'any 1987, també.

Els diferents marcs electorals són fonamentals a l'hora d'analitzar els marcs sociopolítics i econòmics on s'inserten les pràctiques de cooperació al desenvolupament realitzades a través dels diferents agents durant els darrers 25 anys a Nicaragua.

En aquest sentit és important considerar el camp del municipalisme marcat, a Catalunya, per l'eufòria que es viu després dels resultats de les primeres eleccions

democràtiques realitzades el 3 d'abril de 1979, és a dir tres mesos abans del triomf sandinista i, a Nicaragua, per la situació de guerra que va afectar una part important dels municipis de Nicaragua i per la manca d'autonomia i de recursos dels municipis de Nicaragua per implementar les polítiques de la Revolució.

En aquest context, s'han implementat una part significativa de les intervencions solidàries i de cooperació desenvolupades a partir de les eleccions de 1984, la majoria de les quals estan vinculades al que anomenem la via cooperació-agermanament.

Durant l'etapa revolucionària, les primeres eleccions realitzades l'any 1984 i el triomf del FSLN, obren l'espai per un nou tipus de vincle Nord-Sud, tal com planteja Soler (2000:4): «és quan prenen cos formalment les primeres experiències solidàries oficialitzades amb el nom d'agermanaments». Soler (2000:5) explica que el govern sandinista havia creat i consolidat dins de les estructures de l'Estat, i més concretament dintre del Viceministerio de la Presidència dirigit per Mónica Baltodano, una àrea denominada DAMUR (Departamento de Asuntos Municipales y Regionales) en el marc de la qual es donava la relació oficial del govern amb els ajuntaments i els comitès de solidaritat que estaven intervenint a Nicaragua.

Tot aquest procés va entrar en crisi a conseqüència de la derrota electoral del FSLN a les eleccions de l'any 1990.

Les eleccions de 1996 les va guanyar l'Alianza Liberal-AL, articulada entorn al Partido Liberal Constitucionalista-PLC liderat per Arnoldo Alemán (1997-2001), el qual va succeir Violeta Chamorro en la Presidència de Nicaragua. Del total de 93 diputats del Poder Legislatiu Nacional: l'Alianza Liberal en va obtenir 42, el FSLN 35 i la resta es va distribuir entre 5 partits minoritaris.

A les eleccions de novembre de 2001 varen votar el 92% dels convocats a les urnes, 56,3% dels quals varen votar pels lliberals i 42,3% pels sandinistes. Aquests resultats varen confirmar la tendència de les eleccions municipals de 2000 on la població rural va votar els liberals i la població urbana als sandinistes (una situació que està molt relacionada amb l'etapa del règim *somocista*).

La derrota del FSLN l'any 1990 és un punt d'inflexió en el marc del qual es transformen els marcs formals de relacions de cooperació i solidaritat, tant pel que fa als continguts com pel que fa a les formes i estructures. Els agents i les pràctiques es transformen al insertar-se en un nou camp social, la qual cosa té conseqüències sobre els agents i les pràctiques del Nord i del Sud. L'espai municipalista és un referent important a l'hora d'observar aquestes transformacions.

Després de 1990, ser un municipi sandinista o ser un municipi de la UNO condiciona el manteniment dels vincles de solidaritat i cooperació per la via projectes i altres accions de suport al desenvolupament o de

Taula 3

Anys eleccions	Percentatge President		Percentatge legislatives		Número diputats	
	FSLN	Forces de dretes*	FSLN	Forces de dretes	FSLN	Forces de dretes
1984 *PCD	–	–	67,0	14,0	61	14
1990 *UNO	40,8	54,7	40,9	53,9	39	51
1996 *AL	37,5	51,0	36,5	46,0	35	42
2001 *PLC	–	–	42,3	56,3	38	53

Font: CSE-Consejo Supremo Electoral

suport organitzatiu en el marc de les aliances entre el Nord i el Sud. A partir de les eleccions de 1996 aquesta relació dicotòmica entre municipi sandinista i municipi de la UNO-antisandinista, s'afebleix i se cerquen mecanismes per mantenir el vincle institucional entre els municipis i crear noves estructures de representació de la societat civil dels municipis tant del FSLN com de la UNO o del PLC, a través de ONG, moviments socials, sindicats, comitès d'agermanament, comunitats eclesiaístiques de base, etc. les quals esdevindran les

contraparts locals de les entitats del Nord que continuen o inicien les tasques de cooperació o solidaritat a Nicaragua.

El Salvador⁹

A El Salvador, el punt d'inflexió identificat constitueix els Acords de Pau entre l'Exèrcit salvadorenc i el FMLN-Frente Farabundo Martí de Liberación Nacional, signats a la Ciudad México l'any 1992.

A finals de l'any 1980, les 5 organitzacions guerrilleres que actuen a El Salvador des de la dècada dels 70 s'uneixen i es crea el FMLN-Frente Farabundo Martí de Liberación Nacional.

Les forces guerrilleres són: les FPL-Fuerzas Populares de Liberación i l'ERP-Ejército Revolucionario del Pueblo, integrats bàsicament per dissidents del PCS i amb influència dels sectors més radicalitzats de l'església catòlica. Posteriorment apareixen el PRTC-Partido Revolucionario de los Trabajadores Centroamericanos d'ideologia troskista i la RN-Resistencia Nacional, una escissió de l'ERP i el PCS-Partido Comunista de El Salvador, que s'incorpora a la lluita armada l'any 1979.

La guerra s'inicia el mes de gener de 1981 amb l'anomenada «Ofensiva Final» i replegament de les forces guerrilleres a les seves zones de reraguarda. Durant la primera etapa la funció principal de la guerrilla és la de protegir la fugida de milers de camperols que són desplaçats per la guerra en una estratègia de repressió indiscriminada per part de les forces armades sobre la població civil rural. Milers de persones dels departaments de Chalatenango, Morazán i Cabañas es refugien a Hondures. L'any 1984 es reporten 500.000 desplaçats interns i més de 245.000 refugiats a altres països.

L'Ofensiva no es va traduir en una insurrecció generalitzada de la població. L'FMLN va mostrar la seva capacitat a l'atacar simultàniament totes les instal·lacions de les principals ciutats, la qual cosa, segons Gabilondo

(2001) sembla que va ser determinant per convèncer els EEUU, el Govern d'ARENA i les forces armades de que el conflicte es podria prolongar massa i es va forçar la negociació. L'opinió pública estrangera, alertada per l'assassinat dels jesuïtes per part de l'Exèrcit, posava en evidència la verdadera naturalesa de les forces armades. L'Informe de la Comisión de la Verdad creat per la ONU com a fruit dels Acords de Pau estableix que un 90% de les violacions als drets humans varen ser realitzades per les Forces Armades-Exèrcit d'El Salvador.

Gabilondo (2001) explica que a partir de 1985-1986 les organitzacions socials promouen tot tipus de mobilitzacions tant per demandes socials com per al diàleg i la pau. A partir de 1987 es propicia la creació d'ONG per atendre les poblacions de les zones conflictives.

A El Salvador la influència de la guerrilla en els moviments sindicals i socials va ser molt forta, malgrat que la simple acusació de ser una organització propera al FMLN, denunciades pel règim com organitzacions de *fachada*, et feia blanc de la repressió i de la mort per part de les forces armades i els *escuadrones de la muerte*, ja que la població civil sempre serà sospitosa de ser suport logístic de la guerrilla.

L'any 1992 es varen signar els Acords de Pau entre el FMLN i les Forces Armades d'El Salvador. Els Acords de Pau contempnen acords a tres àmbits: militar, polític i econòmic.

Gabilondo explica que l'any 2001 estaven pendents de complir dos acords emmarcats a l'àmbit polític: reforma dels sistema electoral i reforma del sistema judicial, i pel que fa a aspectes econòmics: estaven en procés de compliment els programes de transferència de terres a excombatents i l'establiment de mesures de reinserció; mesures per alleugerir el cost social dels Programes d'Ajust Estructural, el Pla de Reconstrucció Nacional i el Fòrum de Concertació Nacional.

Pel que fa als Acords assolits, destaquen tots els relacionats amb l'àmbit militar: desaparició de la guerrilla, reducció a la meitat i depuració de l'exèrcit; dissolució dels batallons especials i desminat efectiu (mines anti-persona). En relació als aspectes polítics, l'any 2001 s'havien assolit la conversió del FMLN en Partit Polític, la dissolució dels antics cossos de seguretat i la creació de la Policia Nacional Civil.

Després dels Acords de Pau no s'han produït retorns parcials a les armes; però els índex de violència estructural que pateix el país són molt elevats.

L'assoliment de la pau l'any 1992 coincideix en un context caracteritzat per l'aplicació salvatge de polítiques econòmiques neoliberals caracteritzat pels PAE-Plans d'Ajust Estructural, el Deute Extern que generen, les privatitzacions del sistema bancari, telecomunicacions, distribució de l'energia elèctrica, del sistema de pensions, reducció dels aranzels sobre importacions i control de preus, entre d'altres. L'any 2000 el Govern dolaritza l'e-

conomia. Entre les activitats més lucratives hi ha les maquilas, que passen a ser el principal sector exportador del país i el rentat de diners procedents del narcotràfic. El dèficit de la balança comercial solament és equilibrat per les remeses (els diners que envien els més de 1 mil·lió d'emigrants salvadorens que treballen a l'estranger a les seves famílies) i que són la primera font de divises del país.

A l'àmbit polític un dels aspectes més rellevants de la post-guerra és el mapa polític marcat pel bipartidisme: el FMLN s'ha convertit en la segona força política del país, quasi empatada amb ARENA, el partit de dretes hegemònic.

Des de les primeres eleccions municipals democràtiques l'any 1994, l'experiència municipal dels municipis governats pel FMLN ha estat, la majoria dels casos, un referent de bones pràctiques pel que fa a la gestió municipal, la qual cosa ha suposat un canvi qualitatiu del paper jugat per les alcaldies en l'exercici del poder.

El FMLN ha mobilitzat esforços per reactivar i consolidar el suport internacional a través de la cooperació i la solidaritat de municipis, ens supramunicipals, ONG i moviments socials del Nord, per incrementar el recurs dels municipis on governa el FMLN.

En aquest marc es donen gran part de les pràctiques de cooperació i solidaritat implementades per les entitats del Nord a El Salvador.

A Catalunya

A Catalunya la cooperació amb Nicaragua i El Salvador té vincles profunds i històrics. Els principals agents o actors de cooperació són els ens locals, municipals i supramunicipals, i les organitzacions socials (entitats i/o ONGD). La cooperació al desenvolupament és un fenomen en expansió. Pel que fa a Catalunya, és important ubicar històricament aquest procés de cooperació amb països del sud:

- Anys 70: Etapa de la transició. Hi ha ONG d'extracció catòlica (Intermón, Mans Unides, Justícia i Pau, Medicus Mundi) ben implantades i amb capacitat de mobilització.
- 1981-1986: Un grup d'entitats encapçalades per Justícia i Pau endeguen les campanyes del 0,7% (amb l'objectiu de sol·licitar a l'estat que compleixi amb la resolució de l'ONU d'aportar el 0,7% a accions de solidaritat amb el Sud). En aquest marc es propicien les primeres experiències de cooperació des dels ajuntaments democràtics. El paper del govern autonòmic és molt minso. En aquest període concentra esforços en la projecció cap Europa com a nou membre de la CEE.
- 1986: es crea el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i la Federació Catalana d'ONGD.
- 1994: La campanya del 0,7% genera mobilitzacions i pressió per part del Fons Català, la Federació Catalana d'ONGD, el Moviment pel 0,7%, davant les administracions locals, nacionals i estatals, que varen

resultar en un increment significatiu del marc pressupostari de cooperació.

Pel que fa al paper de les ordres religioses en el procés de cooperació, han anat perdent hegemonia a mesura que s'han incorporat al procés altres actors, sobretot els ens locals i les organitzacions socials, amb estratègies que incideixen en aspectes de suport polític i de generació i dinamització de processos organitzatius de les contraparts del Sud. S'incorpora amb molt més pes el qüestionament de la pobresa i la recerca d'intervencions més participatives i horitzontals amb les organitzacions del Sud.¹⁰

En aquest sentit, destaca un model de cooperació fonamentat amb el suport polític-social de processos de països concrets en determinats moments històrics. En aquest marc, destaca el suport als processos revolucionaris que varen desenvolupar-se a Amèrica Llatina els anys 80, sobretot a Centreamèrica. A Catalunya, moviments com la revolució sandinista i conflictes armats com les guerres a Nicaragua (1979-1990), El Salvador (1980-1992) i Guatemala (1962-1996), varen provocar un important moviment solidari de suport polític, una part significativa del qual es va anar transformant en accions de cooperació al desenvolupament un cop signats els acords de Pau als respectius països. Aquesta dada és un indicador de la importància que té el context polític-social en la lògica i fonaments de la intervenció als països del Sud i la concentració de recursos i processos de cooperació existents.

Les estratègies d'intervenció, pel que fa a la distribució geogràfica i sectorial, venen definides pel moment històric, la conjuntura global i l'enfocament de desenvolupament. Aquest procés ve marcat pel tipus de donants i de receptors de l'ajut. Els agents de la cooperació i la solidaritat són un factor significatiu a l'hora d'analitzar les pràctiques de solidaritat i/o cooperació al desenvolupament.

Contextualització de les pràctiques a partir de l'any 1990

A Centreamèrica, el context polític-militar de la zona ha canviat, però els factors estructurals que varen provocar els conflictes encara persisteixen i la situació s'ha agreujat a causa també dels impactes dels desastres *socio-naturals* que va patir Centreamèrica durant la dècada dels 90, entre els quals destaquen l'huracà Mitch (1998) i els terratrèmols que va patir El Salvador (2001), creant inestabilitat a través de la crisi socioeconòmica i la permanència d'alguns grups armats als països «pacíficats».

Centreamèrica ha sofert una reestructuració profunda durant la dècada dels 80 i ha començat un procés d'incorporació a la nova economia global. Els sectors més dinàmics de cada país estan submergits en la competència internacional per vendre béns i atraure capital.

Segons el BM i el FMI l'increment del nivell de vida és directament proporcional a la integració nacional a l'e-

conomia mundial a través d'acollir-se als Plans d'Ajustament Estructural. Els fets, però, demostren el contrari. El preu d'aquesta incorporació és molt elevat: la majoria de la població ha quedat exclosa d'aquests sectors dinàmics, com a productors i com a consumidors. Les polítiques neoliberals s'han imposat en tot el continent com una recepta d'èxit en termes macroeconòmics. Però la realitat és que han accentuat les desigualtats i han agreujat l'estat d'angoixa en què viu la classe mitjana, factor decisiu per a l'estabilitat política i social.

La implantació del model neoliberal ha significat canvis dràstics en el paper que juga l'estat, de protector-benefactor sempre present, a un estat cada cop més feble i depenent en el procés de la globalització. La crisi de l'estat es reflecteix en l'abandonament de les polítiques socials a favor de les majories més desfavorides. La imposició brutal del model neoliberal a societats que estan sortint de règims autoritaris o que estan immersos en postguerras, i que volen restaurar la democràcia, posa en perill els diferents projectes de nació. L'adopció a cegues de receptes liberals per part d'alguns països d'Amèrica Llatina porta a una modernització que no es proposa reduir les desigualtats abismals existents i no es planteja —almenys en un primer moment— la integració de la població exclosa en el circuit de la riquesa (Ramonet, 1999:310).

Aquestes mesures impacten sobre les classes més desfavorides i vulnerables, provocant un increment en la segmentació de la societat:

- l'aprofundiment de la pobresa;
- l'aprofundiment de les diferències de classe: classe dominant minoritària i classe empobrida de desposseïts majoritària / polvorització de la classe mitjana a gran part del continent.

Les conseqüències han estat dràstiques i dramàtiques. Mentre els petits productors han sofert restriccions en els crèdits i subsidis, han augmentat les exportacions. La producció d'aliments ha disminuït i els cultius d'exportació ocupen cada cop més terres i capitals més escassos. La devaluació de la moneda provoca dramàtics augments de preus dels aliments i d'altres subministraments bàsics com els combustibles. Una gran part dels països de la regió pateixen models d'estat esgotat, centralista, feble, en contínues reformes, bàsicament per exigència dels organismes internacionals, i amb una democràcia recent.

Algunes anàlisis conclouen que Amèrica Llatina viu una situació d'ingovernabilitat que està directament implicada amb problemes de marginalitat, pobresa creixent, inseguretat, violència i pèrdua de legitimitat de les institucions polítiques. La paraula ingovernabilitat és força confusa, un país ingovernable no és aquell que té una societat incontrolable, significa que aquesta societat pateix un govern incapaç de desenvolupar bé la tasca de governar.

Durant els darrers anys i després de les signatures dels Acords de Pau —1990 a Nicaragua i 1992 a El Salvador— les poblacions més empobrides d'aquests països que varen viure la guerra, lluny de trobar-se en procés

de recuperació, es troben davant d'un creixent deteriorament socioeconòmic que va més enllà dels efectes negatius de la pròpia guerra; creant-se així les condicions per a una potenciació de les problemàtiques que afecten sobretot a les poblacions doblement oprimides com són els infants, les dones, els indígenes, els discapacitats i els camperols. En aquest sentit, s'està arribant a nivells de misèria i extrema pobresa que manté als habitants d'aquesta regió en estats de tensió per a la supervivència.

Les estratègies que els diferents agents de cooperació han implementat a partir de l'any 1990 a Nicaragua i El Salvador, estan permeades per la història recent d'aquests dos països de Centreamèrica. Hi ha una relació directa entre dinàmiques conflictuals i pràctiques de cooperació al desenvolupament, que és important tenir en compte quan s'aborda la qüestió de la intervenció a països que han patit guerres recents.

En aquest sentit, es vol remarcar la importància essencial que té per a la cooperació conèixer en profunditat els actors o agents i el context d'intervenció, immers, generalment, en una determinada dinàmica conflictual, i davant la qual, per raons diverses hi ha poques capacitats —o poc interès en generar-les— per abordar-la de manera holística.

La reconstrucció de la vida civil en un context caracteritzat per les desigualtats i la debilitat institucional és una tasca extremadament difícil i amb un risc de frustra-

ció important a l'hora de gestionar els resultats de les pràctiques de la cooperació al desenvolupament en contextos tant complexes.

La col·laboració o cooperació internacional suposa una intervenció i un posicionament. La paraula cooperar ve de treballar conjuntament, presuposa la presència de diferents actors que treballen en condicions d'igualtat, amb els quals es comparteixen tasques i objectius a curt, mitjà i llarg termini. La intervenció implica la participació de diferents agents: donants i receptors. En el camp de la cooperació per al desenvolupament les contraparts juguen un paper crucial en les relacions que s'estableixen entre els diferents agents Nord/Sud involucrats.

L'anàlisi de la intervenció o de les pràctiques de cooperació, ens situa en un context on es reproduïxen els àmbits de *responsabilitat mútua*: el reconeixement dels interlocutors col·lectius (l'organització social i/o la institució) i dels interlocutors individuals (persona o subjecte), i la dimensió de la *comunicabilitat*, la qual no és automàtica amb el reconeixement dels interlocutors. La comunicabilitat planteja una dialèctica entre la *incomensurabilitat* o impossibilitat de comunicar-se a causa de determinades raons segons sigui l'escenari històric i polític social on aquest àmbit de responsabilitat es reproduïx; i la *comunicabilitat*, quan s'accepta que la comunicació és possible, i que n'hi ha de diferents tipus¹¹. La reproducció dels àmbits de responsabilitat mútua ens remet a un eix d'anàlisi a partir del qual s'identifiquen les cultures de la responsabilitat i les cultu-

res de la prescindibilitat, en diferents àmbits d'acció i en diferents moments històrics.

La violència no és el conflicte, sinó l'expressió del conflicte, el qual es manifesta, amb més o menys violència, durant els diferents períodes històrics dels enfrontaments armats. La dinàmica conflictual referida a les expressions històriques i locals, està caracteritzada pels grups que es confronten, caracteritzats com cultures de la prescindibilitat o cultures de la responsabilitat.

Si compartim que la cooperació implica «treballar amb i a través de l'*altre*», és fonamental el coneixement que tinguem de l'*altre* i de les formes i mecanismes d'articulació amb aquest altre. En un marc de conflicte, aquest fet és encara més important, ja que serà a través del coneixement de l'*altre*, incloent-hi la seva història, que es podrà comprendre els processos que s'endeguin conjuntament (sigui a través d'un projecte de cooperació, d'un programa de desenvolupament determinat, d'accions d'intercanvi, de denúncia política o de suport social) tot millorant la qualitat de la intervenció o de les pràctiques de cooperació al desenvolupament.

Per als casos concrets que estem analitzant, la cooperació a Nicaragua i El Salvador en el context de postguerra i els efectes de la violència del passat recent, de 1990 a 2003, —desestructuració comunitària, destrucció del teixit social associatiu, ruptura de les relacions socials, ingovernabilitat, fragmentació i debilitament de la societat civil—, entre d'altres factors positius —xarxes de

solidaritat interna, capacitat organitzativa, capacitat de resposta davant les situacions de crisi aguda, capacitat de gestió dels riscos, experiència organitzativa, coneixement de la pròpia realitat, etc.— són aspectes fonamentals que cal considerar en les dinàmiques de cooperació al desenvolupament.

En aquest sentit, és important que la intervenció des del Nord, contempli un coneixement exhaustiu de la realitat on es contempla intervenir i dels actors del Sud involucrats a qui pertany aquesta realitat, amb la finalitat de comprendre tant els pobles amb qui s'està treballant com el context en el que s'està intervenint en el marc de la cooperació.

Amb tot això es pretén reivindicar la complexitat, com a resposta a la tendència creixent de la negació de la complexitat i de la homogeneització de la intervenció al desenvolupament a través de receptes *cosmopolites*, sense considerar la importància que té el coneixement a fons i la comprensió del context en el que es pensa intervenir per «millorar-lo» i així, poder transcendir o pal·liar la *projectitis* que caracteritza a molts dels processos de cooperació Nord/Sud. La negació de la complexitat és un factor de risc, tant pels subjectes corresponsables dels projectes, com pels propis projectes o programes dissenyats per millorar una situació determinada.

Un part molt important de la intervenció es du a terme en contextos de crisi o de post-crisi. Qualsevol procés d'intervenció —Nord-Sud, donant-receptor— fet des

de la cooperació per al desenvolupament, està permeat per la història del passat recent. Conèixer-la és una corresponsabilitat i un deure amb els receptors.

Cooperar als anys 80 i als anys 90

La intervenció o cooperació externa durant la dècada dels anys 80 o etapa de crisi provocada per la guerra, està marcada per la solidaritat internacionalista, practicada per grups que emanen de la societat civil organitzada, els quals, segons Pérez, K. (2000:548-549) estan inspirats en l'*internacionalisme* i que centren la seva activitat en la solidaritat de caràcter polític vers els pobles del Tercer Món que aspiren a transformacions polítiques estructurals.

Pérez, K. (2000:549) planteja que l'internacionalisme que més ha influït en la solidaritat internacional és el vinculat a la ideologia socialista, en el marc del qual distingeix tres internacionalismes:

- Internacionalisme proletari – s. XIX: defensor de la unitat dels treballadors de tot el món davant el capital.
- Internacionalisme socialista – s. XX: vinculat a l'aparició de la URSS, el qual durant la guerra freda passa a ser un internacionalisme de bloc o de camp, defensor del camp socialista davant el camp capitalista.
- Internacionalisme tercermundista – a partir dels anys 60. Sense ometre la lluita de classes, es prioritza la contradicció entre el Tercer Món i el Primer Món.

En el marc de l'internacionalisme, es dona l'universalisme religiós defensor de la unitat de la humanitat, el qual ha contribuït a l'internacionalisme a través de la Teologia de l'Alliberament, una corrent del cristianisme, sobretot d'Amèrica Llatina, compromesa amb les transformacions socials. Aquesta corrent és especialment important a Nicaragua i El Salvador, per la ideologia que marca l'actuació d'una part significativa dels moviments i entitats que col·laboren en aquests països.

Pel que fa a la noció de Tercer Món, per a moltes entitats solidàries i de cooperació, té una connotació de lluita. El terme Tercer Món va ser creat pel demògraf francès Alfred Sauvy l'any 1952 per referir-se a aquells països que el seu espai polític no era ni el món occidental capitalista —Primer Món— ni el món del bloc socialista —Segon Món—, i que coincidia amb el conjunt de països més subdesenvolupats, que eren pobles colonitzats o en procés de descolonització. El vincle comú d'aquest bloc de països era la idea d'oposició vers les potències occidentals. Aquest vincle es va reafirmar l'any 1955 a la conferència de Bandung (Indonèsia) amb la presa de consciència col·lectiva d'aquest bloc de països que es reconeixien com a Tercer Món.

Parajuli (1999) cita a Freire qui ens ajuda a reafirmar aquesta dimensió reivindicativa quan diu: «ens referim al Primer i Tercer Món no com a divisions geogràfiques, sinó com sectors de població dividits per a l'equació del poder. Sostenim que el Tercer Món és un concepte polític que simbolitza un món de silenci, d'opressió, de

dependència, d'explotació, de violència exercida per les classes dirigents sobre els oprimits».

Amb el desmembrament i desaparició del Segon Món, la noció de Tercer Món solament té sentit en la seva connotació històrica de lluita, perquè les condicions en què va sorgir el terme, no tan sols no han millorat sinó que han empitjorat quantitativament i qualitativa.

La base de l'activitat dels moviments internacionalistes és la crítica i la denúncia de les causes del subdesenvolupament: relacions internacionals de dominació Nord-Sud derivades de la globalització i el neoliberalisme. L'objectiu és donar suport a moviments populars i polítics que impulsin canvis socials. Actuen de forma autònoma de les polítiques de cooperació oficial i no accedeixen a recursos públics o AOD.

És el cas del suport als principis de la Revolució Popular Sandinista a Nicaragua; i als principis per els que lluitava el FMLN-Frente Farabundo Martí de Liberación Nacional a El Salvador; per part dels comitès internacionalistes catalans i d'altres parts del món.

Pel que fa a l'estudi que ens ocupa, a partir de la dècada dels 90, entren en joc altres actors i la intervenció es caracteritza per estar més instrumentalitzada pels projectes de cooperació i el paper que juguen els recursos públics, que, en molts casos, esdevenen indispensables a l'hora de combatre i denunciar les causes del subdesenvolupament a través de prioritzar i centrar la interven-

ció o col·laboració Nord-Sud a través de la via dels projectes de cooperació.

Aquest context coincideix amb el final de la Guerra Freda. Pérez K. (2000:549) apunta dues causes que expliquen el debilitament de la solidaritat internacionalista a finals dels anys 80: la desaparició del bloc socialista i de la confrontació bipolar i el conseqüent desconcert en els moviments d'esquerres i l'entrada en escena dels nous moviments socials i de les ONG-Organitzacions No Governamentals.

Les ONG han viscut l'anomenat *boom* durant els anys 90. Algunes d'aquestes organitzacions varen néixer com comitès internacionalistes de solidaritat i es varen transformar en ONG. Algunes d'elles conserven els principis de l'internacionalisme en el seu discurs.

El context on es donen les pràctiques de la cooperació està relacionat amb les diferents motivacions que caracteritzen les diferents maneres de cooperar de les entitats. En aquest sentit identifiquem 3 motivacions principals.

- Motivacions *humanitàries-caritatives*. Motor = ajut
- Motivacions *solidàries-internacionalistes*. Motor = lluita contra les desigualtats.
- Motivacions de *cooperació al desenvolupament o personals*. Sogge (1998:14).
Motor = desenvolupament. La base de la seva activitat se sol centrar en la realització de projectes orientats a objectius concrets referits al desenvolupament humà de grups específics de

receptors, executats amb una part important de fons públics —AOD. La seva tasca és menys ideològica i el nivell de compromís polític és més baix.

Tant a Nicaragua com a El Salvador, la intervenció està marcada per les motivacions dels actors que la promouen. Les motivacions s'han transformat en les diferents conjuntures nacionals tant a Nicaragua i El Salvador com a Catalunya. En termes generals podem dir que durant la dècada dels 80 primaven més les motivacions solidàries internacionalistes, i que a partir dels anys 90 primen les motivacions caritatives i de cooperació al desenvolupament. No comptem, però, amb prou informació per constatar aquesta hipòtesi. Ho deixem obert a la reflexió.

Tant a Nicaragua com a El Salvador hi ha una part significativa dels actors, que conserva les aliances amb els moviments que van lluitar pel canvi social. Hi ha una altra part dels actors que s'han adaptat a la nova conjuntura sota el principi de la neutralitat, primant la contribució a pal·liar els efectes del subdesenvolupament abans que la denúncia i l'actuació sobre les causes.

A partir de la mostra analitzada trobem que cap de les entitats involucrades en l'estudi han treballat a Nicaragua i a El Salvador abans del Protocol de Transició o dels Acords de Pau respectivament. Les diferents entitats involucrades en aquest estudi, no tenen treball previ a la zona abans dels Acords de Pau d'El Salvador o del Protocol de Transició de Nicaragua.

A Nicaragua, el 10% de les entitats involucrades en aquest estudi han realitzat la primera intervenció l'any 1990, un altre 10% l'any 1991, un altre 10% l'any 1993, un altre 10% l'any 1994, un altre 10% l'any 1996, un 20% l'any 1997, un 10% l'any 1998, un altre 10% l'any 2000, i un altre 10% l'any 2004. Pel que fa a l'origen de la primera acció, hem identificat 5 categories:

Agermanament Nord-Sud	40%
Brigada solidària	20%
Emergència Huracà Joanne	20%
Contacte personal	10%
Cooperació entre homòlegs (sindicalisme)	10%

La via cooperació-agermanament és important pel que fa a la contextualització de la intervenció de les diferents entitats catalanes.

A El Salvador, el 30% de les entitats involucrades en aquest estudi, han realitzat la primera intervenció l'any 1992, un 10% l'any 1993, un 20% l'any 1994, un 10% l'any 1996, un altre 10% l'any 1998, un altre 10% l'any 1999, i un altre 10% l'any 2001. Pel que fa a l'origen de la primera acció, hem identificat 5 categories:

Contacte personal	50%
Agermanament Nord-Sud	10%
Brigada solidària	10%
Emergència terratrèmols 2001	10%
Cooperació entre homòlegs (sindicalisme)	10%
Reconstrucció postbèl·lica	10%

III.2 Anàlisi de les estratègies adoptades per les ONG catalanes a Nicaragua i/o El Salvador durant el període de 1990-2003

Partint dels contextos exposats volem abordar el tema de l'anàlisi dels agents de cooperació i/o solidaritat i les pràctiques.

Tal com ja hem explicat a l'apartat I sobre Metodologia de l'estudi, descartem la representativitat de les entitats seleccionades ja que el resultat esperat no és disposar de dades quantitatives generals sinó que és concloure amb un mètode de recollida i anàlisi de dades que permeti arribar a elements crítics de les estratègies de cooperació de les ONGs catalanes a Centreamèrica després dels Acords de Pau a Nicaragua i El Salvador. En aquest sentit, les dades que presentem són el resultat d'haver aplicat l'entrevista en profunditat a 14 entitats, que no són una mostra representativa però que inclou diferents tipus d'actors no governamentals. Per tot això, les dades que presentem s'han de llegir en aquest sentit.

Per abordar l'anàlisi de les estratègies adoptades per les ONG catalanes a Nicaragua i/o El Salvador durant el període de 1990-2003, proposem els següents àmbits de recerca:

A – Els agents (entitats i/o ONGD) i les pràctiques de cooperació i desenvolupament

que inclou les dades generals de les ONGD i altres

entitats, els àmbits geogràfics d'actuació, les fonts de finançament, els recursos humans, personal i les accions de lobby o d'incidència política de les organitzacions.

B. Aproximació a les pràctiques de cooperació al desenvolupament a El Salvador i/o a Nicaragua

que inclou l'instrument d'intervenció; l'origen, el moment, la localització de la intervenció; els objectius generals; les principals accions de desenvolupament; els beneficiaris-població meta; els sectors d'intervenció; l'articulació de l'acció amb els Plans Estratègics de Desenvolupament; les contraparts locals.

A. Els Agents (entitats i/o ONGD) i les pràctiques de cooperació al desenvolupament

A.1 – Dades generals de les ONGD

Per analitzar aquest apartat s'han contemplat 4 variables: status jurídic de l'entitat, data de fundació, implantació territorial i vinculació a alguna xarxa.

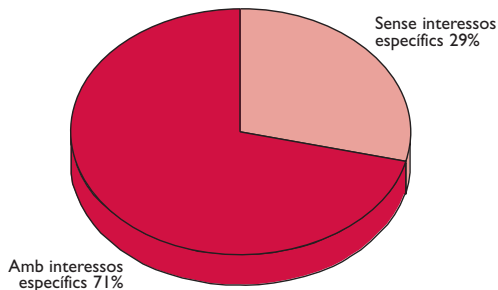
El status jurídic o el marc legal d'actuació:

Pel que fa al status jurídic, en el marc del qual les diferents entitats desenvolupen la seva activitat, el teixit associatiu vinculat al camp de la solidaritat i la coopera-

ció, està constituït en diverses figures jurídiques entre les quals destaquen les associacions i les fundacions. Totes elles són organitzacions sense ànim de lucre sorgides de la societat civil amb l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat. Formen part del Tercer Sector, com una expressió del moviment associatiu voluntari de la societat civil (Pérez, K., 2000:403). Aquests agents conformen un teixit d'organitzacions involucrades a diferents àmbits de la societat amb o sense interessos específics de grup en el camp de la cooperació. Els primers es dediquen, principalment, a canalitzar recursos als països del Sud a través de projectes de desenvolupament o d'emergència, així com realitzar tasques de sensibilització o Educació al Desenvolupament i lobby o denúncia en el marc de les relacions Nord-Sud. El segon cas, són entitats que no tenen interessos específics en el camp de la cooperació i/o solidaritat, i que, generalment, provenen d'altres camps sectorials com ara el sindical o l'educatiu, entre d'altres d'extracció religiosa o cívica, i que no són organitzacions creades *ad hoc* per realitzar tasques de cooperació al desenvolupament.

De la mostra seleccionada, observem que el 71% de les entitats tenen interessos específics en el camp de la cooperació; d'aquestes el 90% actuen a diferents llocs, pel que fa al territori i/o les contraparts locals. El 29% restant són altres entitats que no tenen interessos específics en el camp de la cooperació; d'aquestes el 100% actuen a un sol lloc.

Gràfic 4
Interessos en el camp
de la cooperació internacional
 Percentatge respecte als interessos específics

Font: elaboració pròpia

L'any de fundació

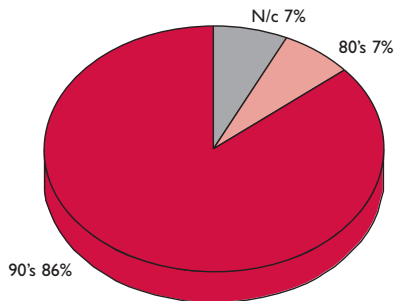
Aquest indicador serveix per situar la creació de l'entitat en el moment històric o context general.

A manera d'hipòtesi plantejem que la data de creació d'una part significativa de ONGD coincideix amb l'anomenat boom de les ONG, el qual, tal com ja hem explicat en l'apartat II-context històric, se situa a la segona etapa, que transcorre durant els anys 90 en el marc de la qual: «els esforços per coordinar actuacions donen fruits amb la segona *Campanya pel 0,7% i + amb transparència i de qualitat* organitzada al 1994» (Ballester i Truñó, 2002:132). La campanya incideix en la conscien-

ciació i mobilització social i en l'augment dels recursos públics, i amb la fundació de noves organitzacions no governamentals que s'incorporen al teixit associatiu vinculat al camp de la solidaritat i la cooperació.

De la mostra inicial observem que el 86% de les entitats seleccionades es varen fundar durant la dècada dels anys 90.

Gràfic 5
Any de la fundació de les entitats

Font: elaboració pròpia

La implantació territorial

Aquest indicador serveix per identificar les entitats segons on tinguin el seu camp d'acció i analitzar el vincle de les entitats amb el territori. Components transversals d'aquesta aproximació són les bases socials i els donants o agents finançadors: locals, estatals o interna-

cionals. També permet fer aproximacions sobre el tipus d'estructura operativa i grandària de les organitzacions.

En relació a la implantació territorial, s'han definit 4 àmbits d'intervenció: *municipal*: comarca, municipi i/o barri o districte, *nacional*-Catalunya, *estatal*-Estat espanyol i *internacional*-altres països del món.

La implantació de les entitats a Catalunya i als municipis, està relacionada amb la presència i augment de participació dels actors locals i autonòmics com agents de la cooperació al desenvolupament. Hi ha una relació directa entre implantació territorial i accés a fonts de finançament; i entre implantació territorial i grandària les ONGD i entitats.

Pel que fa a la grandària de les ONGD i de les entitats, la implantació nacional o municipal és un indicador del tipus d'estructura organitzativa implementada per les entitats per desenvolupar les tasques de cooperació i solidaritat. La implantació estatal o internacional implica comptar amb una estructura més gran, en relació a les entitats d'implantació municipal o nacional, les quals, generalment, disposen d'un grau mínim de recursos humans i materials, però que compten, tal com diu Sancho (1999:14): «amb una base social que les recolza i a la que han de respondre».

Pel que fa a l'accés als recursos públics, els àmbits d'actuació condicionen, moltes vegades, l'accés o no als fons públics, sobretot pel que fa als fons d'àmbit estatal. En

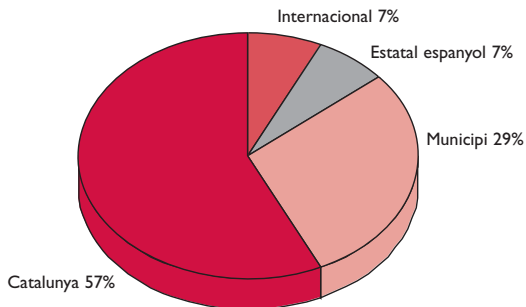
aquest sentit, ser una organització d'àmbit estatal pot esdevenir un requisit dels donants que limita les subvencions a les entitats d'àmbit estatal. Aquesta situació és la que s'està donant en el cas de la nova mesura de distribució del 0,52% del IRPF que el Govern vol aplicar a partir de 2006, en base a la qual les entitats socials catalanes «han rebut una comunicació del Ministeri de Treball i Afers Socials en què els anuncia que les subvencions derivades de l'IRPF es limitaran a les organitzacions d'àmbit estatal.» Diari *Avui* (20/01/2005:21).

Tal com s'explica més acuradament a l'apartat II. Marc conceptual, les ONGD com entitats sorgides des de i mantingudes per un moviment civil organitzat, han d'ampliar i millorar la qualitat de la seva representativitat i suport social. Les ONGD han de configurar al seu voltant una base social sòlida i participativa, que sigui el pilar de les seves actuacions i del seu esdevenir futur. El marc local facilita aquest vincle i pot incorporar qualitat a les pràctiques de cooperació al desenvolupament.

Tal com s'ha exposat a l'apartat II-Marc conceptual, hi ha un nombre creixent d'organitzacions locals relacionades amb el naixement de les coordinadores autonòmiques que, tot i gestionar pocs fons, tenen un paper important a l'hora de crear vincles directes i propers entre realitats i comunitats del Nord i del Sud.

Pel que fa a les dades extretes de la mostra seleccionada, la majoria de les entitats seleccionades actuen des de l'àmbit municipal (29%) i nacional-Catalunya (57%).

Gràfic 6
Implantació territorial

Font: elaboració pròpia

La vinculació a xarxes

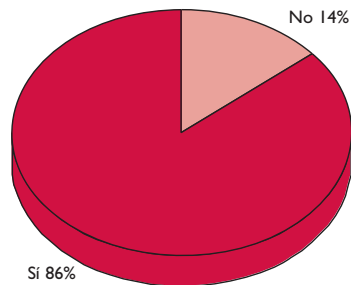
Aquest indicador serveix per analitzar el grau de coordinació, interlocució i concertació dins del teixit associatiu vinculat al camp de la solidaritat i la cooperació.

Partint de la base que les ONGD tenen com objectiu generar un determinat impacte en la societat (Pérez, K. 2000:403), la vinculació a xarxes pressuposa una estratègia que afavoreix la consecució d'aquest objectiu compartit, en el sentit que el treball en xarxa facilita la mobilització social i la conscienciació de la ciutadania. La relació entre el treball en xarxa, com a dimensió col·lectiva i compartida, i l'increment en el grau d'assoliment de l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat és directa, o bé el treball en xarxa facilita o és

un factor favorable per a l'assoliment de l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat.

Pel que fa a l'articulació amb altres organitzacions homòlogues, de la mostra inicial observem que la majoria de les entitats seleccionades, el 86%, formen part d'alguna xarxa, entre les quals destaca la Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament (FCONGD), creada l'any 1989 com a plataforma de coordinació i interlocució.

Gràfic 7
Vinculació de l'entitat a alguna xarxa

Font: elaboració pròpia

A.2 – Fonts de finançament

Aquest indicador serveix per analitzar l'estructura financera de les ONGD, i el paper que juguen els recursos tant a nivell ideològic com tècnic-organitzatiu. Permet

analitzar la relació entre el finançament que necessiten les entitats per assolir els objectius fixats i les activitats que promouen, així com fer aproximacions sobre el tipus d'estructura operativa de les organitzacions, i abordar el dilema sobre els recursos o el posicionament ideològic de les organitzacions que treballen en el camp de la cooperació i la solidaritat davant l'acceptació d'accedir o no a fons públics.

A l'apartat 7 del Marc Conceptual apuntàvem que tot i que les ONG, en comparació a les agències governamentals de cooperació, presenten certes avantatges (autonomia, funcionament flexible i poc burocràtic, ús intensiu del treball voluntari i ampli suport social) no estan exemptes de certs riscos i dilemes. Montes i Martínez (2002:58-59) recullen alguns d'aquests dilemes dels quals ens centrarem en els *dilemes sobre els recursos*.

L'estructura financera de les ONGD es compon fonamentalment de fons públics (que procedeixen de les administracions públiques locals, autonòmiques, governamentals i intergovernamentals) i privats (que procedeixen d'aportacions realitzades per particulars o empreses), així com del treball voluntari que aporten els seus col·laboradors. El tipus de recursos als que accedeixen les entitats que treballen en el camp de la cooperació i la solidaritat, són un indicador del tipus d'organització.

Montes i Martínez (2002:58) formulen el dilema dels recursos amb la següent dicotomia: *Finançament extern versus autofinanciació*, per accedir als recursos necessaris

per operar en el sentit d'actuar i complir els objectius i finalitats contemplades en els estatuts. Optar per una de les dues alternatives implica un posicionament i una decisió, i tal com diuen aquests autors: «no és una qüestió menor perquè fa referència a una de les senyes d'identitat de les ONGD, la seva independència¹² i autonomia» (2002:58). El dilema és acceptar o no fons públics. Les entitats que defensen l'autofinançament o els fons propis, tenen com objectiu mantenir la seva independència ideològica i política. Els fons públics tenen connotacions negatives, representen un factor de dependència envers les subvencions i les polítiques oficials de cooperació. D'altra banda les organitzacions que treballen amb fons públics defensen la idea de que els recursos haurien de ser «neutrals» i que és necessari una estructura, fiable amb autoritat moral i capacitat tècnica, per a la gestió eficaç dels recursos provinents de l'AOD-Ajut Oficial al Desenvolupament, per assolir els objectius de desenvolupament.

L'estructura financera és un indicador que serveix per valorar el grau de dependència dels recursos externs, la grandària de l'estructura operativa de les entitats i, com diuen Montes i Martínez (2002:59) la relació de les ONGD i/o entitats amb les institucions oficials, les empreses i les altres organitzacions.

Segons dades d'Inter món, les ONGD de l'Estat espanyol gestionen al voltant del 20% de l'AOD-Ajut Oficial al Desenvolupament: 6% provinent de l'AECI i 14% canalitzada a través de la Cooperació Descentralitzada

(2004:47). La partida de recursos destinats a les ONGD per part de l'AECl ha perdut pes relatiu durant els darrers anys, amb un creixement del 20,19% entre 1996 i 2000, davant el creixement de la partida de recursos destinats a altres ministeris que va créixer un 163,22% (Intermón, 2003: 65).

Moltes de les entitats d'implantació municipal o nacional, accedeixen a recursos provinents de la cooperació descentralitzada que és la que realitzen o promouen els ens locals: ajuntaments, diputacions, consells comarcals, Fons de Cooperació al Desenvolupament, i les CCAA-Comunitats Autònomes, conjuntament o no, amb les entitats ciutadanes, les ONGD, els sindicats, les universitats i qualsevol altra instància no governamental o governamental, bilateral o multilateral.

La cooperació descentralitzada va representar l'any 2003 el 16% de l'AOD (Intermón-Oxfam, 2004:22). Es considera que és una aportació qualitativa al procés d'Ajut al Desenvolupament. En el sentit que el poder local es l'àmbit de govern més proper a la ciutadania i és un dels principals fonaments del règim democràtic. Des de l'àmbit municipal s'afavoreix la implicació i involucrament de la ciutadania al procés de presa de decisions i és a l'àmbit local on millor es propicien les condicions necessàries per fomentar una comunitat més solidària i participativa.

És important obrir la reflexió sobre els efectes dels 8 anys de Govern del PP sobre les restriccions pel que fa a l'accés als recursos oficials, per part de les ONGD més pro-

gressistes, entre les quals hi ha un gran nombre d'ONGD catalanes. Les ONGD han obert noves vies de finançament, a l'accedir a fonts de la cooperació descentralitzada, a través de presentar projectes a les convocatòries dels ajuntaments, consell comarcals, diputacions, MMAMB, Fons Català de Cooperació i Generalitat de Catalunya.

Per analitzar la dependència dels recursos externs i la capacitat d'autofinanciació de les entitats que es dediquen al camp de la solidaritat i la cooperació, cal tenir en compte la transformació de les pràctiques de solidaritat i cooperació en els últims 25 anys a Catalunya i l'actual context, on se situa aquest dilema dels recursos, que podríem anomenar de crisi ideològica-militant la qual impacte sobre el grau d'implicació de les bases socials i el compromís associatiu en el camp de la solidaritat i la cooperació.

Pel que fa a l'estructura financera de les entitats de Catalunya, el binomi que la caracteritza és: *fons propis+fons públics*, provinents sobretot de la cooperació descentralitzada. Hi ha una tendència a mantenir la capacitat d'autofinanciació a través de les quotes dels socis i/o col·laboradors, i la realització d'activitats pròpies per captar recursos directament de la ciutadania, i complementar-se accedint a recursos provinents de la cooperació descentralitzada: Generalitat de Catalunya, Diputacions, Ajuntaments i Fons Català de Cooperació. Segons la conjuntura sociopolítica i la grandària de les organitzacions s'incorpora finançament provinent de l'administració central i de les agències multilaterals.

El dilema dels recursos està directament relacionat amb un determinat sistema de valors, en el marc del qual hi ha un seguit de factors heretats de la tradició judeocristiana i dels moviments internacionalistes d'esquerres, com ara l'esperit de sacrifici, el vot de pobresa, el sentiment de culpa, el voluntariat, juguen un paper important en la construcció del discurs de la solidaritat i la cooperació i les diferències ideològiques que el marquen.

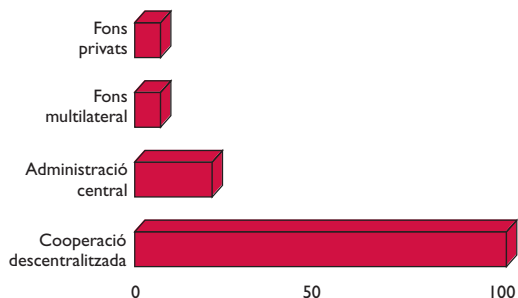
En aquest sentit, l'estructura financera de les entitats pot estar integrada per diners «nets» —fons propis provinents de l'autofinanciació— i diners «bruts» —fons externs provinents de les institucions públiques oficials. Treballar amb diners «nets» és un valor agregat en forma de «puresa» individual i/o col·lectiva. El paper dels diners és molt important. Per a les entitats que han optat per no acceptar o acceptar els mínims fons públics, l'autofinanciació és un factor de prestigi i és un indicador de «puresa» que distingeix els vertaders solidaris dels falsos solidaris. Per aquelles que accedeixen a fons públics sense qüestionaments ideològics importants, la justificació o explicació més usada és l'eficiència de la gestió dels fons rebuts, sense importar-ne l'origen, en el sentit que són entitats més properes als receptors de l'ajut o col·lectius del Sud i més eficaces atesa la capacitat tècnica i l'autoritat moral que se'ls assigna.

L'estructura financera també està relacionada amb la grandària de les ONG, en el sentit dels recursos humans i materials necessaris per operar. Les ONG més petites que accedeixen a fons públics, generalment

provenen dels ajuntaments, i en l'estructura financera el pes específic dels fons propis és més gran que el dels recursos externs. Pel que fa a les ONG més grans, generalment accedeixen a fons de finançament públics provinents de les institucions multilaterals i/o estatals i/o autonòmiques i en l'estructura financera el pes específic dels fons externs és més gran que el dels fons propis.

Aquesta reflexió s'emmarca dins del debat obert a causa de la proposta del Govern estatal de limitar les subvencions a les entitats socials que siguin d'àmbit estatal. El Ministeri de Treball proposa com a solució que les entitats socials s'integrin en una altra organització que actuï a tot l'Estat. En aquesta proposta el motor o objectiu general és el d'obtenir més subvencions a canvi de dispersar l'àmbit d'actuació i el conseqüent allunyament de les bases socials i del propi territori. En aquest sentit, la concertació interinstitucional que es proposa no emana de la voluntat d'incrementar l'eficàcia i l'eficiència de les tasques de les entitats sobre les problemàtiques a pal·liar, sinó que està condicionada per un requisit, que en el fons és un trencament del vincle entitats-territori-bases socials, d'uniformització i homogeneització dels models d'ajut promoguts per un determinat donant d'un determinat àmbit. L'aplicació d'aquesta proposta suposaria l'eliminació progressiva de les entitats més petites, que es caracteritzen, generalment, per tenir més proximitat en el territori i un vincle més profund i divers amb la ciutadania d'aquest territori.

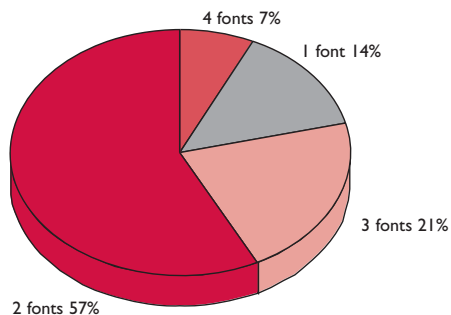
Gràfic 8
Principals fonts de finançament

Font: elaboració pròpia

De la mostra seleccionada, totes les entitats accedeixen a fons públics oficials. El 86% treballen amb fons propis, els quals complementen amb recursos públics provinents de diferents fonts financeres oficials: el 100% de les entitats accedeixen a recursos provinents de la cooperació descentralitzada: Ens Locals i CCAA; el 21% accedeixen a fons provinents de l'administració central, el 7% accedeixen a fons multilaterals i un altre 7% accedeixen a fons provinents d'institucions privades.

Gràfic 9
Número de fonts de finançament

Font: elaboració pròpia

El 57% de les entitats reben finançament de dues fonts, generalment fons propis i cooperació descentralitzada; el 21% reben finançament de 3 fonts, generalment les 2 anteriors i la administració central, el 14% treballen amb recursos provinents d'una sola font, que és la cooperació descentralitzada i el 7% reben finançament de 4 fonts.

A.3 – Recursos humans-personal

Aquest indicador serveix per analitzar l'estructura o sistema dels recursos humans de les ONGD, i permet analitzar la relació, contractual o no, entre el personal i la pròpia ONGD, així com fer aproximacions sobre el tipus d'estructura operativa de les organitzacions, el

debat de la professionalització i abordar el dilema sobre el personal voluntari versus personal assalariat.

Tal com es plantejava a l'apartat II-Marc conceptual, punt 6, els recursos humans tenen una importància cabdal en les ONGD com instrument central en l'activitat de servei que presten. El dilema que es planteja en aquest component, es pot definir per les dicotomies: voluntaris versus assalariats i amateurisme versus professionalisme.

Volem remarcar que el professionalisme és una condició que comparteixen tant el personal no retribuït, sempre i quan els voluntaris siguin professionals en les àrees de treball assignades, així com el personal contractat o assalariats. En aquests casos, el factor diferenciador són els diners i el paper que juguen en el funcionament de les diferents entitats. Aquest dilema ens porta a una dicotomia molt usual en el món de la solidaritat i la cooperació i amb fortes connotacions negatives: solidaris versus funcionaris.

Tal com hem plantejat a l'apartat anterior, l'estructura de recursos humans està relacionada amb la grandària de les ONG, en el sentit dels recursos humans i materials necessaris per operar i amb qüestions ideològiques o de principis. Generalment, en l'estructura de recursos humans de les ONG més petites el pes específic del personal voluntari és més gran que el del personal assalariat. Pel que fa a les ONG més grans, l'estructura de recursos humans el pes específic del personal assalariat és més gran que el del personal voluntari. Aquí cal considerar el cas de les grans ONGD que compten amb una base

social molt àmplia, pel que fa a socis i col·laboradors, i que tenen implementat un sistema de treball voluntari amb compromisos laborals equiparats al treball assalariat però dut a terme per personal no retribuït o voluntari.

L'estructura de recursos humans en el camp de la cooperació internacional és complexa i no compta amb el marc jurídic laboral ni legal que reguli les circumstàncies especials en les que es desenvolupa l'activitat del personal de cooperació i solidaritat, tant del personal que treballa a les seus centrals a Catalunya i, sobretot, pel que fa al personal expatriat o cooperants, els quals desenvolupen les tasques de cooperació i solidaritat a l'estranger.

L'estructura del personal d'una ONGD o entitat que es dedica al camp de la cooperació i/o la solidaritat, pot estar integrada per personal localitzat al Nord i per personal localitzat al Sud: personal expatriat o cooperant del Nord treballant al Sud o personal local del Sud treballant al Sud. En tots els casos el personal pot ser voluntari o assalariat. El factor que diferencia un voluntari d'un cooperant-assalariat és el tipus de relació que estableixen amb l'ONG, la qual pot ser a través de contracte laboral legal entre el cooperant i l'ONG, o sense contracte laboral legal. En aquest darrer cas, l'ONG pot facilitar diners de butxaca i cobrir les despeses de desplaçament, allotjament i manutenció, però sense establir un contracte legal entre les dues parts.

En l'anàlisi de l'estructura de recursos humans també intervé la variable: temps d'expatriació, que representa

la durada de la relació del cooperant amb l'ONGD. Aquest aspecte està molt relacionat amb la manera d'articular l'Ajut al Sud per part de l'ONG. Hi ha una tendència a articular l'Ajut via projectes puntuals que marquen el temps d'expatriació o durada de la relació del personal contractat o voluntari amb un determinat projecte. Una relació més integrada està relacionada amb una estructura de personal més estable i més continuada en el temps, sense estar tan condicionat a la durada d'un determinat projecte.

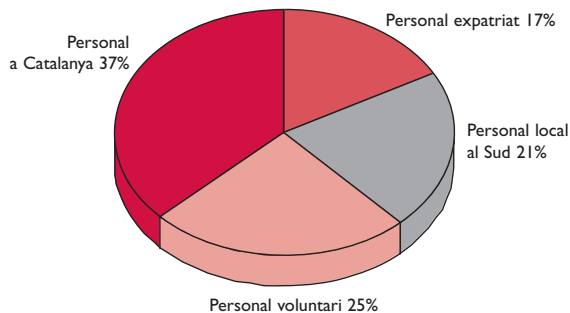
S'observa una tendència a consolidar estructures operatives al Nord. Això suposa una relació desigual entre estratègies de consolidació d'estructura del Nord versus estructura del Sud. Les estratègies de consolidació impliquen créixer en personal, en equipaments, en recursos econòmics, en àmbits d'actuació sectorials i/o geogràfics, etc. Un increment de la gestió de recursos suposa, generalment, un increment en el nombre de projectes a executar al Sud. Però aquesta relació no és directament proporcional amb l'increment de personal, nivells de gestió i recursos al Sud.

Els tipus de recursos rebuts també condicionen l'estructura dels recursos humans. Els recursos oficials que provenen de donants estatals o internacionals, com ara l'administració central o les institucions multilaterals, incorporen al procés de cooperació instruments que incrementen el grau de complexitat dels projectes pel que fa a la formulació, seguiment i avaluació i rendició de comptes o informes financers.

Pel que fa a les relacions Nord-Sud, aquests instruments estan més relacionats amb les necessitats i requeriments dels donants i tenen un pes específic molt gran en relació als altres components del sistema de seguiment i avaluació i els objectius de desenvolupament, els quals estan més relacionats amb els receptors, així com amb la intervenció i la problemàtica que s'espera millorar amb l'execució del projecte.

En aquest sentit, les estructures del Nord, que opten a recursos de l'administració central o de les institucions multilaterals, el més usual és que creixin en recursos, en gestió i en personal administratiu encarregat de formular projectes i fer informes financers per als donants. Es detecta una tendència de les seus del Nord a créixer, en recursos financers i humans, sense canvis significatius en les estructures de les seves contraparts del Sud.

Gràfic 10
Recursos humans

Font: elaboració pròpia

De la mostra seleccionada, i pel que fa al tipus de recursos humans de les organitzacions seleccionades, el 64% del personal identificat són tècnics del Nord localitzats a les seus centrals de Catalunya; el 43% treballen amb personal voluntari del Nord i el 29% del personal implicat en tasques de cooperació són expatriats o cooperants del Nord que les ONGD envien als seus projectes del Sud en el marc d'un contracte laboral i un sou mensual. Els expatriats són cooperants de llarga durada, que es ubica a les seus exteriors de les ONGD del Nord —que els ha contractat— o bé a la seu de la ONGD del Sud en el marc d'un conveni entre les ONGD del Nord i del Sud.

A tall d'exemple, SETEM envia voluntaris-cooperants a les seus d'organitzacions del Sud. Aquests voluntaris-cooperants estan vinculats a SETEM a través d'un contracte entre ambdues parts. Pel que fa al temps d'expatriació, el 55,3% dels voluntaris-cooperants s'expatrien un període d'entre 1 i 2 anys; el 40,8% d'entre 2 i 3 anys; el 31,6% fins a 1 any i el 6,6% de més de 3 anys. Pel que fa a l'edat a l'expatriació, la mitjana d'edat de l'expatriat és de 28,5 anys, i el segment d'edat més usual és d'entre 24 i 27 anys (SETEM, 2002).

Pel que fa a El Salvador i Nicaragua, de 1990 a 2003, ha enviat voluntaris-cooperants a diferents organitzacions socials:

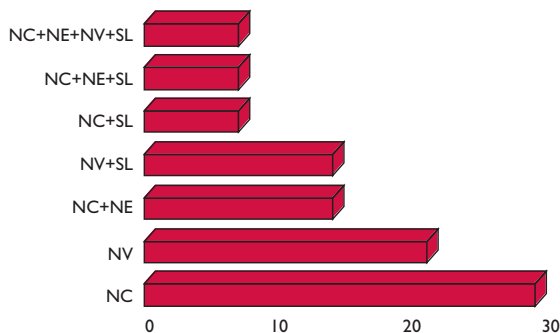
Quadre voluntaris-cooperants de llarga durada a Nicaragua

Organització	Voluntaris-cooperants de llarga durada
Los Quinchos	5
Centro Juridico Popular	3
Comunidades Eclesiales de Base de Managua	3
INPRHU	1
Bufete jurídico «Boris Vega»	1
RECMENA	1
APROROJ	1
CMM	1
Los Pipitos-Pueblo Nuevo	1
RMC	1
Casa Materna de Matagalpa «Mary Ann Jackman»	2
Total	20

Font: SETEM (resposta a l'enquesta realitzada per l'equip de recerca)

De la mostra seleccionada, identifiquem les següents estructures de recursos humans de les entitats que treballen en el camp de la solidaritat i/o cooperació al desenvolupament:

Gràfic I I
Estructures de recursos humans identificades

NC = Personal del Nord a la seu a Catalunya

NE = Personal del Nord expatriat

NV = Personal de Nord voluntari

SL = Personal local del Sud

Font: elaboració pròpia

Observem que l'estructura més usual és un equip integrat per persones del Nord, cooperants-assalariats o voluntaris, que desenvolupen les tasques des de la seu central de l'entitat a Catalunya, i realitzen viatges periòdics al terreny per dur a terme, sobretot, les tasques de seguiment i avaluació dels projectes aprovats; així com tasques d'identificació de noves propostes i noves contraparts. Pel que fa a la mostra analitzada, aquest model representa el 50% dels tipus d'estructures identificades.

A.4 – Accions de lobby o d'incidència política de les organitzacions

És un indicador del camp de la ideologia; serveix per analitzar el paper que juga la incidència política dins de les pràctiques del teixit associatiu vinculat al camp de la solidaritat i la cooperació. Aporta elements per valorar si el lobby és una activitat principal o secundària; fonamental o improcedent; continuada o conjuntural.

Tal com plantejàvem a l'apartat II: la Coordinadora de Organizaciones No Gubernamentales de Desarrollo de l'Estat Espanyol (CONGDE) defineix les ONGD com organitzacions independents sense ànim de lucre que participen en el moviment associatiu i que estan articulades entorn a les finalitats de la solidaritat i la cooperació internacional amb una *ferma voluntat de transformació social*, i que per assolir aquests objectius s'han estructurat en forma d'organització estable que disposa d'un grau mínim de recursos humans i infraestructura, i que compta amb una base social que les recolza i a la que han de respondre (Sancho, 1999:14).

Partint de la base que les ONGD tenen com objectiu generar un determinat impacte en la societat (Pérez, K., 2000:403), aquesta *ferma voluntat de transformació social* es tradueix o no en accions d'incidència política vers agents de diferents àmbits territorials i sectorials, com ara l'administració pública: Local, Autònoma, Estatal, Organismes Internacionals Financers o no Financers, Empresa privada i altres.

La incidència política és una estratègia que facilita l'assoliment de l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat, en el marc de la *voluntat de transformació social* que caracteritza el discurs de les entitats que treballen en el camp de la cooperació i/o la solidaritat internacional.

Les activitats de lobby poden suposar per les ONGD la possibilitat de perdre els recursos públics oficials que rep dels diferents donants de l'esfera oficial.

Aquest àmbit d'actuació està directament relacionat amb la vinculació a xarxes o nivells de coordinació i concertació en estratègies comunes; el nivell de representativitat de les ONG i la manca de legitimitat com agents socials transformadors; el nivell de dependència dels recursos externs i el grau d'autonomia vers els donants. Davant la crisi de militància, cal considerar també el volum de recursos necessari per destinar a tasques de lobby i l'impacte de les accions sobre la realitat a transformar i relacionar-ho amb els àmbits d'actuació en que les entitats desenvolupen les pràctiques de lobby. També es considera important la reflexió del paper dels diners en la capacitat d'incidència política per part de les ONGD i el paper que juguen de les bases socials en la capacitat de mobilització per a la transformació social. En aquest punt, proposem un nou dilema dicotòmic, relacionat amb la tasca d'incidència política: bases socials *versus* diners.

Tal com expressàvem a l'apartat II, en el punt 6. Base social i participació: El compromís associatiu, la base

social de les ONGD és una de les principals característiques i alhora fortaleza de les mateixes. La legitimitat, eficàcia operativa i independència de les ONGD depenen fonamentalment de la multiplicitat de compromisos individuals que es formen sobre les causes socials que defensen.

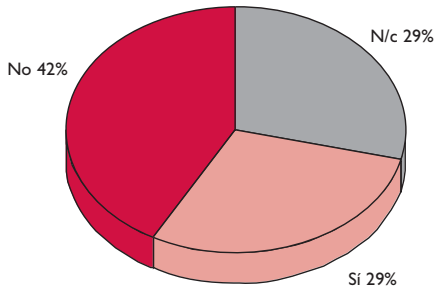
Montes i Martínez (2002) recullen alguns dilemes, referits a les activitats que realitzen les ONGD, als seus objectius i al tipus d'accions que promouen, el seu estil de treball, els models d'intervenció social o la seva visió de les relacions social. Pel que fa al component d'incidència política, els dilemes que es plantegen es poden definir per les dicotomies:

- Projectes *versus* moviments sociopolítics;
- Col·laboració amb organisme governamentals *versus* crítica social i pressió política.

Tal com dèiem a l'apartat II, aquest darrer dilema és el que es refereix a la contradicció en que es troben les ONGD entre col·laborar en les polítiques de cooperació dels organismes oficials o exercir un paper crític davant aquestes polítiques i realitzar pressió política sobre els organismes responsables de la cooperació al desenvolupament.

De la mostra seleccionada, el 43% de les entitats no realitzen tasques d'incidència política, el 29% en realitzen, i un altre 29% no varen respondre la pregunta de l'enquesta.

Gràfic 12
Activitats de lobby

Font: elaboració pròpia

B. Aproximació a les pràctiques de cooperació al desenvolupament dels Agents (entitats i/o ONGD) a Nicaragua i El Salvador

B.1 – L'instrument d'intervenció

La intervenció en el procés de cooperació està relacionada tant amb els tipus d'instrument o formes d'articulació de l'Ajut, com amb el tipus d'actors que intervenen. Les formes d'articulació de l'Ajut i el tipus d'actors del desenvolupament són variables molt importants a l'hora de fer un anàlisi del procés d'intervenció Nord-Sud.

Pel que fa a les formes d'articulació de l'Ajut, els recursos de la cooperació internacional es poden articular, principalment, a través de 2 instruments:

Projecte: Els recursos s'assignen a un determinat projecte, entès com la unitat bàsica de disseny per a l'execució, seguiment (físic i financer) i avaluació d'una acció d'intervenció sobre el terreny formulada per donar resposta a una determinada necessitat.

Quan el projecte és un fi en si mateix i no un instrument per desenvolupar una estratègia de desenvolupament a mig o llarg termini, el resultat de l'execució és una intervenció puntual i finalista, acotada en el temps i en els objectius. Aquest procés limitat està articulat a l'execució d'un determinat projecte de cooperació al desenvolupament.

Programa: Els recursos s'assignen, sense especificar el detall de les partides de despesa, a un determinat programa global, el qual està integrat per un conjunt de projectes i accions orientades a desenvolupar una estratègia de desenvolupament a mig o llarg termini. Aquesta via, és una intervenció àmplia i no finalista. Està articulada a un lineament estratègic «concertat» entre donant i receptor.

Fórmula mixta: Quan l'ajut s'articula a través de projectes emmarcats en un determinat programa general de desenvolupament. És el cas dels projectes concertats a través dels Plans Municipals o regionals de Desenvolupament, en el marc dels quals els donants i receptors acorden compromisos i s'assignen responsabilitats.

Tant a l'àmbit estatal com als àmbits nacional i local, La cooperació s'ha caracteritzat per prioritzar els projec-

tes de desenvolupament com a modalitat bàsica de canalització dels recursos destinats a la cooperació internacional. Aquesta modalitat suposa un augment del pes específic de les ONGD en la gestió de les intervencions i una menor implicació de l'agent de cooperació receptor, pel que fa a les responsabilitats delegades i els compromisos adquirits Nord/Sud, Donant/Receptor.

L'articulació via Programa suposa una intervenció més horitzontal al delegar més responsabilitats de gestió als agents receptors, tot afavorint l'apropiació de l'Ajut i la generació de capacitats de gestió de banda del receptor. Articular els recursos per la via de l'instrument Programa, demanda capacitats tècniques i visió estratègica dels Agents de cooperació, tant al Nord com al Sud, que permetin o tendeixin a integrar el procés d'intervenció des de la selecció, anàlisi, concertació N/S i coordinació interinstitucional amb altres donants.

El pes relatiu de l'instrument Projecte és molt alt en relació a l'Instrument Programa: a l'Estat espanyol els projectes representen el 90,90% de les intervencions, davant el 9,00% de les intervencions articulades via Programes. A la UE i al CAD la relació Projecte-Programa és més equilibrada (Intermón-Oxfam, 2004).

Hi ha una tendència a materialitzar el vincle donant-receptor a través de l'instrument projecte. El projecte, en aquests casos, juga un paper significatiu en relació a altres vies de materialització o implementació del vincle, com ara accions de sensibilització o d'educació al des-

envolupament (ED), brigades solidàries, viatges d'intercanvi i delegacions bilaterals; així com el suport als processos de planificació estratègica participativa, en el marc dels quals la contrapart adquireix un paper important en el cicle d'un determinat projecte, pel que fa a l'etapa d'identificació.

Una part significativa de les intervencions de cooperació al desenvolupament es caracteritza perquè l'instrument projecte assigna als donants un paper principal en el procés de desenvolupament. Implica un posicionament de poder que està marcat pels recursos, generalment monetaris, i el discurs, generalment generat des del Nord i sota premisses dictades per les conjuntures político-econòmiques del context del Nord en general i en particular de les polítiques de cooperació al desenvolupament i les convocatòries oficials obertes que d'elles emanen. En aquest sentit, i en el marc d'aquest instrument, difícilment es podran afavorir o fomentar relacions més horitzontals i participatives, entre donants i receptors.

El paper del projecte en el procés d'intervenció està relacionat amb els tipus d'actors o agents de la cooperació. En aquest sentit, les ONGD tendeixen a articular l'Ajut a través de projectes acotats, en el temps i en els objectius, pels requeriments i lineaments dels seus donants, als quals accedeixen a través de les diferents convocatòries locals, estatals o multilaterals.

En el cas dels ens de la societat civil organitzada, la intervenció és més holística, ja que no està tant instrumenta-

da. En el marc d'aquest tipus de procés de col·laboració s'impliquen altres components relacionats amb el tipus de vincle establert entre els donants i els receptors.

En el marc del procés de cooperació al desenvolupament, el projecte pot jugar un paper principal quan representa un fi en si mateix, o bé un paper secundari quan el projecte representa una part del procés de cooperació.

En un estudi sobre pràctiques de cooperació és molt important analitzar el paper que juga el projecte en el procés de col·laboració Nord-Sud. Un projecte és un instrument a partir del qual es promou un determinat model de cooperació. Un determinat model de projecte, com a fi o com a part d'un procés, determina un model de cooperació i les diferents vies d'articulació de l'Ajut.

La paraula cooperar ve de treballar junts. Cooperar pel desenvolupament significa treballar junts (des de/en el Nord i el Sud) pel desenvolupament dels pobles. La cooperació pressuposa la presència de diferents actors que treballen en condicions d'igualtat, objectius i tasques que es comparteixen i reparteixen.

La intervenció del Nord cap a Sud, contempla qüestions que van més enllà del suport econòmic, és sobretot un compromís polític i ètic amb els països del Sud, encaminat a fomentar un clima d'opinió pública tal que ens permeti promoure un nou ordre econòmic internacional més equitatiu i sostenible.

En l'exercici de la cooperació participen una gran diversitat d'agents o actors que representen fonamentalment tres papers:

- Els finançadors: és l'entitat que aporta tots o una part dels recursos perquè els projectes es puguin desenvolupar.
- Els executors: és l'entitat que executa o realitza el projecte en el lloc del problema. Els executors poden ser entitats del Nord i del Sud.
- Els beneficiaris: són les persones que tenen algun tipus d'accés als serveis i/o béns proporcionats pel projecte.

El projecte és la unitat bàsica d'identificació, formulació, execució, seguiment i avaluació d'una acció d'intervenció sobre el terreny.

El projecte no hauria de ser un fi en sí mateix sinó un instrument per desenvolupar una estratègia de desenvolupament a mig o llarg termini.

La mostra¹³ analitzada està integrada per 35 projectes de cooperació, dels quals 19 es desenvolupen a Nicaragua i 16 a El Salvador. Per sistematitzar i analitzar l'instrument d'intervenció, hem identificat les següents variables:

- B.1-1 *Origen* del projecte o iniciativa de la intervenció
- B.1-2 Grau de *participació* dels agents de cooperació: entitat del Nord, contrapart local i beneficiaris, en les diferents fases del cicle del projecte: identificació, formulació, execució, seguiment, avaluació i gestió de recursos econòmics assignats al projecte.

- B.1-3 *Continuïtat* del projecte un cop finalitzat l'ajut extern
- B.1-4 *Sistema de seguiment i avaluació* del projecte
- B.1-5 Accions de *sensibilització* vinculades al projecte
- B.1-6 *Punts forts* dels projectes
- B.1-7 *Punts febles* dels projectes
- B.1-8 *Lliçons apreses* «de com cooperar» a través del projecte

B.1-1 Origen del projecte o iniciativa de la intervenció

Aquesta variable està directament relacionada amb la identificació de la necessitat que es vol resoldre, així com la congruència de les activitats que es realitzen per produir els béns i/o serveis amb els que es resoldrà aquesta necessitat. És una variable fonamental a l'hora de valorar els punts bàsics que marquen l'èxit o el fracàs del projecte.

El projecte es formula per donar resposta a una determinada necessitat. Amb l'execució d'un projecte s'espera resoldre un problema. Les preguntes clau són: de qui és el problema o la necessitat que s'espera resoldre amb l'execució d'aquest projecte?, qui l'ha identificat? i des d'on s'ha identificat el problema i/o la necessitat?

El marc de la reflexió i el debat sobre l'ajut al desenvolupament està vinculat als graus d'assoliment dels objectius principals de dignificar la vida de les persones. El procés de mesurar la pobresa o benestar material dels pobles és molt complex, ja que s'enfronta al problema

de la definició de les necessitats bàsiques universals sense caure en actituds etnocèntriques, molt típiques en un món dominat pel pensament únic occidental.

Les necessitats són el principi del desenvolupament; estan vinculades al disseny de les respostes (les intervencions, les actuacions, les pràctiques de l'ajut al desenvolupament). Per legitimar les respostes cal que existeixi un vincle entre les iniciatives populars (de les persones que seran beneficiàries) i les polítiques de cooperació internacional (dels donants). Aquest procés marcarà els resultats de la intervenció i definirà la filosofia dels projectes i la diferència primordial entre:

- cooperar-actuar per salvar les persones
- cooperar-actuar per crear les condicions perquè les persones se salvin elles mateixes.

Aquest procés demana respostes articulades i participatives. En aquest sentit els actors locals: entitats del Sud o contraparts locals i els grups de beneficiaris són actors fonamentals d'aquest procés, el qual inicia amb la identificació de les necessitats o problemàtica a resoldre.

Considerem que aquests aspectes són fonamentals a l'hora d'analitzar el procés d'intervenció al Sud a través de projectes de cooperació, ja que hem de considerar l'afirmació, malauradament confirmada, que diu que: L' «ajut» no sempre «ajuda».

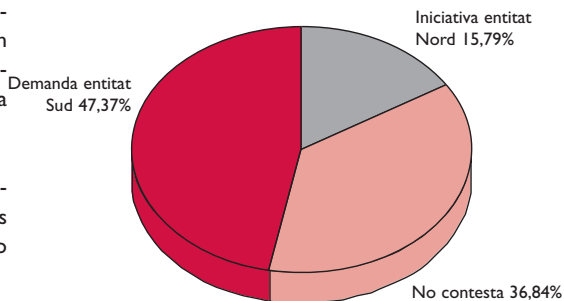
Cal estar atents a l'anomenat Efecte Projectil: cal preguntar-se sobre el veritable impacte dels projectes a les

àrees on s'actua. Un projecte projectil és aquella acció que empitjora la situació en comptes de millorar-la, no solament quant a indicadors econòmics sinó que afecta aspectes estructurals com l'organització social, la capacitat de lluita, la presa de consciència, etc. Una anàlisi en profunditat d'aquesta variable, durant la fase d'identificació i avaluació prèvia, pot ser un factor de millora de la qualitat de la intervenció al Sud.

En el procés d'anàlisi de l'origen d'un determinat projecte, cal valorar la coherència entre: l'origen i el tipus de necessitats o problemes a resoldre i les respostes o estratègies a seguir.

L'origen del projecte, pot ser fruit d'una demanda dels receptors —entitat o contrapart del Sud i/o beneficiaris-, o es pot tractar d'una iniciativa dels donants. En aquest sentit segons sigui l'agent que proposa l'acció d'intervenció, l'origen del projecte serà una iniciativa dels receptors o una iniciativa dels donants. Aquesta dicotomia receptor-donant està relacionada amb el paper que juguen els diferents agents del Nord i del Sud en el procés de col·laboració.

Gràfic 13
Origen del projecte o iniciativa d'intervenció
Nicaragua

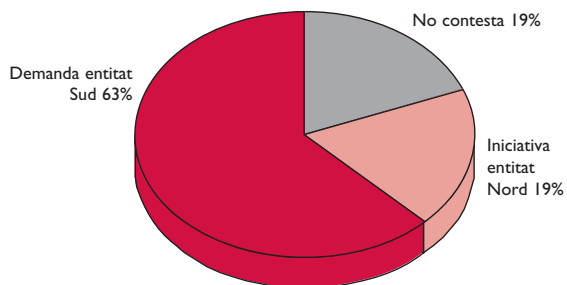

Font: elaboració pròpia

De la mostra seleccionada, i pel que fa a l'origen del projecte o iniciativa de la intervenció, dels 19 projectes localitzats a Nicaragua el 47,37% són fruit d'una demanda dels receptors: entitat del Sud o contrapart local o beneficiaris; el 15,79% es tracta d'iniciatives dels donants o entitat del Nord. És interessant apuntar que en un 36,84% dels casos les entitats del Nord no varen respondre aquesta pregunta de l'enquesta. Pel que fa als 16 projectes localitzats a El Salvador, el 63% són fruit d'una demanda dels receptors; el 19% es tracta d'iniciatives dels donants, i en un 19% dels casos les entitats del Nord no varen respondre aquesta pregunta de l'enquesta.

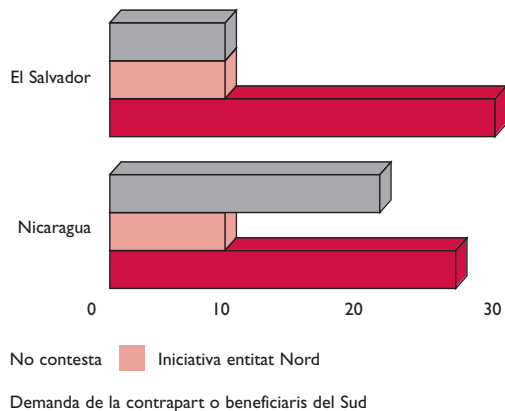
Gràfic 14
Origen del projecte o iniciativa d'intervenció
El Salvador

Font: elaboració pròpia

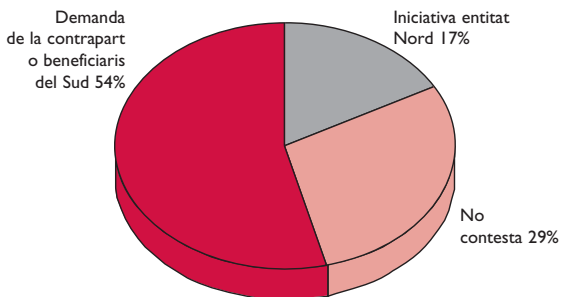
A l'àmbit regional, Nicaragua i El Salvador, el 54,29% dels projectes són fruit d'una demanda dels receptors de l'ajut: contrapart local o beneficiaris; el 17,14% es tracta d'iniciatives dels donants, i en un 28,57% dels casos les entitats del Nord no varen respondre aquesta pregunta de l'enquesta.

Gràfic 15
Origen del projecte o iniciativa d'intervenció
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Gràfic 16
Origen del projecte o iniciativa d'intervenció
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Deixem oberta la reflexió a les xifres significatives de no resposta per part de les entitats del Nord a una pregunta relacionada amb l'origen de la iniciativa d'intervenció. La relació entre Nicaragua i El Salvador és interessant, ja que les respostes buides es concentren sobretot en els projectes localitzats a Nicaragua, els quals representen el 20% del total, davant el 8,57% corresponents a projectes localitzats a El Salvador.

B.1-2 Grau de participació dels agents de cooperació: entitat del Nord, contrapart local i beneficiaris, en les diferents fases del cicle del projecte: identificació, formulació, execució, seguiment, avaluació i gestió de recursos econòmics assignats al projecte.

Aquest indicador serveix per valorar la implicació o grau de participació dels diferents agents involucrats en el desenvolupament d'un determinat projecte i abordar el procés d'intervenció tenint en compte tots els agents —entitat del Nord, contrapart local o entitat del Sud i el grup de beneficiaris— en funció de la seva participació en els diferents camps o etapes del cicle del projecte.

Definim la participació com el procés a través del qual els diferents agents implicats participen —prenen decisions i gestionen— en el desenvolupament del projecte durant les diferents etapes del cicle del projecte o camps de participació, que són les variables a partir de les quals hem construït l'indicador de grau de participació:

Identificació: fase d'identificació i diagnòstic de les necessitats o problemàtiques a resoldre a partir de les quals es formularà el projecte de cooperació. En el marc de l'EML-Enfoc del Marc Lògic, la identificació: «és la primera elaboració d'una idea de projecte, expressada globalment en objectius, resultats i activitats amb la finalitat de determinar si es pot realitzar o no l'estudi de factibilitat del projecte» (CCE, 1993:64). La identificació és l'etapa en el marc de la qual es concep i es formula la proposta inicial del projecte (NORAD, 1997:90).

Formulació: fase d'elaboració del projecte, inclou el disseny del projecte i la planificació detallada. Durant el disseny del projecte s'identifiquen l'estructura bàsica del

projecte, els principals factors externs i alguns dels principals elements del sistema de seguiment. La perspectiva és el projecte total i el context d'intervenció (NORAD, 1997:92). La planificació detallada és el pla detallat d'execució del projecte: resultats, activitats i insums¹⁴ proposats, així com el sistema de seguiment, el cronograma i el pressupost (NORAD, 1997:93).

Execució: fase d'implementació de les accions proposades en el projecte; és el procés d'implicació directa en el desenvolupament de les diferents fases del cicle d'un projecte: des de que inicia fins que finalitza.

Seguiment: és una valoració contínua de l'avenç físic, financer i d'impacte durant la fase d'execució d'un projecte. Des del EML-Marc Lògic és la supervisió contínua o periòdica de l'execució d'un projecte, considerant els factors interns i els factors externs, com l'impacte (NORAD, 1997:94).

Avaluació: és un examen independent i objectiu, realitzat durant el projecte o un cop finalitzat¹⁵ del context, objectius, resultats, activitats i medis utilitzats, amb la finalitat d'extreure conclusions extrapolables (CCE, 1993:64).

Gestió dels recursos econòmics assignats al projecte: en aquest estudi hem valorat la importància de considerar aquesta variable per analitzar les estratègies implementades per les entitats a l'hora d'executar els projectes i el grau de participació dels diferents agents de cooperació implicats en el desenvolupament d'un projecte.

Per valorar el grau de participació dels beneficiaris, a més a més del nivell de participació durant el cicle del projecte, cal sumar-hi 2 nivells de participació més: l'ús del serveis i/o béns proporcionats pel projecte; i les aportacions realitzades al projecte, mitjançant ma d'obra, materials, recursos econòmics, coneixements, etc. (PLANAS,V., 1996:31-34). Aquests criteris formen part del sistema de sistema de seguiment i avaluació.

Generalment en el marc de l'anàlisi de la participació dels agents de cooperació en el procés d'intervenció via projectes, es detecta una tendència a promoure accions verticals basades en la substitució dels beneficiaris i de la contrapart local durant el procés de desenvolupament del projecte o acció.

La participació, en el marc d'un projecte, comporta canvis estructurals de les pràctiques de cooperació basats en el *principi de subsidiarietat* o en el fet de «treballar amb i a partir de l'altre», a partir del qual les entitats del Nord han de fer «únicament allò que les organitzacions locals no poden realitzar», en el sentit de promoure processos participatius, en el marc dels quals la intervenció compti amb la participació de la contrapart local i de la població beneficiària, així com espais i instruments de participació, en el marc dels quals els receptors o beneficiaris s'organitzin per participar en les diferents etapes del cicle del projecte. Aquesta filosofia d'actuació impacta directament sobre la dicotomia *Subjete versus Objecte* i *Acompanyar versus Ajudar*. Aquestes dicotomies estan directament relacionades amb el sen-

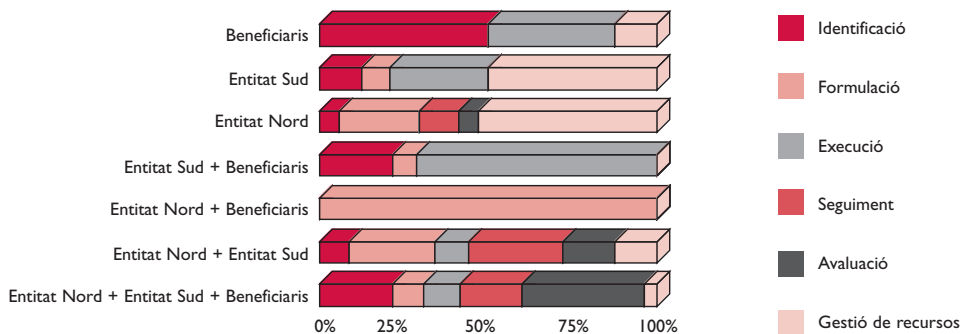
tit d'acompanyar *subjectes actius* en el procés de transformació de la seva pròpia realitat, davant de limitar-se a finançar projectes d'ajuda a *víctimes* del sistema neoliberal, de catàstrofes sacionaturals, etc. (PLANAS,V. 2003:89).

La identificació dels agents locals com a objectes passius d'ajut, els situa en una posició de desigualtat Sud-Nord marcada per una determinada posició de poder dels agents del Nord pel fet de tenir els diners per intervenir i controlar el discurs que legitima la intervenció no participativa.

Cada cop més, la participació dels receptors: entitats del Sud i població beneficiària és un factor positiu en el marc del procés d'intervenció Nord-Sud.

De la mostra seleccionada, i pel que fa al grau de participació dels diferents agents de cooperació en el cicle del projecte o iniciativa de la intervenció, hem identificat 6 variables a partir de les quals hem construït l'indicador de participació:

Gràfic 17
Grau de participació en el cicle del projecte
 Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

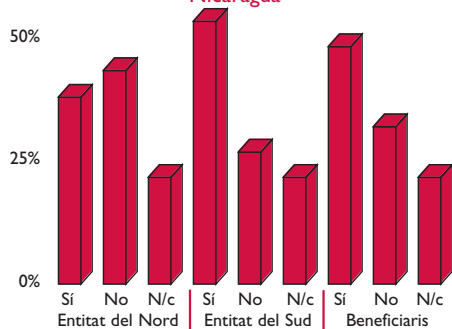
Taula 4
L'instrument d'intervenció: Grau de participació en el cicle del projecte
 Nicaragua i El Salvador

	Entitat del Nord		Entitat del Sud		Beneficiaris	
	Total	(%)	Total	(%)	Total	(%)
Identificació	20	57,14%	25	71,43%	19	54,29%
Formulació	31	88,57%	28	80,00%	8	22,86%
Execució	14	40,00%	31	88,57%	19	54,29%
Seguiment	34	97,14%	32	91,43%	10	28,57%
Avaluació	33	94,29%	32	91,43%	20	57,14%
Gestió dels diners	21	60,00%	24	68,57%	3	8,57%

Font: elaboració pròpia

Identificació del projecte

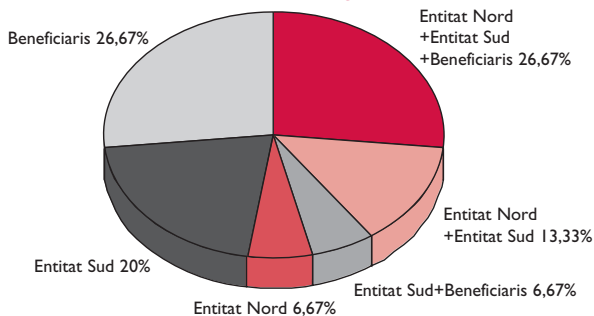
Gràfic 18
Grau de participació
en la IDENTIFICACIÓ del projecte
 Nicaragua

Pel que fa a la identificació del projecte a Nicaragua, en el 36,84% dels casos analitzats hi va participar l'entitat del Nord; en un 52,63% l'entitat del Sud i en un 47,37% hi varen participar els beneficiaris.

Font: elaboració pròpia

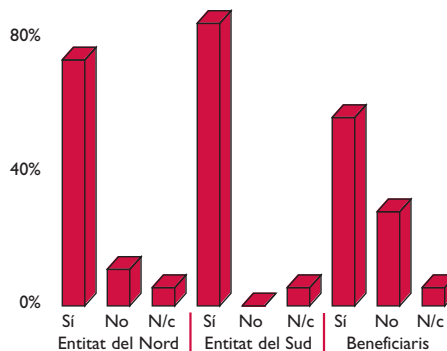
Gràfic 19
Tipus de concertació
en la IDENTIFICACIÓ del projecte
Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el 26,67% dels casos els projectes varen ser identificats per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament; en un altre 26,67% varen participar solament els beneficiaris; en un 20% solament l'entitat del Sud; en un 13,33% els projectes van ser identificats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en un 6,67% dels casos solament va participar l'entitat del Nord i en el 6,67% restant els projectes varen ser seleccionats conjuntament entre l'entitat del Sud i els beneficiaris. No hi ha cap cas on els projectes s'hagin identificat a partir de la concertació entre l'entitat del Nord i els beneficiaris.

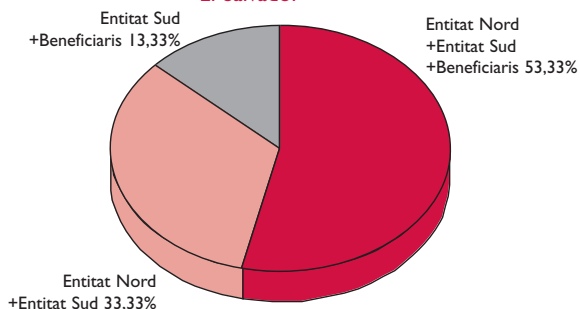
Gràfic 20
Grau de participació
en la IDENTIFICACIÓ del projecte
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, en el 81,25% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en la identificació del projecte; en un 93,75% hi va participar l'entitat del Sud i en un 62,50% hi varen participar els beneficiaris.

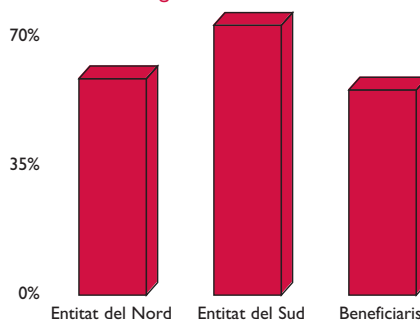
Gràfic 21
Tipus de concertació
en la IDENTIFICACIÓ del projecte
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el 53,33% dels casos els projectes varen ser identificats per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament; en un 33,33% els projectes van ser identificats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud i en el 13,33% restant els projectes varen ser seleccionats conjuntament entre l'entitat del Sud i els beneficiaris. No hi ha cap cas on els projectes els hagi identificat solament l'entitat del Nord, l'entitat del Sud o els beneficiaris, ni d'aquest darrer agent conjuntament amb l'entitat del Nord.

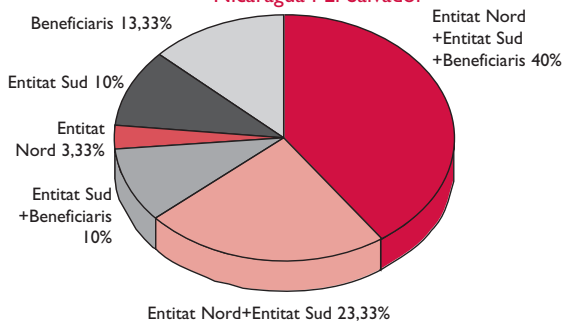
Gràfic 22
Grau de participació
en la IDENTIFICACIÓ del projecte
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en el 57,14% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en la identificació del projecte; en un 71,43% hi va participar l'entitat del Sud i en un 54,29% dels casos hi varen participar els beneficiaris.

Gràfic 23
Grau de participació
en la IDENTIFICACIÓ del projecte
Nicaragua i El Salvador

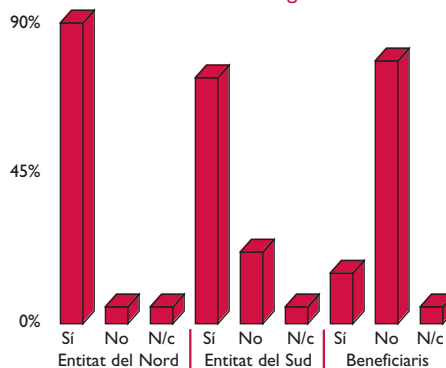

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el 40% dels casos els projectes varen ser identificats per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament; en un 23,33% dels casos els projectes varen ser identificats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; En un 13,33% varen participar solament els beneficiaris; en un 10% varen ser seleccionats conjuntament entre l'entitat del Sud i els beneficiaris; en un altre 10% solament va participar-hi l'entitat del Sud i en el 3,33% restant dels casos solament va participar-hi l'entitat del Nord. No hi ha cap cas on els projectes s'hagin identificat a partir de la concertació entre l'entitat del Nord i els beneficiaris.

Formulació del projecte

Gràfic 24
Grau de participació
en la FORMULACIÓ del projecte
Nicaragua

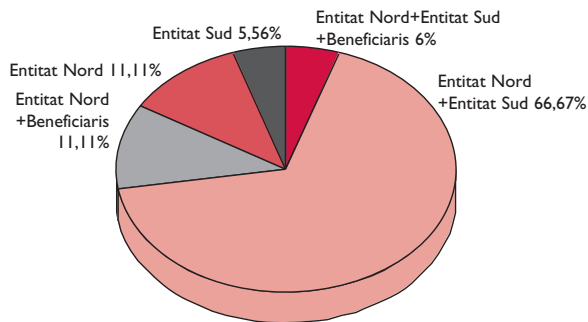

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a la formulació del projecte a Nicaragua, en el 89,47% dels casos analitzats hi va participar l'entitat del Nord; en un 73,68% l'entitat del Sud i en un 15,79% hi varen participar els beneficiaris.

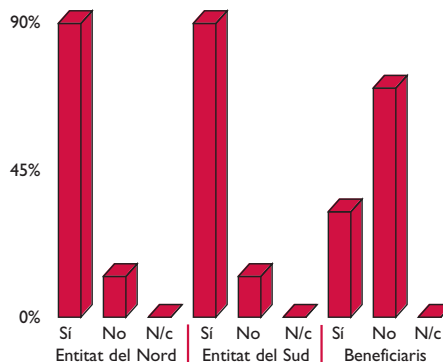
Gràfic 25
Tipus de concertació
en la FORMULACIÓ del projecte
 Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 66,67% els projectes varen ser formulats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en el 11,11% dels casos els projectes varen ser formulats per l'entitat del Nord i els beneficiaris; en un altre 11,11% dels casos solament va participar l'entitat del Nord; en un 5,56% varen ser formulats conjuntament per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris i en un altre 5,56% els va formular solament l'entitat del Sud. No hi ha cap cas on els projectes els hagin formulat solament els beneficiaris sols o conjuntament amb l'entitat del Sud.

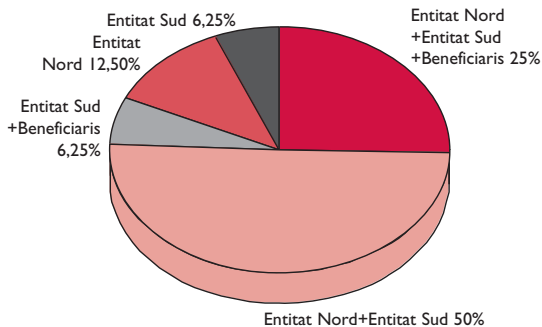
Gràfic 26
Grau de participació
en la FORMULACIÓ del projecte
 El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, en el 87,50% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en la formulació del projecte; en un altre 87,50% hi va participar l'entitat del Sud i en un 31,25% hi varen participar els beneficiaris.

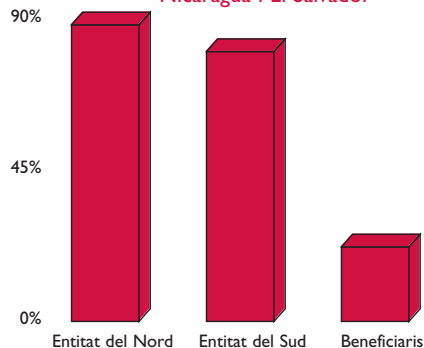
Gràfic 27
Tipus de concertació
en la FORMULACIÓ del projecte
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 50% dels casos els projectes van ser formulats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en el 25% dels casos els projectes varen ser formulats per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament; en un 12,50% els va formular solament l'entitat del Nord; en el 6,25% restant els projectes varen ser formulats conjuntament entre l'entitat del Sud i els beneficiaris i un altre 6,25% els va formular solament l'entitat del Sud. No hi ha cap cas on els projectes els hagin formulat els beneficiaris, sols o amb la participació de l'entitat del Nord.

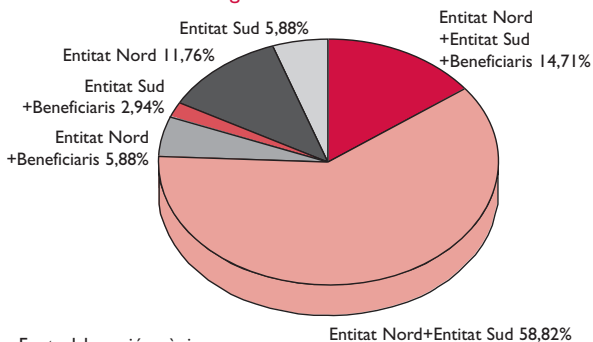
Gràfic 28
Grau de participació
en la FORMULACIÓ del projecte
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en el 88,57% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en la formulació del projecte; en un 80% hi va participar l'entitat del Sud i en un 22,86% dels casos hi varen participar els beneficiaris.

Gràfic 29
Tipus de concentració
en la FORMULACIÓ del projecte
 Nicaragua i El Salvador

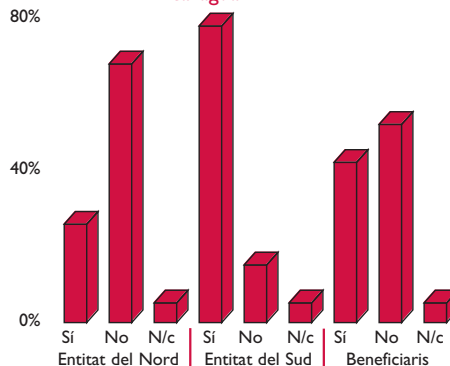

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el 58,82% dels casos els projectes varen ser formulats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en un 14,71% varen ser formulats conjuntament per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris; en un 11,76% solament hi va participar l'entitat del Nord; en un 5,88% dels casos els projectes varen ser formulats amb la participació de l'entitat del Nord i els beneficiaris i en un altre 5,88% dels casos els va formular solament l'entitat del Sud; el 2,94% restant correspon als projectes formulats per l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament. No hi ha cap cas on els projectes els hagin formulat solament els beneficiaris.

Execució del projecte

Gràfic 30
Grau de participació
en la EXECUCIÓ del projecte
 Nicaragua

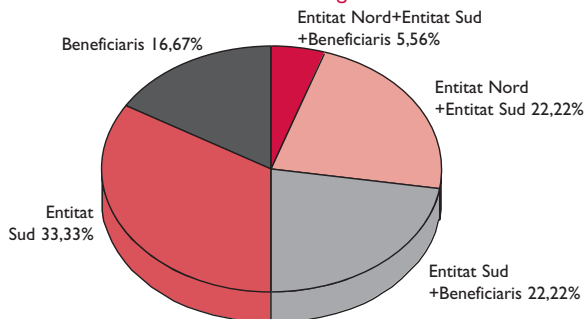

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a l'execució del projecte a Nicaragua, en el 26,32% dels casos analitzats hi va participar l'entitat del Nord; en un 78,95% l'entitat del Sud i en un 42,11% hi varen participar els beneficiaris.

Gràfic 31
Tipus de concertació
en la EXECUCIÓ del projecte

Nicaragua

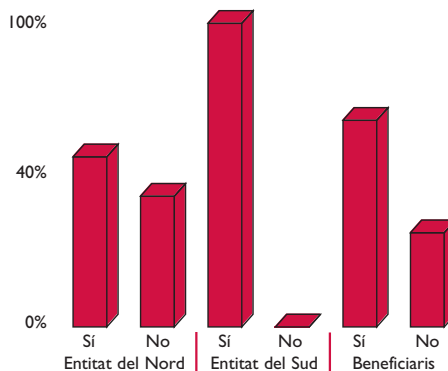

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 33,33% dels casos els va executar solament l'entitat del Sud; en un 22,22% els projectes varen ser executats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en un altre 22,22% dels casos varen ser executats conjuntament per l'entitat del Sud i els Beneficiaris; en un 16,67% van ser executats pels solament a través dels beneficiaris i el 5,56% restant varen ser executats conjuntament per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris. No hi ha cap cas on els projectes els hagi executat l'entitat del Nord directament o amb la participació dels beneficiaris.

Gràfic 32
Grau de participació
en la EXECUCIÓ del projecte

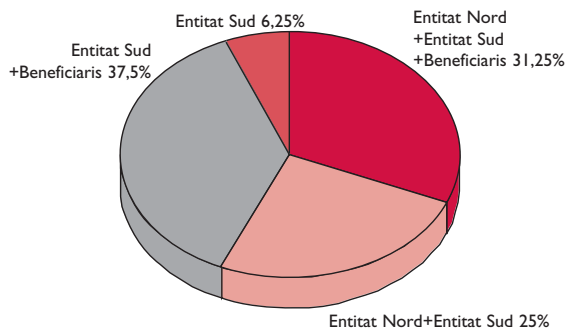
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, en el 56,25% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en l'execució del projecte; l'entitat del Sud va participar en un 100% dels casos i en un 68,75% dels casos hi varen participar els beneficiaris.

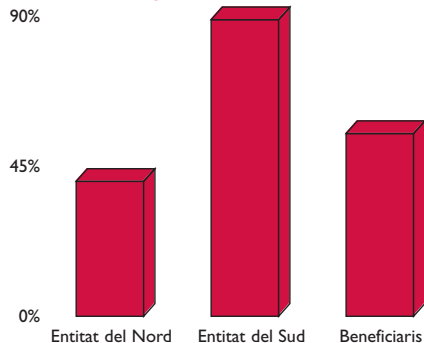
Gràfic 33
Tipus de concertació
en la EXECUCIÓ del projecte
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 37,50% dels casos els projectes varen ser executats conjuntament entre l'entitat del Sud i els beneficiaris; en un 31,25% varen ser executats per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament; en un 25% dels casos els projectes van ser executats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; i el 6,25% restant correspon a projectes executats solament per l'entitat del Sud. No hi ha cap cas on els projectes els hagin executat els beneficiaris, sols o amb la participació de l'entitat del Nord, i l'entitat del Nord directament.

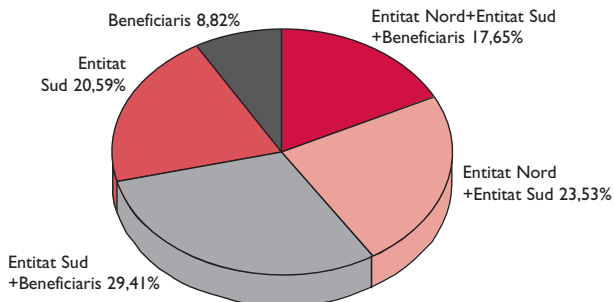
Gràfic 34
Grau de participació
en la EXECUCIÓ del projecte
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en el 40% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en l'execució del projecte; en un 88,57% hi va participar l'entitat del Sud i en un 54,29% dels casos hi varen participar els beneficiaris.

Gràfic 35
Tipus de concertació
en la EXECUCIÓ del projectes
 Nicaragua i El Salvador

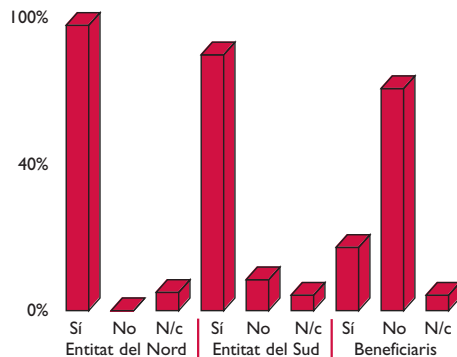

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, el 29,41% dels casos correspon als projectes executats per l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament; el 23,53% dels casos els projectes varen ser executats conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en el 20,59% dels casos els va executar solament l'entitat del Sud; el 17,65% varen ser executats conjuntament per l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris i el 8,82% restant solament hi varen participar els beneficiaris. No hi ha cap cas on els projectes els hagin executat directament l'entitat del Nord sola o amb la participació dels beneficiaris.

Seguiment del projecte

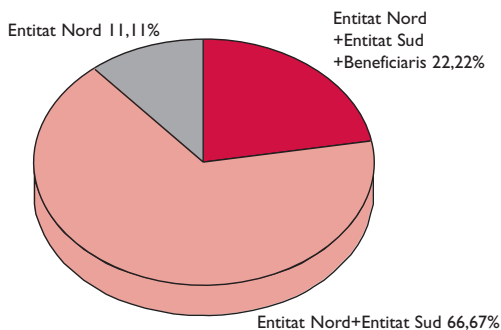
Gràfic 36
Grau de participació
en el SEGUIMENT del projecte
 Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les tasques de seguiment del projecte a Nicaragua, en el 94,74% dels casos analitzats hi va participar l'entitat del Nord; en un 84,21% l'entitat del Sud i en un 21,05% hi varen participar els beneficiaris.

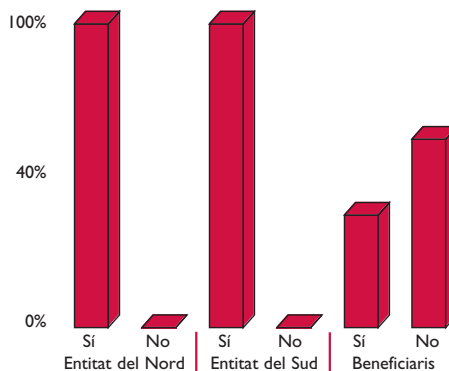
Gràfic 37
Tipus de concertació
en el SEGUIMENT del projecte
 Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 66,67% dels casos el seguiment va ser realitzat conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en el 22,22% el seguiment va estar a càrrec de l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament i en un 11,11% restant el seguiment va ser realitzat per l'entitat del Nord sense la participació dels altres agents. No hi ha cap cas on el seguiment dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on el seguiment hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud sola.

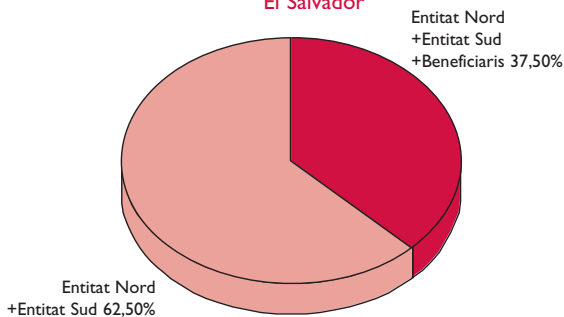
Gràfic 38
Grau de participació
en el SEGUIMENT del projecte
 El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, tant l'entitat del Nord com l'entitat del Sud varen participar en el seguiment de tots els projectes analitzats; els beneficiaris varen participar en un 37,50% dels casos.

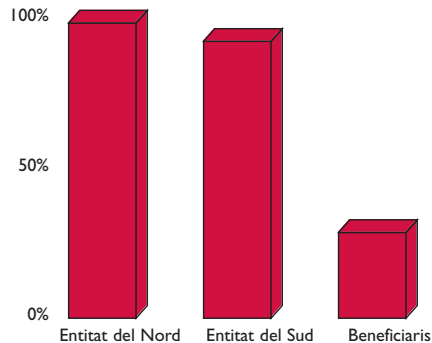
Gràfic 39
Tipus de concertació
en el SEGUIMENT del projecte
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 62,50% dels casos el seguiment va ser realitzat conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; i en el 37,50% restant el seguiment va estar a càrrec de l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament. No hi ha cap cas on el seguiment dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on el seguiment hagi estat a càrrec ni de l'entitat del Sud ni de l'entitat del Nord soles.

Gràfic 40
Grau de participació
en el SEGUIMENT del projecte
Nicaragua i El Salvador

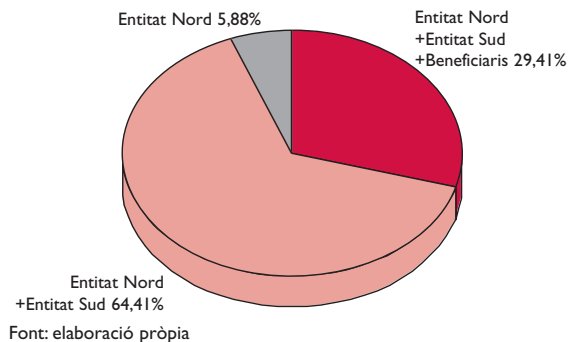

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en el 97,14% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en el seguiment del projecte; en un 91,43% hi va participar l'entitat del Sud i en un 28,57% dels casos hi varen participar els beneficiaris.

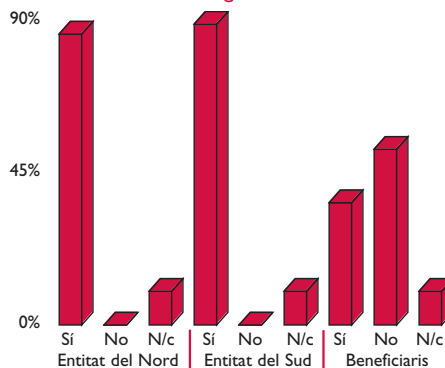
Gràfic 41
Tipus de concertació
en el SEGUIMENT del projecte
Nicaragua i El Salvador

Pel que fa als diferents models de coparticipació, el 64,71% dels casos correspon al seguiment de projectes realitzat conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en el 29,41% dels casos el seguiment va ser realitzat conjuntament pels tres agents: l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris i el 5,88% restant correspon al seguiment realitzat per l'entitat del Nord sense la participació dels altres agents. No hi ha cap cas on el seguiment dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on el seguiment hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud.

Avaluació del projecte

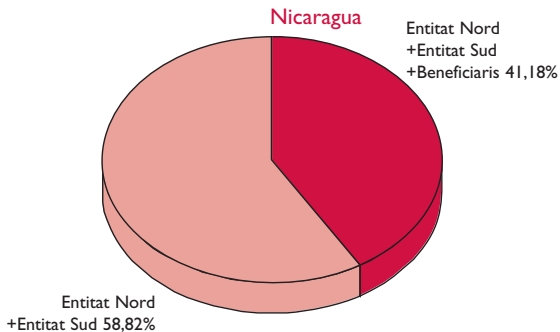
Gràfic 42
Grau de participació
en l'AVALUACIÓ del projecte
Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les tasques d'avaluació del projecte a Nicaragua, en el 89,47% dels casos analitzats hi va participar l'entitat del Nord; en un altre 89,47% l'entitat del Sud i en un 36,84% hi varen participar els beneficiaris.

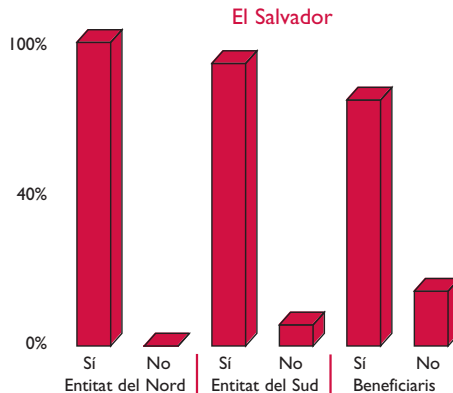
Gràfic 43
Tipus de concertació
en l'AVALUACIÓ del projecte

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 58,82% dels casos l'avaluació va ser realitzat conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud i en el 41,18% restant l'avaluació va estar a càrrec de l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament. No hi ha cap cas on l'avaluació dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on l'avaluació hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord soles sense la participació dels altres agents.

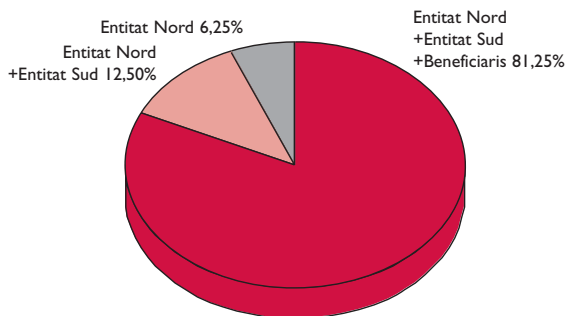
Gràfic 44
Grau de participació
en l'AVALUACIÓ del projecte

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, l'entitat del Nord va participar en l'avaluació de tots els projectes analitzats; l'entitat del Sud va participar en un 93,75% dels casos i els beneficiaris varen participar en un 81,25% dels casos.

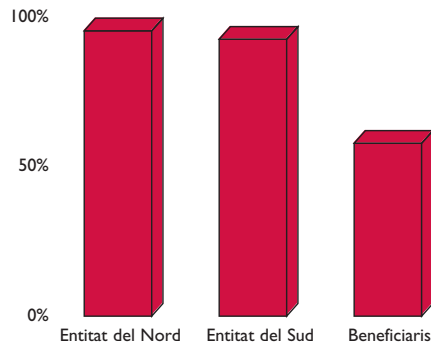
Gràfic 45
Tipus de concertació
en l'AVALUACIÓ del projecte
 El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 81,25% dels casos l'avaluació va estar a càrrec de l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris conjuntament; en un 12,50% dels casos l'avaluació va ser realitzada conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; i en el 6,25% restant l'entitat del Nord va realitzar una avaluació externa. No hi ha cap cas on l'avaluació dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on l'avaluació hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud sola.

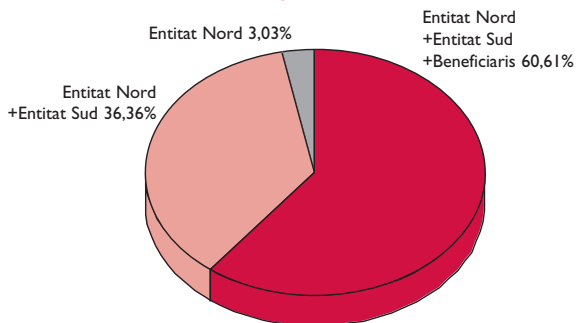
Gràfic 46
Grau de participació
en l'AVALUACIÓ del projecte
 Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en el 94,29% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en l'avaluació del projecte; en un 91,43% hi va participar l'entitat del Sud i en un 57,14% dels casos hi varen participar els beneficiaris.

Gràfic 47
Tipus de concertació
en l'AVALUACIÓ del projecte
 Nicaragua i El Salvador

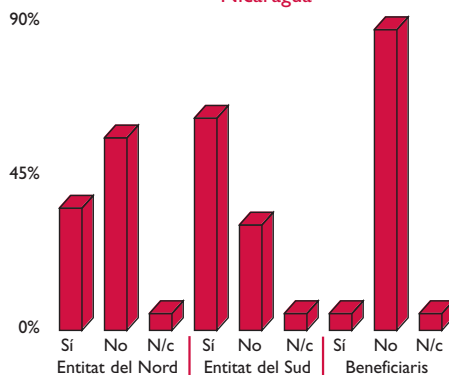

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el 60,61% dels casos l'avaluació va ser realitzada conjuntament pels tres agents: l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris, el 36,36% dels casos correspon a l'avaluació de projectes realitzada conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; i el 3,03% restant correspon a l'avaluació externa encarregada per l'entitat del Nord. No hi ha cap cas on l'avaluació dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on l'avaluació estigui a càrrec de l'entitat del Sud sola.

Gestió de recursos econòmics assignats al projecte

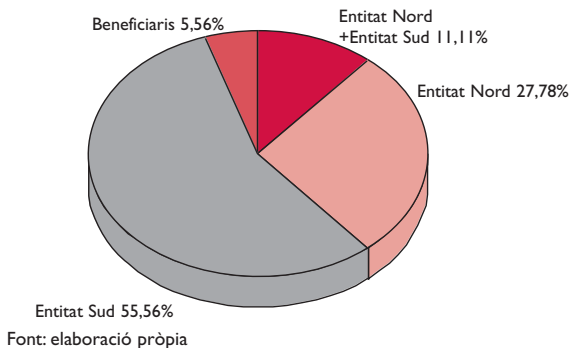
Gràfic 48
Grau de participació en la GESTIÓ
DELS RECURSOS assignats al projecte
 Nicaragua

Font: elaboració pròpia

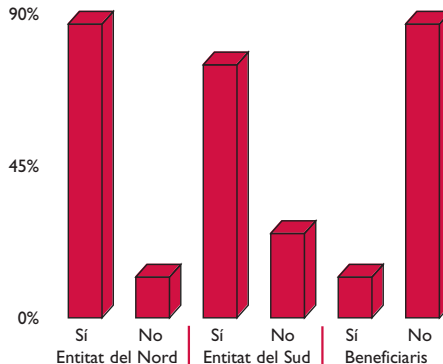
Pel que fa a les tasques de gestió econòmica del projecte a Nicaragua, en el 36,84% dels casos analitzats hi va participar l'entitat del Nord; en un 63,16% l'entitat del Sud i en un 5,26% hi varen participar els beneficiaris.

Gràfic 49
Tipus de concertació
en la GESTIÓ DELS RECURSOS
 Nicaragua

Pel que fa als diferents models de coparticipació, l'entitat del Sud va ser responsable de la gestió econòmica en un 55,56% dels casos analitzats; en un 27,78% dels casos, la responsabilitat de la gestió dels recursos assignats va estar a càrrec de l'entitat del Nord; en un 11,11% la gestió va ser compartida entre l'entitat del Nord i l'entitat del Sud i en un 5,56% dels casos la responsabilitat de la gestió va estar a càrrec dels beneficiaris del projecte sense la participació d'altres agents. No hi ha cap cas on la gestió econòmica dels projectes l'hagin realitzat compartidament i conjunta els tres agents: entitat del Nord, entitat del Sud i beneficiaris; ni tampoc hi ha cap cas on l'hagin realitzat els beneficiaris amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord.

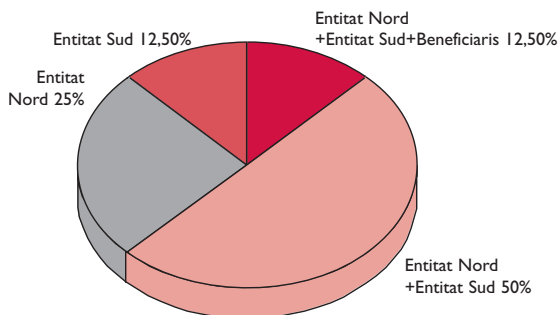
Gràfic 50
Grau de participació
en la GESTIÓ DELS RECURSOS
 El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, en el 87,50% dels casos l'entitat del Nord va participar en la gestió econòmica dels projectes analitzats; l'entitat del Sud va participar en un 75% dels casos i els beneficiaris varen participar en un 12,50% dels casos.

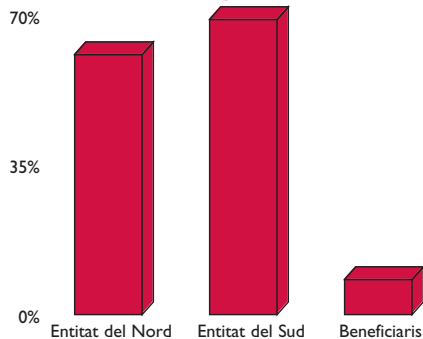
Gràfic 51
Tipus de concertació
en la GESTIÓ DELS RECURSOS
 Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en un 50% dels casos la gestió econòmica va ser realitzada conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; en un 25% dels casos va ser realitzada per l'entitat del Nord i en un 12,50% va estar a càrrec de l'entitat del Sud, ambdues sense la participació dels altres agents i el 12,50% restant correspon a la gestió compartida entre els tres agents: l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris. No hi ha cap cas on la gestió econòmica dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord.

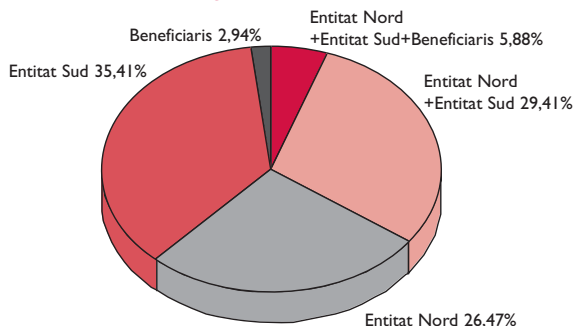
Gràfic 52
Grau de participació
en la GESTIÓ DELS RECURSOS
 Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en el 60% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en la gestió econòmica del projecte; en un 68,57% hi va participar l'entitat del Sud i en un 8,57% dels casos hi varen participar els beneficiaris.

Gràfic 53
Tipus de concertació
en la GESTIÓ DEL PROJECTE
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el 35,29% dels casos la gestió econòmica ha estat a càrrec de l'entitat del Sud sola; en el 29,41% dels casos correspon a la gestió econòmica realitzada conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; el 26,47% correspon a la gestió realitzada per l'entitat del Nord sense la participació dels altres agents; en el 5,88% dels casos la gestió econòmica va ser realitzada conjuntament pels tres agents: l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris i en un 2,94% restant la gestió econòmica és responsabilitat dels beneficiaris directament. No hi ha cap cas on la gestió econòmica dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord.

B.1-3 Continuitat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern

Aquesta variable està directament relacionada amb els objectius generals que marquen el procés d'intervenció, el tipus d'intervenció executada i el tipus de vincle establert entre els agents de cooperació involucrats. És una variable fonamental a l'hora de valorar la pertinença del projecte.

L'anàlisi d'aquesta variable ens planteja diferents dicotomies relacionades amb el tipus de pràctiques d'intervenció: Procés versus Projecte, Visió Puntual versus Visió Contínua, Acompanyar versus Ajudar, Acompanyar processos versus Donar suport a accions puntuals i Transformar versus Perpetuar.

La solidaritat i la cooperació impliquen un compromís amb una causa col·lectiva. Si partim de la base que el projecte no ha de ser un fi en si mateix, cal transcendir de l'àmbit individual a l'àmbit col·lectiu, per acompanyar processos, abans, durant i després de les accions contemplades en el marc dels projectes.

La visió de procés demanda articulació, en el sentit d'abordar la intervenció, no com una acció aïllada, sinó com una acció articulada als governs locals i organitzacions socials vinculades al territori implicat.

Abordar una actuació amb una visió de procés, afavoreix una intervenció més contínua i horitzontal, basada en l'empoderament de les contraparts locals per resoldre els seus problemes abans, durant i després del projecte.

Una intervenció solidària implica valorar la situació on es preveu intervenir i actuar per transformar-la, en el sentit d'acompanyar un procés de transformació de la realitat el qual parteix del qüestionament i la recerca de solucions que transformin i no perpetuin les condicions prèvies a la intervenció.

Aquesta intervenció alternativa implica una dimensió ètica del concepte de solidaritat. La solidaritat és un exercici col·lectiu que implica el fet de compartir un projecte comú. La solidaritat implica la convicció de compartir objectius i ideals amb els col·lectius amb els quals s'està col·laborant a partir de projectes i accions de cooperació i solidaritat.

De la mateixa manera que en el camp de l'Emergència o de l'Ajut Humanitari es parla de la importància de tenir en compte el *continuum* emergència-rehabilitació-desenvolupament en el camp de la cooperació al desenvolupament també s'ha de tenir en compte aquest *continuum*, que s'ha de concretar en actuacions que transcendeixin els objectius específics i se situïn en el camp dels objectius globals de desenvolupament de les entitats del Nord i del Sud implicades.

La continuïtat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern, té a veure amb els vincles interinstitucionals, i interpersonals, establerts entre dues parts i caracteritzats per la continuïtat entre la part que dona i retorna i la part que rep, que Godbout (1992:105) anomena *vinclle comunitari*. Aquest vinclle és una part essencial per comprendre les pràctiques de cooperació i les relacions que les marquen.

La intervenció pot partir d'una visió puntual del problema (efecte bombers), en el marc de la qual les respostes seran solucions pal·liatives sense perspectives de futur basades, generalment, en la substitució dels receptors durant la intervenció; o bé pot partir d'una visió contínua en el marc de la qual es preveu que els objectius assolits continuïn beneficiant el grup receptor un cop finalitzat l'ajut extern i es continuï mantenint el *vinclle comunitari*.

La continuïtat s'ha d'abordar des del vinclle i el tipus d'intervenció, i la sostenibilitat. La visió que marca la intervenció és fonamental a l'hora de valorar si un projecte és o no és pertinent.

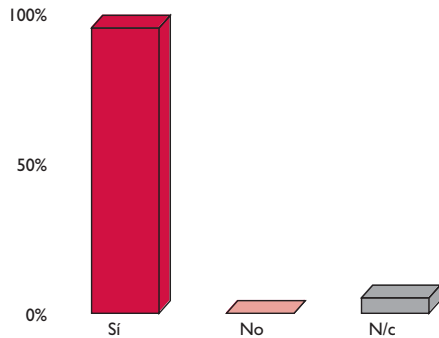
Els projectes poden preveure accions de continuïtat o no. En el marc de l'anàlisi d'aquesta variable hem identificat 10 motius o factors de continuïtat:

Motius o factors de continuïtat

- Accions continuades sense data de finalització
- Projecte emmarcat dins d'un programa
- Interconnexió amb altres projectes
- Efecte multiplicador: ampliació a d'altres comunitats
- Resultats pendents un cop finalitzat el projecte
- Continuïtat assumida per la contrapart local
- Accions d'intercanvi Nord-Sud
- Accions d'intercanvi Sud-Sud: concertació regional
- Accions d'incidència política vinculades al projecte
- Accions de formació permanent vinculades al projecte

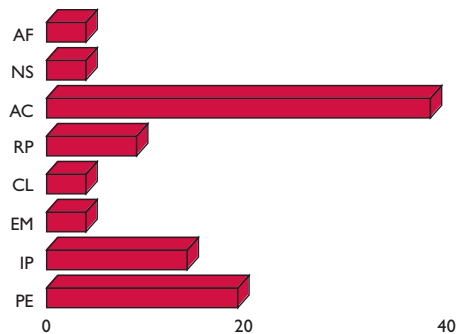

Gràfic 54
Continuïtat del projecte
un cop finalitzat l'ajut extern
 Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Gràfic 55
Motius o factors de continuïtat
 Nicaragua

AF = Accions de formació permanent vinculades al projecte

NS = Accions d'intercanvi Nord-Sud

AC = Accions continuades sense data de finalització (trameses, dotació d'equipaments i material, manteniment d'infraestructures, enfortiment institucional)

RP = Resultats pendents un cop finalitzat el projecte

CL = Continuïtat assumida per la contrapart local

EM = Efecte multiplicador: ampliació a d'altres comunitats

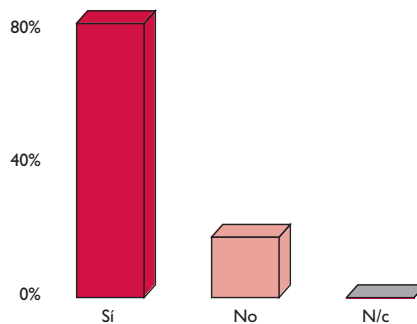
IP = Interconnexió amb altres projectes

PE = Projecte emmarcat dins d'un programa

Font: elaboració pròpia

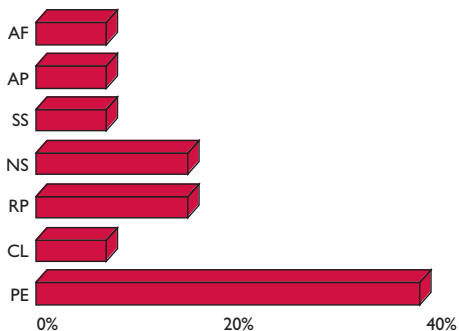
De la mostra seleccionada, tots els projectes localitzats a Nicaragua, excepte un cas del qual no hi ha resposta, preveuen accions de continuïtat. Pel que fa als tipus d'accions, el 38,10% de les accions de continuïtat identificades a Nicaragua corresponen a accions continuades sense data de finalització com ara: trameses, dotació d'equipaments i material, manteniment d'infraestructures i accions d'enfortiment institucional; un 19,05% corresponen a projectes emmarcats dins de programes més amplis; en un 14,29% dels casos els projectes finalitzats interactuen amb altres projectes, sense estar integrats en un mateix programa; en un 9,52% dels casos els projectes van haver de continuar perquè hi havia resultats pendents un cop finalitzat el projecte. El 19,04% restant correspon a parts iguals als següents motius: continuïtat assumida per la contrapart local (4,76%), efecte multiplicador: ampliació a d'altres comunitats (4,76%), accions d'intercanvi Nord-Sud (4,76%); accions d'intercanvi Sud-Sud: concertació regional (4,76%) i accions de formació permanent vinculades al projecte (4,76%).

Gràfic 56
Continuïtat del projecte
un cop finalitzat l'ajut extern
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Gràfic 57
Motius o factors de continuïtat
El Salvador

AF = Accions de formació permanent vinculades al projecte

AP = Accions d'incidència política vinculades al projecte

SS = Accions d'intercanvi Sud-Sud: concertació regional

NS = Accions d'intercanvi Nord-Sud

RP = Resultats pendents un cop finalitzat el projecte

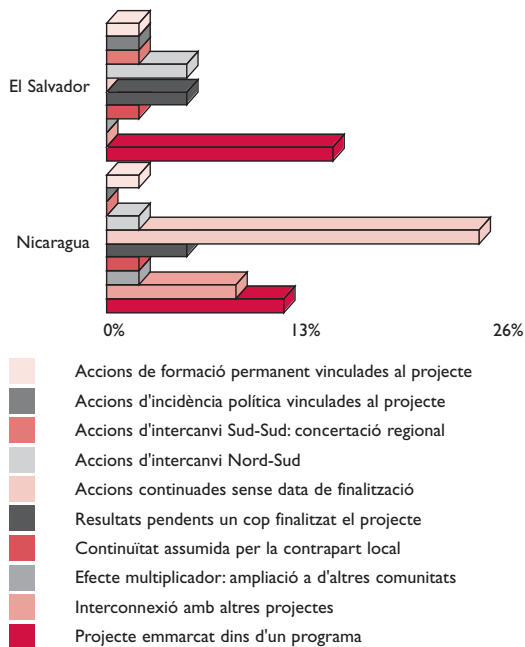
CL = Continuïtat assumida per la contrapart local

PE = Projecte emmarcat dins d'un programa

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als projectes localitzats a El Salvador, en un 81,25% dels casos preveuen accions de continuïtat i en un 18,75% dels casos no la preveuen. Pel que fa als tipus d'accions, el 38,46% de les accions de continuïtat identificades a El Salvador corresponen a projectes emmarcats dins de programes més amplis; en un 15,38% dels casos els projectes van haver de continuar perquè hi havia resultats pendents un cop finalitzat el projecte; un altre 15,38% correspon a accions d'intercanvi Nord-Sud. El 30,76% restant correspon a parts iguals als següents motius: continuïtat assumida per la contrapart local (7,69%), accions d'intercanvi Sud-Sud (7,69%); accions d'incidència política vinculades al projecte (7,69%) i accions de formació permanent vinculades al projecte (7,69%).

Gràfic 58
Motius o factors de continuïtat
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

A l'àmbit regional, Nicaragua i El Salvador, en un 91% dels casos preveuen accions de continuïtat i en un 9% dels casos no la preveuen. Pel que fa als tipus d'accions,

el 26,47% de les accions de continuïtat identificades corresponen a projectes emmarcats dins de programes més amplis; el 23,53% dels casos corresponen a accions continuades sense data de finalització; en un 11,76% dels casos els projectes van haver de continuar perquè hi havia resultats pendents un cop finalitzat el projecte; en un 8,82% correspon a accions d'intercanvi Nord-Sud; en un altre 8,82% dels casos els projectes finalitzats interactuen amb altres projectes, sense estar integrats en un mateix programa; en un 5,88% dels casos la continuïtat és assumida per la contrapart local; en un altre 5,88% dels casos correspon a accions de formació permanent vinculades al projecte; en un 2,94% dels casos correspon a accions d'incidència política vinculades al projecte; en un altre 2,94% dels casos són accions d'intercanvi Sud-Sud i un restant 2,94% correspon a l'efecte multiplicador: ampliació del projecte a d'altres comunitats.

B.1-4 Sistema de seguiment i avaluació del projecte

El sistema de seguiment i avaluació forma part del cicle del projecte. Aquestes variables són útils per analitzar l'instrument d'intervenció i les capacitats tècniques, humanes i financeres per administrar un determinat projecte de cooperació i establir les bases per extreure'n lliçons extrapolables a altres experiències de col·laboració.

A l'apartat de participació, hem analitzat el paper que juguen els diferents agents de la cooperació en el sistema del seguiment i l'avaluació.

Generalment, les funcions de seguiment i avaluació s'han relacionat amb la grandària de les entitats, sobretot pel que fa a les estructures financeres i de recursos humans.

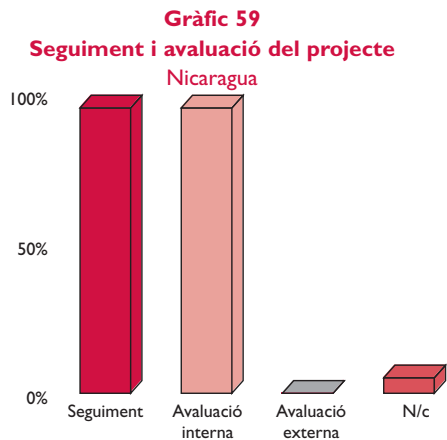
L'anàlisi del sistema de seguiment i avaluació ens planteja el dilema i la confusió entre fiscalització i seguiment-avaluació. La fiscalització està relacionada amb el control per part dels donants (els *paganos*) de l'avenç físic i financer del projecte.

Aquests donants, generalment entitats del Nord que han accedit a recursos externs per executar el projecte, juguen 2 papers: al Sud són donants de recursos i al Nord són receptors de recursos públics provinents dels «veritables» donants, a qui han de rendir comptes dels recursos rebuts. És una cadena de fiscalització i confusió del sentit de les pràctiques del sistema de seguiment i avaluació.

Generalment les PONG-Petites ONG o les entitats provinents de la societat civil organitzada que no es dediquen específicament a fer tasques de cooperació, donen una connotació negativa a les funcions de seguiment i avaluació, a l'identificar-les amb la fiscalització i el control Nord-Sud. Aquesta visió té connotacions assistencialistes en el sentit d'usar la compassió vers l'altre per atendre'l i assistir-lo en un sentit unidireccional on l'altre, la contrapart del Sud, està exclòs del procés de col·laboració, de tal manera que no és correcte reclamar-los informació de cap mena. És el cas de la confiança absoluta sense qüestionament solament pel fet que és una entitat del Sud.

A l'altra banda, la fiscalització extrema també exclou les contraparts del Sud del procés de col·laboració, identificant els receptors com a objectes d'ajut i com un dels components del projecte que estan desenvolupant. És el cas de les entitats que parlen solament dels «seus» projectes, dels seus «beneficiaris».

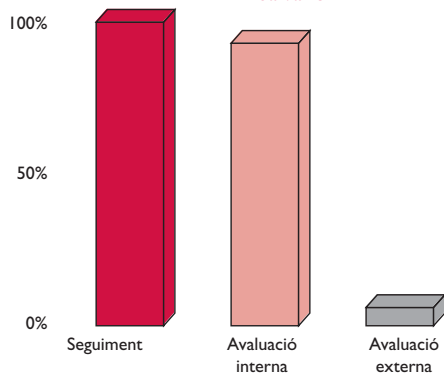
Ambdós casos es detecta una situació de relacions desiguals Nord-Sud. El seguiment i l'avaluació estan relacionats amb la corresponsabilitat, la qual ha de ser horitzontal i compartida per les parts implicades en el projecte que s'està desenvolupant.

Font: elaboració pròpia

Segons la mostra analitzada, a Nicaragua el 94,74% dels projectes contempnen la realització d'activitats de seguiment i d'avaluació interna del desenvolupament del projecte; en un 5,6% dels casos no s'ha obtingut resposta i en cap cas, s'ha contractat una avaluació externa.

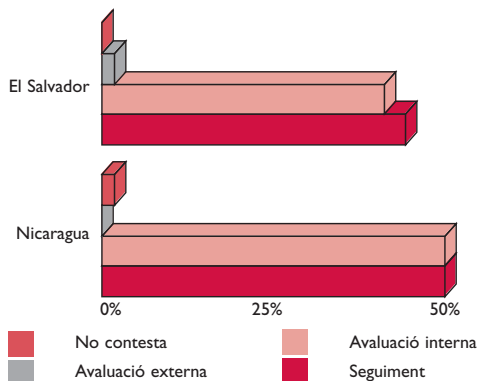
Gràfic 60
Seguiment i avaluació del projecte
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador tots els projectes contempnen la realització d'activitats de seguiment; el 93,15% dels casos realitzen tasques d'avaluació interna i en un 6,25% dels casos s'ha contractat una avaluació externa.

Gràfic 61
Seguiment i avaluació del projecte
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Si creuem l'anàlisi realitzat a l'apartat de participació dels diferents agents en el seguiment del projecte, observarem que a Nicaragua i El Salvador, en el 97,14% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en el seguiment del projecte; en un 91,43% hi va participar l'entitat del Sud i en un 28,57% dels casos hi varen participar els beneficiaris. El model més usual de coparticipació correspon al seguiment de projectes realitzat conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud i no hi ha cap cas on el seguiment dels projectes l'hagi realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on el seguiment hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud sense la participació dels altres agents.

Taula 5
L'instrument d'intervenció: Grau de participació en el cicle del projecte
 Nicaragua i El Salvador

	Entitat del Nord		Entitat del Sud		Beneficiaris	
	Total	(%)	Total	(%)	Total	(%)
Seguiment	34	97,14%	32	91,43%	10	28,57%
Avaluació	33	94,29%	32	91,43%	20	57,14%

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a l'avaluació, a Nicaragua i El Salvador, en el 94,29% dels casos analitzats l'entitat del Nord va participar en l'avaluació del projecte; en un 91,43% hi va participar l'entitat del Sud i en un 57,14% dels casos hi varen participar els beneficiaris. Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el 60,61% dels casos l'avaluació va ser realitzada conjuntament pels tres agents: l'entitat del Nord, l'entitat del Sud i els beneficiaris, el 36,36% dels casos correspon al avaluació de projectes realitzada conjuntament per l'entitat del Nord i l'entitat del Sud; i no hi ha cap cas on l'avaluació dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on l'avaluació hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud sola.

El sistema de seguiment i avaluació està molt identificat amb les entitats executores, tant del Nord com del Sud i, per tant, molt vinculat als aspectes d'avenç físic i financer, tant de les obres i/o accions contemplades com dels recursos econòmics gestionats. La participació dels

beneficiaris durant aquesta fase és molt poc significativa, en el sentit que, en la majoria dels casos, no s'estableixen mecanismes participatius de seguiment, i pocs d'avaluació on els beneficiaris puguin accedir a la presa de decisions tot manifestant els seus punts de vista i fent aportacions per al bon funcionament del projecte durant la seva execució.

Deixem oberta la reflexió a la corresponsabilitat i els mecanismes per insertar-la dins del sistema de seguiment i avaluació; així com el paper que han de jugar l'entitat del Sud i els beneficiaris en el sistema de seguiment i avaluació dels projectes que s'executen en el seu territori per resoldre o pal·liar els «seus problemes».

B.1-5 Accions de sensibilització vinculades al projecte

L'anàlisi d'aquesta variable és important perquè ens ajuda a explicar el sentit de les pràctiques de cooperació al desenvolupament i els instruments d'intervenció.

Dóna elements per conèixer la voluntat de vincular les accions amb la consciència crítica, a través d'articular accions de sensibilització als projectes de cooperació i fer valoracions a partir d'objectius globals.

La sensibilització és l'objectiu global de l'educació al desenvolupament (ED). Juntament amb la cooperació internacional i l'ajut d'emergència, és un dels 3 camps d'intervenció de l'ajut al desenvolupament.

L'ED és un procés educatiu de caràcter interactiu, orientat a la sensibilització i a la formació integral de les persones, al desenvolupament de la seva consciència crítica i l'estimulació per a la participació i incidència activa en la construcció d'estructures socials més justes i solidàries.

Segons el consens que van arribar les organitzacions de l'Estat espanyol en el desenvolupament l'ED descansa sobre dos grans pilars fonamentals:

- Fomentar el coneixement, la necessitat d'estudiar i analitzar els fets, aprendre a relacionar situacions locals, en un context global i reconèixer els factors d'interdependència Nord-Sud.
- Adquisició d'una actitud per a la solidaritat global, a partir de consolidar un procés interactiu per a la formació integral de les persones, que faci prendre consciència de les desigualtats planetàries existents en el repartiment del poder, la distribució desigual de la riquesa i de la pobresa, les seves causes i conseqüències, i de l'esforç per construir estructures més justes.

El desenvolupament de la consciència crítica ens ajuda a detectar les implicacions que els projectes que s'executen tenen en la vida de les persones i la importància d'integrar el compromís amb la justícia en les accions de desenvolupament. També ajuda a comprendre que l'assoliment d'una vida digna per a totes les persones, no s'aconseguirà solament amb un canvi individual o amb l'ajut unidireccional cap als grups més vulnerables sinó amb la suma de les voluntats i la multiplicació del treball en xarxa per la justícia des del Nord i des del Sud.

El dilema que ens planteja l'anàlisi d'aquesta variable és: difusió versus sensibilització. Si partim de la base que l'objectiu final de la sensibilització és despertar consciència crítica per actuar i transformar la realitat, caldrà valorar la coherència entre aquests objectius i les pràctiques de sensibilització proposades per assolir-los. El fet diferenciador serà la voluntat i capacitat de transcendir el fet de difondre com un fi en si mateix o difondre per educar en el desenvolupament i formar consciència crítica.

Aquest darrer objectiu demanda la visió de procés, que Paolo Freire ens proposa quan parla de l'educació com un procés que es desenvolupa en diferents etapes: presa de consciència (comprensió de la realitat), influir en l'entorn immediat, desenvolupar noves actituds i canviar o transformar la realitat.

El concepte d'educació al desenvolupament implícit dins del discurs de les ONG està fonamentat amb la definició d'educació que proposa Paolo Freire.

Pel que fa als àmbits d'actuació de l'Educació al Desenvolupament, són els següents:

- *Educació Formal*: Preprimària, Primària, Secundària, Batxillerat, Universitat, i cicles formatius. Les eines principals són els Programes educatius.
- *Educació no Formal*: Ciutadania, Empreses, Institucions públiques i privades, Fundacions, Organitzacions de base, Mitjans de Comunicació, Animació, Lleure, Grups de Joves, Associacions de Veïns, AMPA-Associacions de pares i mares, etc.

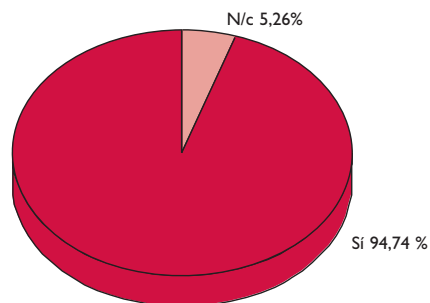
Eines: Exposicions, teatre, congressos, jornades especialitzades, actes acadèmics, campanyes internes, formació, investigació, actes de solidaritat, accions de protesta, publicacions en general, manifestacions, campanyes d'opinió pública, etc.

Els projectes poden preveure accions de sensibilització o no. En el marc de l'anàlisi d'aquesta variable hem identificat 10 tipus d'accions de sensibilització, totes elles vinculades a l'àmbit de l'*Educació no Formal*:

Accions de sensibilització identificades

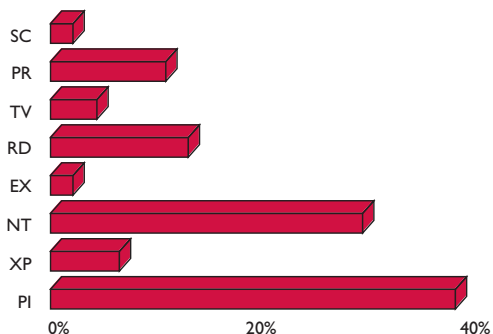
- Publicacions internes: memòria, revista, etc.
- Xerrades públiques, taules rodones, debats, etc.
- Noves tecnologies: web, etc.
- Creació de materials pedagògics
- Exposicions
- Accions de difusió al Sud
- Ràdio local • TV local • Premsa local
- Activitats culturals: concerts, sopars, etc.

Gràfic 62
Accions de sensibilització vinculades al projectes
Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Gràfic 63
Accions de sensibilització vinculades al projectes
 Nicaragua

SC = Sopars solidaris i/o activitats culturals

PR = Premsa local

TV = TV loc

RD = Ràdio local

EX = Exposicions

NT = Noves tecnologies

XP = Xerrades públiques

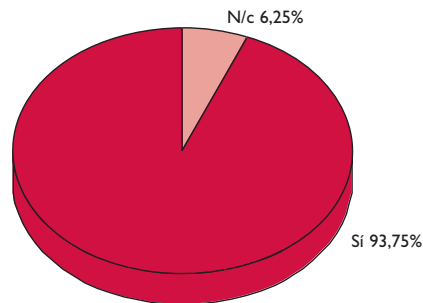
PI = Publicacions internes: memòria, revista, etc.

Font: elaboració pròpia

Segons la mostra analitzada, a Nicaragua el 94,74% dels projectes contemplan la realització d'accions de sensibilització vinculades als projectes; en un 5,26% dels casos no s'ha obtingut resposta. Pel que fa al tipus d'accions de sensibilització vinculades als projectes que les entitats

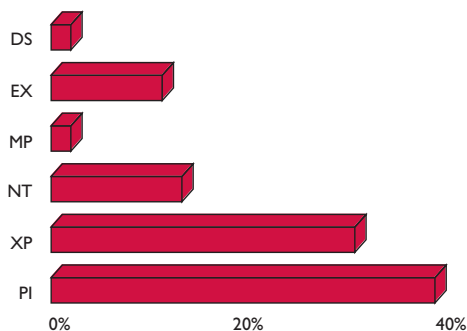
del Nord executen a Nicaragua, en un 35,42% dels casos són publicacions internes, entre les quals destaca la memòria d'activitats de l'entitat. En un 27,08% les entitats usen les noves tecnologies per fer difusió dels resultats dels projectes de cooperació, en aquest component destaca el penjar la informació a la xarxa d'internet a partir del full web de l'entitat. En un 12,50% dels casos la sensibilització és fa a través de la ràdio local, en un 10,42% es fa difusió a través de la premsa local; en un 6,25% les entitats organitzen i/o participen en xerrades, debats, taules rodones, etc.; en un 4,17% les entitats tenen accés a la TV local; en un 2,08% les entitats presenten exposicions i en un altre 2,08% les entitats organitzen sopars solidaris.

Gràfic 64
Accions de sensibilització vinculades al projectes
 El Salvador

Font: elaboració pròpia

Gràfic 65
Accions de sensibilització vinculades al projectes
El Salvador

DS = Difusió al Sud

EX = Exposicions

MP = Creació de materials pedagògics

NT = Noves tecnologies

XP = Xerrades públiques

PI = Publicacions internes: memòria, revista, etc.

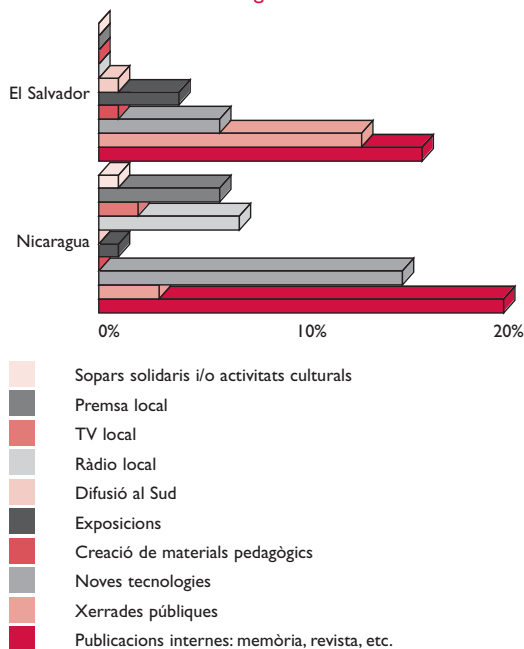
Font: elaboració pròpia

A El Salvador el 93,75% dels projectes contempnen la realització d'accions de sensibilització vinculades als projectes i en un 6,25% dels casos no s'ha obtingut resposta.

Pel que fa al tipus d'accions de sensibilització vinculades als projectes que les entitats del Nord executen a El Salvador, en un 38,89% dels casos són publicacions internes, entre les quals destaca la memòria d'activitats de l'entitat; en un 30,56% les entitats organitzen i/o participen en xerrades, debats, taules rodones, etc.; en un 13,89% les entitats usen les noves tecnologies per fer difusió dels resultats dels projectes de cooperació, en aquest component destaca el penjar la informació a la xarxa d'internet a partir del full web de l'entitat; en un 11,11% les entitats presenten exposicions; en un 2,78% les entitats creen materials pedagògics adhoc i en un altre 2,78% l'entitat fa difusió dels resultats del projecte al Sud.

Segons les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, el 94,28% dels projectes analitzats contempnen la realització d'accions de sensibilització vinculades als projectes i en un 5,72% dels casos no s'ha obtingut resposta.

Gràfic 66
Accions de sensibilització identificades
 Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa al tipus d'accions de sensibilització vinculades als projectes que les entitats del Nord executen a Nicaragua, a partir de la mostra n'hem identificat 84 accions,

de les quals el 36,90% són publicacions internes, entre les quals destaca la memòria d'activitats de l'entitat; el 21,43% es penja la informació a la xarxa d'internet a partir del full web de l'entitat; en un 16,67% dels casos les entitats organitzen i/o participen en xerrades, debats, taules rodones, etc.; en un 7,14% la sensibilització és fa a través de la ràdio local; en un 5,95% les entitats presenten exposicions; en un altre 5,95% es fa difusió a través de la premsa local; en un 2,38% les entitats tenen accés a la TV local; en un 1,19% les entitats creen materials pedagògics adhoc; en un altre 1,19% l'entitat fa difusió dels resultats del projecte al Sud; i en un altre 1,19% les entitats organitzen sopars solidaris.

B.1-6 Punts forts i Punts febles dels projectes

L'objectiu d'haver preguntat a les entitats que identifiquin els punts forts i els febles dels projectes de cooperació que estan desenvolupant és aportar instruments tècnics i metodològics que facilitin l'avaluació de les actuacions de cooperació al desenvolupament i l'anàlisi dels factors positius i negatius identificats per part de l'entitat per tal de obrir la reflexió sobre les pràctiques de cooperació al desenvolupament.

Aquest component és important per conèixer l'opinió de l'entitat del Nord pel que fa als punts forts i febles dels projectes executats. Ens ajudarà a explicar les pràctiques de cooperació i el seu sentit. L'objectiu principal és iniciar¹⁶ l'anàlisi interna i externa de l'entitat a partir de l'instrument d'intervenció, a través d'identificar i valorar

els diferents factors o elements negatius i positius del projecte vinculat a l'entitat com a executora i referits, principalment, a tres components:

- **Inputs:** recursos materials, humans i socials assignats al projecte.
- Capacitats i oportunitats, determinar les formes organitzatives i de participació de l'entitat en el marc del projecte.
- Obstacles, dificultats, oportunitats i potencialitats de l'entitat a l'hora de desenvolupar un determinat projecte.

Proposem alguns elements del mètode FODA per analitzar l'instrument d'intervenció. La primera dimensió que contempla aquest mètode és l'anàlisi de la situació interna (dels elements de caire intern a les entitats) establint:

- Les **FORTALESES:** com aquells elements, recursos, habilitats i actituds positives reals o potencials favorables resultants de l'execució d'un projecte.
- Les **DEBILITATS:** com aquelles limitacions, defectes o inconsistències resultants de l'execució d'un projecte.

La segona dimensió correspon a l'anàlisi sobre els aspectes externs, és a dir, sobre la influència dels factors polítics, socials, econòmics i tecnològics de l'entorn, establint:

- Les **OPORTUNITATS:** com aquells elements o factors de l'ambient (forces que sorgeixen des de fora de l'entitat però que afecten a les seves decisions i accions internes, així com a les seves activitats

i desenvolupament), que són potencialment favorables i que representen avantatges o beneficis que l'entitat pot aprofitar per fer possible la consecució del seus objectius.

- Les **AMENACES:** com aquelles circumstàncies o fets presents en l'entorn que representen perills que poden agreujar els problemes ja existents en l'entitat i impedir o dificultar el compliment de les seves funcions.

	Punts forts	Punts febles
Factors interns	Fortaleses	Debilitats
Factors externs	Oportunitats	Amenaces

Pel que fa a l'anàlisi de les dades d'aquest component, l'equip investigador proposa realitzar un Taller participatiu per aportar instruments tècnics i metodològics que facilitin l'avaluació les actuacions de cooperació al desenvolupament de les entitats implicades en aquest estudi i l'anàlisi col·lectiu de les principals necessitats de les entitats per tal de millorar les tasques de cooperació i desenvolupament, a partir de l'experiència acumulada en execució de projectes a Nicaragua i El Salvador entre l'any 1990 i l'any 2003.

En aquest sentit, l'equip investigador, presentarà la sistematització i una aproximació a l'anàlisi de les respostes de les entitats sobre els punts forts i febles dels projectes seleccionats.

Taula 6

	Punts forts identificats	Punts febles identificats
Factors interns	<p>Fortaleses</p> <ul style="list-style-type: none"> • Implicació dels receptors • Increment de capacitats locals • Coneixement del context i de les necessitats • Enfortiment dels vincles N/S • Capacitat de concertació interinstitucional • Planificació estratègica • Bons resultats del projecte • Consolidació d'organitzacions de base • Increment del treball de lobby • Articulació amb accions de sensibilització al Nord 	<p>Debilitats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Baixa capacitat tècnica-poces capacitats locals • Poca capacitat organitzativa i de gestió • No sostenibilitat un cop finalitzat l'ajut extern • Poca previsió i planificació • Tensions i mals entesos entre els agents • Dificultat per mantenir la motivació inicial
Factors externs	<p>Oportunitats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sostenibilitat via implicació de l'Estat 	<p>Amenaces</p> <ul style="list-style-type: none"> • Context polític extern desfavorable • Polítiques de cooperació restrictives al suport organitzatiu

A partir de l'anàlisi FODA es defineixen estratègies que promoguin actuacions combinades sobre les quatre

variables que la constitueixen: les fortaleses, les oportunitats, les debilitats i les amenaces.

Matriu FODA

	Fortaleses	Debilitats
Oportunitats	Estratègia FO : ús de les fortaleses per aprofitar les oportunitats	Estratègia DO : vèncer les debilitats aprofitant les oportunitats
Amenaces	Estratègia FA : ús de les fortaleses per evitar les amenaces	Estratègia DA : reduir al mínim les debilitats i evitar les amenaces

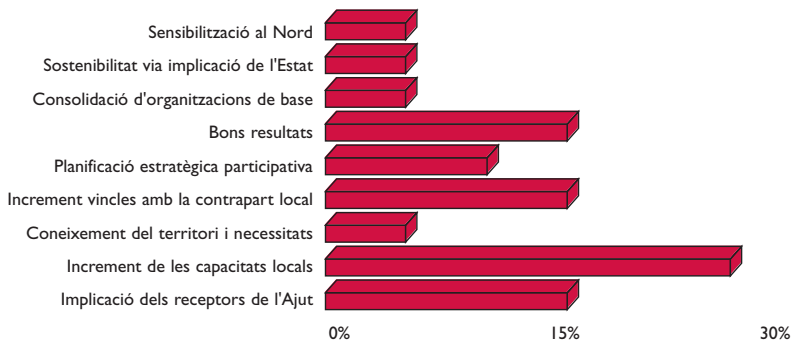
En aquest sentit, l'estratègia a formular ha de pretendre consolidar les fortaleses aprofitant les oportunitats i reduir les debilitats contrarestant les amenaces. És a dir, enfortir les capacitats de l'entitat i minimitzar les debilitats, així com consolidar les forces que poden atraure oportunitats (o el desenvolupament de noves oportunitats) i contrarrestar les amenaces.

Les diferents variables identificades a partir de l'anàlisi FODA, impacten sobre components diferenciats del cicle identificació-planificació-formulació-gestió i execució en el marc dels projectes implementats per les entitats analitzades:

- Estructura organitzativa i funcionament operatiu
- Objectius estratègics i lineaments generals
- Capacitats tècniques dels equips executors
- Continuitat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern
- Els camps d'intervenció: cooperació al desenvolupament i sensibilització
- Característiques pròpies de l'entitat i els seus membres

Es proposa que les conclusions de l'anàlisi FODA es construeixin col·lectivament amb les entitats involucrades en aquest estudi i sigui un producte posterior complementari a aquest document.

Gràfic 67
Punts forts dels projectes de cooperació analitzats
 Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Segons la mostra seleccionada, a Nicaragua les entitats varen identificar l'increment de les capacitats locals com el punt fort més significatiu, amb un 25% respecte al total de punts sistematitzats. Un 15% dels casos correspon a la implicació dels receptors de l'ajut en el desenvolupament del projecte; un altre 15% correspon a l'enfortiment dels vincles amb la contrapart local; en un altre 15% dels casos els punts forts tenen a veure amb els bons resultats del projecte un cop finalitzat l'ajut extern; en un 10% el projecte ha permès treballar en el

marc de la planificació estratègica participativa i el 20% restant es distribueix en parts iguals entre el coneixement del context i les necessitats dels receptors (5%); la consolidació de les organitzacions de base (5%); l'articulació del projecte amb accions de sensibilització al Nord (5%) i la sostenibilitat via implicació de l'Estat el qual assumeix en part la continuïtat del projecte i dels beneficis assolits (5%). Aquest darrer és l'únic factor extern identificat per les entitats com a oportunitat.

Gràfic 68
Punts febles dels projectes de cooperació analitzats
 Nicaragua

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als punts febles, a Nicaragua les entitats en varen identificar tres que concentren el 75% dels casos, compartint cadascun un 25%: context polític extern desfavorable, polítiques de cooperació restrictives al suport

organitzatiu, i la sostenibilitat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern. Els 2 primers punts febles són factors externs o amenaces; el darrer és un factor intern o una debilitat. El 25% restant es distribueix en parts iguals

entre baixa capacitat tècnica-poques capacitats locals (6,25%); poca previsió i planificació (6,25%); tensions i mals entesos entre els agents (6,25%) i dificultat per mantenir la motivació inicial (6,25%), tots quatre són factors interns o debilitats.

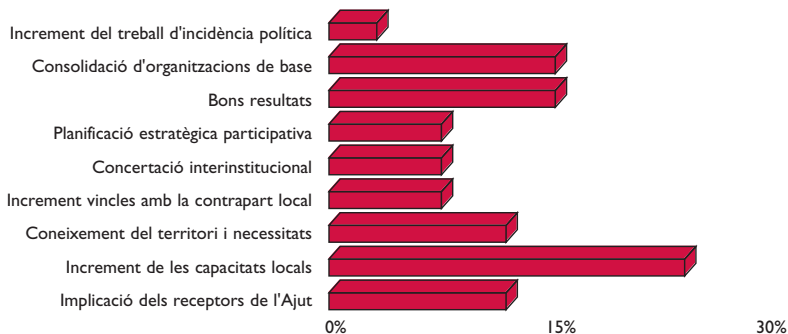
Percentatge respecte al total de punts sistematitzats

	Punts forts	Punts febles
Factors interns	Fortaleses 95%	Debilitats 50%
Factors externs	Oportunitats 5%	Amenaces 50%

Font: elaboració pròpia en base a les dades de l'enquesta aplicada a la mostra d'entitats que treballen a Nicaragua

Una lectura ràpida de les dades de les entitats que actuen a Nicaragua, ens mostra que del total de punts forts, el 95% correspon a factors interns o fortaleses i un 5% dels casos correspon a factors externs positius o oportunitats. Pel que fa als punts febles, el 50% correspon a factors interns o debilitats i el 50% correspon a factors externs o amenaces. Observem que les entitats identifiquen més amenaces que oportunitats, i quantifiquen més fortaleses que debilitats.

Gràfic 69
Punts forts dels projectes de cooperació analitzats
El Salvador

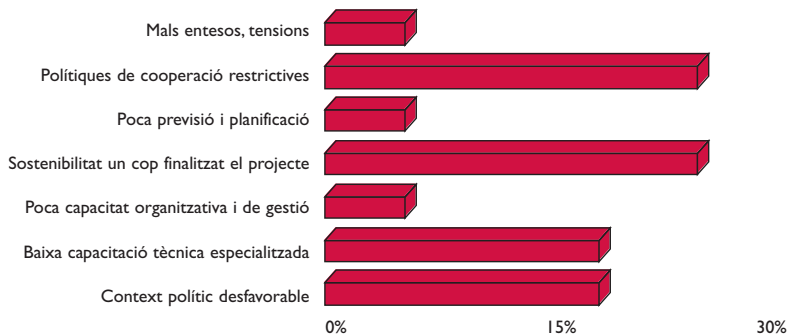

Font: elaboració pròpia

Segons la mostra seleccionada, a El Salvador les entitats varen identificar l'increment de les capacitats locals com el punt fort més significatiu, amb un 22,22% respecte al total de punts sistematitzats. Un 14,81% dels casos els punts forts tenen a veure amb els bons resultats del projecte un cop finalitzat l'ajut extern; un altre 14,81% dels casos correspon a la consolidació de les organitzacions de base; un 11,11% correspon a la implicació dels receptors de l'ajut en el desenvolupament del projecte; un altre 11,11% correspon al coneixement del context i

les necessitats dels receptors; un 7,41% correspon a l'enfortiment dels vincles amb la contrapart local; en un altre 7,41% el projecte ha afavorit mecanismes de concertació interinstitucional i en un altre 7,41% el projecte ha permès treballar en el marc de la planificació estratègica participativa i en un 3,7% dels casos el projecte ha permès incrementar el treball d'incidència política. Observem que les entitats que treballen a El Salvador no han identificat cap factor extern positiu o oportunitat en el marc de l'anàlisi dels punts forts dels projectes.

Gràfic 70
Punts febles dels projectes de cooperació analitzats
 El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als punts febles, en un 25,53% dels casos analitzats a El Salvador les entitats varen identificar com factor extern o amenaça més significativa les polítiques de cooperació restrictives al suport organitzatiu i en un 23,53%

dels casos varen identificar com factor intern o debilitat més significativa la sostenibilitat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern; en un 17,65% dels casos la amenaça més important és el treball en un context polític extern desfa-

variable, un altre 17,65% dels casos correspon a la baixa capacitat tècnica-poques capacitats locals; en un 5,88% dels casos correspon a la poca previsió i planificació; en un altre 5,88% dels casos correspon a tensions i mals entesos entre els agents, tots tres factors interns o debilitats.

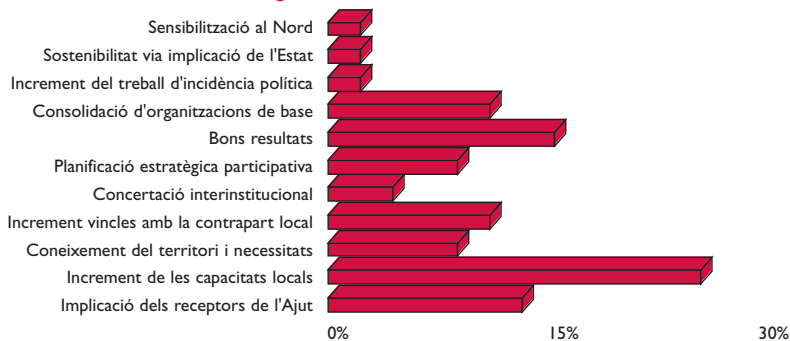
Percentatge respecte al total de punts sistematitzats

	Punts forts	Punts febles
Factors interns	Fortaleses 100%	Debilitats 59%
Factors externs	Oportunitats 0%	Amenaces 41%

Font: elaboració pròpia en base a les dades de l'enquesta aplicada a la mostra d'entitats que treballen a El Salvador

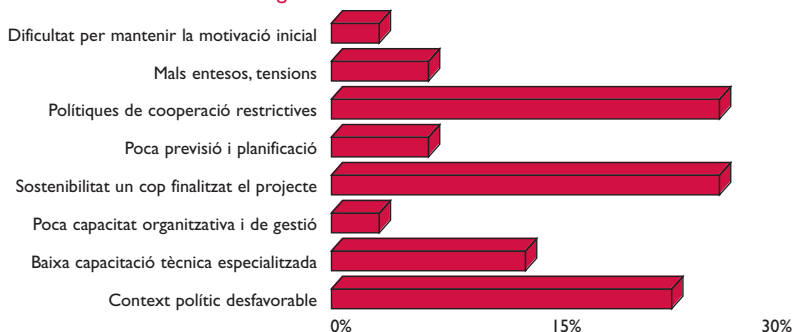
Una lectura ràpida de les dades de les entitats que actuen a El Salvador ens mostra que del total de punts forts, el 100% correspon a factors interns o fortaleses. Pel que fa als punts febles, el 58,82% correspon a factors interns o debilitats i el 41,18% correspon a factors externs o amenaces. Observem que, a l'igual que el que passava a Nicaragua, les entitats identifiquen més amenaces que oportunitats, i quantifiquen més fortaleses que debilitats o febleses.

Gràfic 71
Punt forts
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Gràfic 72
Punt febles
Nicaragua i El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les dades concentrades dels dos països, segons la mostra seleccionada, les entitats varen identificar l'increment de les capacitats locals com el punt fort més significatiu, amb un 23,40% respecte al total de punts sistematitzats; un 14,89% dels casos correspon als bons resultats del projecte un cop finalitzat l'ajut extern; un 12,77% dels casos correspon a la implicació dels receptors de l'ajut en el desenvolupament del projecte; un 10,64% correspon a l'enfortiment dels vincles amb la contrapart local; en un altre 10,64% dels casos els punts forts tenen a veure amb la consolidació de les organitzacions de base; en un 8,51% el projecte ha permès treballar en el marc de la planificació estratègica participativa; en un altre 8,51% correspon al coneixement del context i les necessitats dels receptors; en un 4,26% dels casos el

projecte ha afavorit mecanismes de concertació interinstitucional i en un 2,13% dels casos el projecte ha permès incrementar el treball d'incidència política; en un altre 2,13% ha permès l'articulació del projecte amb accions de sensibilització al Nord i en un altre 2,13% el punt fort detectat té a veure amb la sostenibilitat via implicació de l'Estat el qual assumeix en part la continuïtat del projecte i dels beneficis assolits. Aquest darrer és l'únic factor extern identificat per les entitats com a oportunitat.

Pel que fa als punts febles, en un 24,24% dels casos analitzats als dos països les entitats varen identificar com factor extern o amenaça més significativa les polítiques de cooperació restrictives al suport organitzatiu i en un altre 24,24% dels casos varen identificar com factor intern o

debilitat més significativa la sostenibilitat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern; en un 21,21% dels casos la amenaça més important és el treball en un context polític extern desfavorable; la resta de punts febles identificats corresponen a debilitats de l'entitat: en un 12,12% dels casos correspon a la baixa capacitat tècnica o poques capacitats locals; en un 6,06% dels casos correspon a la poca previsió i planificació; en un altre 6,06% dels casos correspon a tensions i mals entesos entre els agents, en un 3,03% correspon a poca capacitat organitzativa i de gestió de la contrapart i el 3,03% restant correspon a la dificultat de mantenir la motivació inicial.

Percentatge respecte al total de punts sistematitzats

	Punts forts	Punts febles
Factors interns	Fortaleses 98%	Debilitats 55%
Factors externs	Oportunitats 2%	Amenaces 45%

Font: elaboració pròpia en base a les dades de l'enquesta aplicada a la mostra d'entitats que treballen a Nicaragua i El Salvador

Pel que fa als factors interns i externs, és interessant observar que les entitats han identificat més fortaleses que debilitats i més amenaces que oportunitats. Observem que la capacitat d'identificar més fortaleses que debilitats és proporcional a identificar més amenaces que oportunitats.

Una interpretació ràpida, que té com objectiu obrir un espai de reflexió i no pas ser tractada com un fet extrapolable, ens diu que les entitats se senten amb més fortaleses, és a dir que compten amb recursos, habilitats i actituds

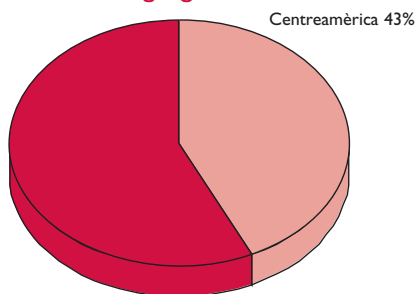
positives reals o potencials favorables resultants de l'execució d'un projecte, que debilitats o limitacions, defectes o inconsistències resultants de l'execució d'un projecte. Però la seva tasca està amenaçada per aquelles circumstàncies o fets presents en l'entorn que representen perills que poden agreujar els problemes ja existents en l'entitat i impedir o dificultar el compliment de les seves funcions; i dels projectes analitzats no n'han extret oportunitats o aquells elements o factors de l'ambient (forces que sorgeixen des de fora de l'entitat però que afecten a les seves decisions i accions internes, així com a les seves activitats i desenvolupament), que són potencialment favorables i que representen avantatges o beneficis que l'entitat pot aprofitar per fer possible la consecució del seus objectius.

En aquest sentit, es deixa oberta la reflexió a la capacitat d'autocrítica de les entitats a l'hora d'autovalorar-se. Una altra reflexió que es deixa oberta és la visió de procés i de continuïtat del projecte com un instrument que ha de transcendir el propi projecte des d'una visió més holística i la importància que tenen les oportunitats en la consolidació del procés d'intervenció.

B.2 – Localització de la intervenció: àmbits geogràfics d'actuació

Aquesta variable ens permet ubicar en l'espai geogràfic les pràctiques realitzades per les entitats i proporciona informació per ajudar a explicar el grau de permanència o continuïtat de l'entitat respecte al lloc principal d'intervenció en el temps.

Gràfic 73
Àmbit geogràfic d'actuació

Centreamèrica i altres continents 57%

Font: elaboració pròpia

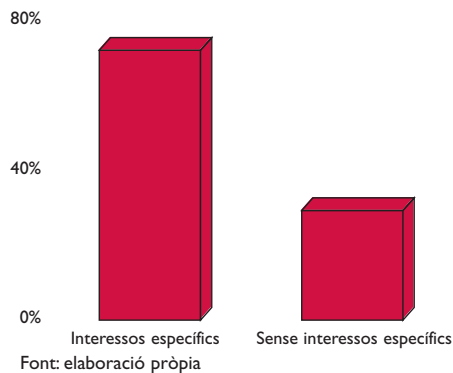
De la mostra analitzada i pel que fa a l'àmbit geogràfic d'actuació, el 57% de les entitats implicades en l'estudi actuen a Centreamèrica i a altres continents i el 43% restant solament actuen a Centreamèrica.

La intervenció respecte al lloc geogràfic, està relacionada amb el tipus d'entitat segons tinguin interessos específics o no en tinguin en el camp de la cooperació internacional i amb el tipus de vincle que sustenta la relació Nord-Sud. La continuïtat del lloc d'actuació pot ser un indicador sobre el tipus de vinculació que s'estableix entre el donant i el receptor: acció-contrapart local o acció-sector d'intervenció. Si el motor del vincle és la contrapart local o receptors, es preveu una intervenció més continuada en un sol lloc. Quan el motor del vincle és el sector d'intervenció, es preveu una intervenció més plural en

l'espai geogràfic. La continuïtat, entesa com la concentració de l'activitat principal en un sol lloc, pot afavorir l'articulació i la visió de procés. En aquest sentit, les entitats més especialitzades tendeixen a establir intervencions més sectorials, executades a diferents àmbits geogràfics i el vincle donant-receptor es preveu més feble. Les entitats més especialitzades acostumen a ser entitats amb interessos específics en el camp de la cooperació.

L'actuació limitada a un determinat àmbit geogràfic, està relacionada amb el tipus d'intervenció marcada pel vincle donant-receptor. És el cas de la intervenció per la via agermanament-cooperació.

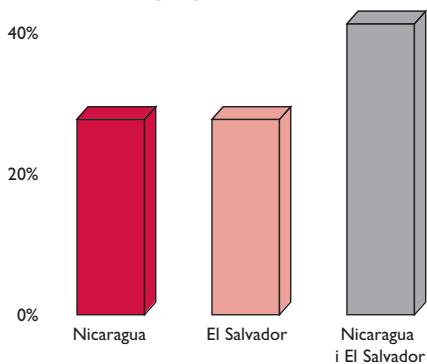
Gràfic 74
Interessos en el camp de la cooperació internacional
Percentatge respecte als interessos específics

Font: elaboració pròpia

De la mostra seleccionada, el 71% de les entitats involucrades tenen interessos específics en el camp de la cooperació internacional, i el 29% són entitats sense interessos específics en aquest camp. Pel que fa a la localització de l'acció, el 90% de les entitats amb interessos específics actuen a diferents països, departaments, províncies o municipis i el 10% centren la seva activitat principal a un sol país i municipi. Totes les entitats sense interessos específics actuen a un sol lloc.

Gràfic 75
Àmbit geogràfic d'actuació

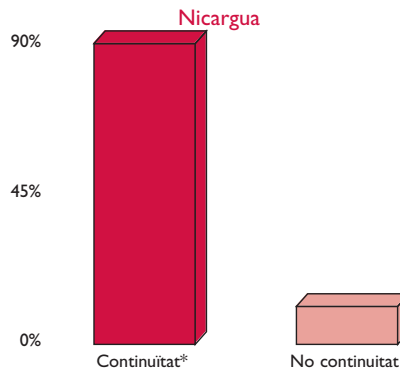

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als dos països implicats en aquest estudi: el 43% de les entitats treballen a Nicaragua i El Salvador; el 29% solament a Nicaragua i un altre 29% solament a El Salvador.

En relació a la localització (departament, municipi i/o comunitat) de la intervenció per any a Nicaragua i El Salvador, per abordar l'anàlisi hem introduït el factor de la continuïtat o no continuïtat de la intervenció a partir de la localització de l'acció principal de l'entitat el primer any i el darrer any d'intervenció.

Gràfic 76
Localització de la intervenció

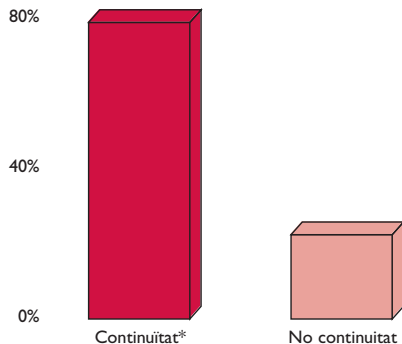

* La continuïtat respecte al lloc principal d'intervenció del primer any i del darrer any d'intervenció.

Font: elaboració pròpia

A partir d'aquestes dades, el 89% de les entitats que actuen a Nicaragua mantenen el lloc d'intervenció principal i el 11% treballen a diferents llocs. Pel que fa a El Salvador, el 80% treballen al mateix lloc i el 20% treballen a diferents llocs.

Gràfic 77
Localització de la intervenció
El Salvador

* La continuïtat respecte al lloc principal d'intervenció del primer any i del darrer any d'intervenció.

Font: elaboració pròpia

B.3 – Objectius de les entitats a Nicaragua i El Salvador

Aquesta variable ajuda a explicar el sentit de les pràctiques, pel que fa als objectius generals i lineaments estratègics enunciats per les entitats i permet analitzar la coherència i pertinència dels projectes que les entitats estan desenvolupant per assolir-los.

Un element fonamental en el marc de l'anàlisi dels objectius generals o estratègics és el concepte de missió que ja hem esmentat a l'apartat A d'aquest estudi, tot posant èmfasi en la missió com a propòsit d'una deter-

minada entitat i com a marc de referència i del camp d'acció. La missió és el factor que mobilitza les energies i capacitats amb les que l'entitat compta per dur a terme la seva tasca i estableix les bases per a la presa de decisions, orienta les accions i constitueix el vehicle per generar i projectar opcions estratègiques.

L'anàlisi dels objectius cal que s'abordi d'una manera holística i des de la visió de procés, concretitzada en la jerarquia dels diferents tipus d'objectius involucrats:

Objectiu general, global o estratègic: relacionat amb la missió de l'entitat. Són els objectius que defineixen en termes més concrets el propòsit general de l'entitat. Són els objectius que es volen assolir en el mitjà i llarg termini.

Objectiu específic: és «l'expressió concreta de l'efecte que s'espera que el projecte assoleixi en un temps raonable» SAMSET, K. (1997:32). Està relacionat amb les fites contemplades en el projecte.

Fita: Boisier defineix una fita com un «objectiu temporal espacial i quantitativament dimensionat» del projecte sobre la població beneficiària, en un període determinat. (a Cascante, 1995:15).

Els objectius que es proposin han de ser viables, en el sentit que un cop finalitzat l'ajut extern han de continuar beneficiant al grup receptor durant un temps significatiu; han de ser factibles, en el sentit que allò que es propo-

sa es pugui fer i, en relació a la factibilitat, han de ser verificables. A més, els objectius enunciats han de ser clars, apropiats, entenedors, motivadors, articulats i consistents amb el propòsit general de l'entitat. En aquest sentit trascendeixen el propi projecte a l'estar vinculats amb el propòsit general de l'entitat.

En el moment de la formulació dels objectius, és molt important tenir en compte que els objectius estan emmarcats dins dues situacions de diferents dimensions: una de ideal —marcada pel desig del què es vol assolir un cop finalitzat el projecte—, i una altra de real —marcada pels resultats o productes, entesos com els béns i/o serveis produïts o assolits un cop finalitzat el projecte.

El procés de formulació dels objectius generals i específics és fonamental a l'hora d'analitzar la coherència entre propòsits generals, pla d'activitats i resultats esperats. Els objectius es defineixen en base a una determinada jerarquia.

Diagrama de la jerarquia d'objectius

Objectiu general

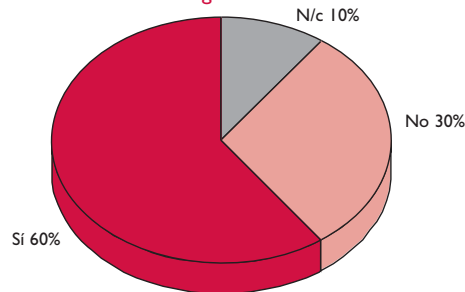
Objectiu específic

Resultats

Per abordar l'anàlisi dels objectius, s'ha introduït el factor de la confusió entre els objectius generals i els objectius específics, per part de les entitats a l'hora d'enunciar o plantejar els seus objectius. En aquest sentit, s'ha considerat que hi ha confusió quant no es pot identificar la relació entre l'objectiu enunciat amb el propòsit general de l'entitat (objectiu general, global o estratègic), i entre l'objectiu enunciat i el nivell o grau de concreció de l'efecte que s'espera que el projecte assoleixi a mitjà o curt termini (objectiu específic).

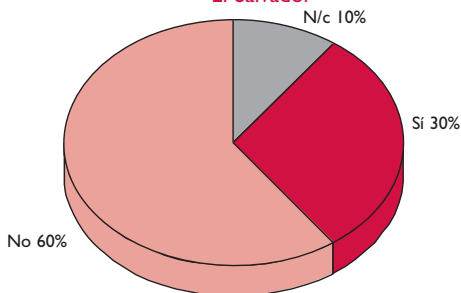
Gràfic 78
Confusió entre objectius generals i específics
Nicaragua

Font: elaboració pròpia

En relació a la mostra analitzada, de les 10 entitats que treballen a Nicaragua, en un 60% dels casos s'han confós els objectius generals i els objectius específics; en un 30% no s'han confós i en un 10% dels casos no hi ha prou informació per identificar el grau de confusió.

Gràfic 79
Confusió objectius generals i específics
El Salvador

Font: elaboració pròpia

En el cas de El Salvador, les dades resultants són inverses: en un 60% dels casos no s'han confós els objectius generals i els objectius específics; un 30% de les entitats analitzades els han confós i en un 10% dels casos no hi ha prou informació per identificar el grau de confusió.

El paper dels objectius en el procés de cooperació Nord-Sud és rellevant. De la mostra analitzada, no es compta amb la informació suficient per extreure'n conclusions extrapolables, però sí que ens permet introduir diferents eixos per a la reflexió:

- La confusió entre objectius generals i específics.
- Aquesta confusió és un indicador de la manca de visió estratègica o de visió de procés de l'entitat, a l'hora de planificar la intervenció al Sud.
- La formulació adequada dels objectius és un criteri

d'avaluació prèvia essencial a l'hora de valorar o fer l'examen previ dels projectes d'intervenció identificats i formulats per l'entitat.

Pel que fa la relació entre objectius i sistema d'avaluació i seguiment, hi ha dues preguntes essencials que cal fer-se a l'hora d'avaluar. Les respostes a aquestes dues preguntes són fonamentals per analitzar les pràctiques de cooperació al desenvolupament i els seus agents.

La primera pregunta és: Hem fet el correcte? La resposta té a veure amb l'eficàcia, entesa com el grau d'assoliment dels objectius i de les fites independentment dels costos resultants de la intervenció (Cascante, 1995:15). La proposta que fem és incorporar el propòsit general de l'entitat al concepte d'eficàcia. En el sentit de vincular els objectius a la Missió de l'entitat i articular les accions d'intervenció des d'una visió estratègica, en el marc de la qual els projectes són una part del procés de col·laboració Nord-Sud.

La segona pregunta és: Ho hem fet bé?. La resposta té a veure amb l'eficiència, la qual està directament relacionada amb els resultats de la intervenció o els productes¹⁷. Segons Cascante (1995:15) el concepte d'eficiència es pot considerar des de dues perspectives complementàries: quan la quantitat de producte està predeterminada, es vol minimitzar el cost total o inputs necessaris per generar-lo; quan la despesa total està fixada, es vol optimitzar la combinació d'insums o inputs per maximitzar el producte.

Cohen i Franco (a Cascante, 1995:15) apunten el concepte d'efectivitat, com la relació entre els resultats i els objectius: Efectivitat = Resultats + Objectius.

Segons la CONGDE les ONG comparteixen l'objectiu de generar un determinat impacte en la societat, fonamentat amb la *voluntat de transformació social*. L'anàlisi dels objectius de les entitats està directament relacionat amb els agents i el sentit de les pràctiques de cooperació. L'anàlisi dels objectius ha de permetre identificar el sentit transformador de les pràctiques endegades des de les entitats i per la via dels projectes de cooperació. El punt de partida han de ser els propòsits generals de les entitats i l'anàlisi dels efectes concrets que s'esperen assolir amb l'execució del projecte.

Aquesta informació permet abordar l'anàlisi de les pràctiques a partir de valorar el grau de qüestionament que representen sobre l'ordre vigent. El dilema en aquest apartat és: accions substitutives versus accions transformadores de la realitat sobre la qual s'està intervenint.

Ortega (1994:124-125) planteja les ONGD substitutives com aquelles organitzacions que substitueixen l'Estat. En aquest sentit, aborden les pràctiques del desenvolupament sense canvis estructurals ni socials significatius, tot complint, conscientment o no, diverses funcions per al projecte neoliberal, com ara la substitució de l'Estat en matèria, sobretot, de serveis socials bàsics desatesos pel propi Estat. Aquest tipus de pràc-

tiques són desenvolupades per ONGD que treballen de forma pragmàtica, en el sentit que el fi últim de les pràctiques són els projectes i programes que executen amb la finalitat de contribuir al desenvolupament de la societat del Sud. Generalment no plantegen cap posicionament polític.

Una intervenció solidària i compromesa implica valorar la situació on es preveu intervenir i actuar per transformar-la, en el sentit d'acompanyar un procés de transformació de la realitat el qual parteix del qüestionament i la recerca de solucions que transformin i no perpetuïn les condicions prèvies al projecte de cooperació (PLANAS, 2003:90).

B.4 – Beneficiaris - població meta

Aquesta categoria és important per ajudar a comprendre les estratègies adoptades per les entitats a Nicaragua i El Salvador a partir de la identificació de la població meta o tipus o perfil de població beneficiària prioritzada i la reflexió sobre el paper que juguen els beneficiaris directes com actors del procés de cooperació.

En el marc d'aquest estudi s'han identificat els següents tipus de població meta, segons gènere, origen ètnic, edat, activitat productiva, responsabilitat social, situació específica i població en general.

DON = Dones

IND = Grups Indígenes o minories ètniques

INF = Infants
JOV = Joves
VEL = Vells
CAM = Camperols
CPR = Col·lectius professionals: mestres, etc.
OBR = Obrers
AUT = Autoritats Locals
REF = Refugiats
PGE = Població en General
ALT = Altres

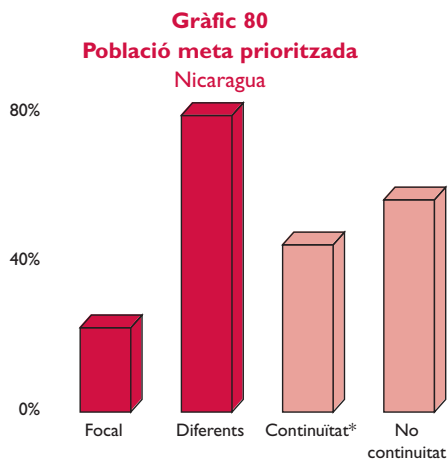
Per abordar l'anàlisi de la població meta, es proposen dos factors: la focalitat i la continuïtat. En aquest sentit, s'ha considerat que una entitat és focal quan la intervenció es concentra en un únic tipus o perfil de població beneficiària. La situació contrària és una situació generalista, en el sentit que es prioritzen diferents tipus i perfils de població beneficiària per part de l'entitat. La continuïtat, o no continuïtat, està definida en relació al tipus de beneficiaris o població meta prioritzada durant el període de temps analitzat.

La reflexió que proposem se centra en preguntar-se si hi ha una relació directa entre focalitat i concentració-especialització i continuïtat i visió de procés; així com generalització i dispersió i discontinuïtat i acció puntual.

També volem apuntar el dilema entre la identificació de prioritats *verdadera* i i la identificació de prioritats condicionada a requisits externs (convocatòries públiques).

La focalitat implica una concentració determinada d'acions en benefici d'un determinat perfil de població beneficiària o meta. La situació contrària implica una dispersió pel que fa al tipus de població meta, en el sentit que es treballa amb diferents tipus de població beneficiària. L'anàlisi d'aquests dos factors, ha d'incloure una aproximació a l'origen del vincle Nord-Sud, la Missió o Propòsit general de la pròpia entitat o la relació que hi ha entre les prioritats marcades per les convocatòries públiques i les prioritats pròpies de les entitats que s'hi presenten per obtenir recursos públics.

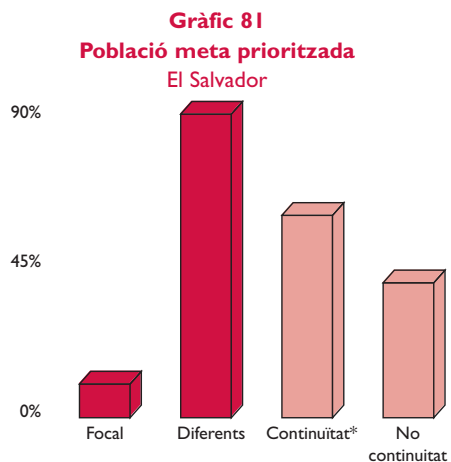
La instrumentalització de l'enfoc de gènere pot ser un exemple de població meta prioritzada com a requisit d'una determinada convocatòria i no com una filosofia d'intervenció insertada dins les pràctiques de l'entitat. Pot passar que aquest tipus d'instrumentalització buïdin de sentit les pràctiques, al constreñir-les dins del projecte en el moment de la formulació, on no hi ha forma de valorar el grau de consciència crítica inherent al discurs formulat.

*La continuïtat respecte al tipus de beneficiaris o població meta prioritzada durant el període analitzat.

Font: elaboració pròpia

En relació a la mostra analitzada, de les 10 entitats que treballen a Nicaragua, en un 78% dels casos, les entitats prioritzen diferents tipus i perfil de població meta, i en un 22% en prioritzen solament un. Pel que fa a la continuïtat en un 56% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que la població meta canvia durant el període analitzat; i en un 44% dels casos, les entitats prioritzen les mateixes poblacions meta durant el període analitzat.

*La continuïtat respecte al tipus de beneficiaris o població meta prioritzada durant el període analitzat.

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, en un 90% dels casos, les entitats prioritzen diferents tipus i perfil de població meta, i en un 10% en prioritzen solament un. Pel que fa a la continuïtat en un 60% dels casos, les entitats prioritzen les mateixes poblacions meta durant el període analitzat; i en un 40% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que la població meta canvia durant el període analitzat.

B.5 – Sectors d'intervenció

Aquest apartat està molt relacionat amb l'anàlisi de l'apartat anterior sobre la població meta. El sector d'intervenció és una categoria important per ajudar a comprendre les estratègies adoptades per les entitats a Nicaragua i El Salvador a partir de la identificació del sector d'intervenció prioritzat i la reflexió sobre el paper que juguen els diferents àmbits temàtics de la intervenció i el context d'intervenció en relació a les problemàtiques que s'esperen resoldre o pal·liar amb les accions proposades per les entitats.

En el marc d'aquest estudi s'han identificat els següents tipus de sectors d'intervenció, segons sigui l'activitat:

AME = Ajut d'Emergència
MUN = Municipalisme
PRO = Desenvolupament Productiu
DRU = Desenvolupament Rural
SOC = Desenvolupament Sociocultural
EDU = Educació-Formació
SAN = Sanitat
ORG = Suport Organitzatiu
PSL = Promoció Sociolaboral
PDH = Promoció dels Drets Humans i la Democràcia
CON = Construcció d'Infraestructures
EQU = Equipaments, Estris i Recursos Bàsics
PMA = Protecció del Medi Ambient
ALT = Altres

Per abordar l'anàlisi dels sectors d'intervenció es proposen dos factors: la focalitat o especialització i la continuïtat. En aquest sentit, s'ha considerat que una entitat és focal quan la intervenció es concentra en un únic sector d'intervenció. La situació contrària és una situació multisectorial, en el sentit que es prioritzen múltiples tipus de sectors d'intervenció per part de l'entitat. La continuïtat, o no continuïtat, està definida en relació a l'actuació de l'entitat pel que fa al tipus de sector prioritzat durant el període de temps analitzat.

Proposem la mateixa reflexió que en el cas de l'anàlisi de la població meta: cal preguntar-se si hi ha una relació directa entre focalitat i concentració-especialització i continuïtat i visió de procés; així com generalització i dispersió i discontinuïtat i acció puntual. També volem apuntar el dilema entre la identificació de prioritats *verdadera* i la identificació de prioritats condicionada a requisits externs (convocatòries públiques).

La focalitat implica una concentració determinada d'accions en un determinat sector d'intervenció. La situació contrària implica una actuació multisectorial. En aquest punt cal introduir la reflexió sobre la dimensió holística de la intervenció o la dimensió puntual. A l'hora d'analitzar aquesta categoria cal tenir en compte la relació entitat del Nord i la contrapart local del Sud i la vinculació de l'acció a Plans Estratègics Locals, analitzats en el següent apartat.

Una acció vinculada a un pla estratègic local, pot ser holística i no tenir connotacions negatives, és a dir no

ser dispersa, doncs està insertada i condicionada als plans locals de desenvolupament o als objectius generals de les contraparts locals o receptors de l'ajut.

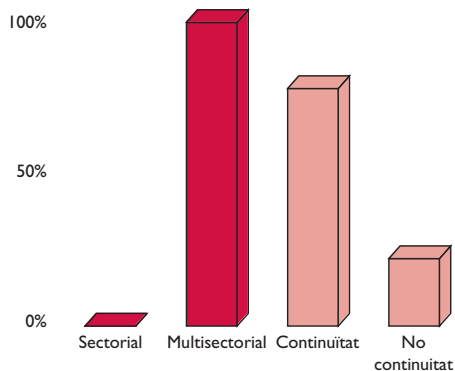
La connotació negativa referida a aquesta categoria la caracteritzem com una acció emanada de la conjuntura externa, entesa com a fruit dels requisits de determinades convocatòries per accedir a fons públics. En aquest context, l'entitat cerca els projectes en funció dels sectors prioritzats pels donants i no en funció de les necessitats dels receptors. En aquesta situació una entitat pot treballar solament en un sector o pot actuar en múltiples sectors. El fet diferencial és l'origen de la prioritització i el paper que han jugat els receptors del projecte que l'entitat proposa executar. Aquest fet és el que marcarà la connotació positiva o negativa tant del factor focalitat com del factor continuïtat definida en relació a l'actuació de l'entitat pel que fa al tipus de sector prioritzat durant el període de temps analitzat.

L'anàlisi d'aquests dos factors, ha d'incloure una aproximació a l'origen del vincle Nord-Sud, la Missió o Propòsit general de la pròpia entitat o la relació que hi ha entre les prioritats marcades per les convocatòries públiques i les prioritats pròpies de les entitats que s'hi presenten per obtenir recursos públics.

La instrumentació dels programes de Protecció del Medi Ambient pot ser un exemple de sector prioritzat com a requisit d'una determinada convocatòria i no com una filosofia d'intervenció insertada dins les pràctiques

de l'entitat. Pot passar que aquest tipus d'instrumentació buidini de sentit les pràctiques, al constreñir-les dins del projecte en el moment de la formulació, on no hi ha forma de valorar el grau de consciència crítica inherent al discurs formulat.

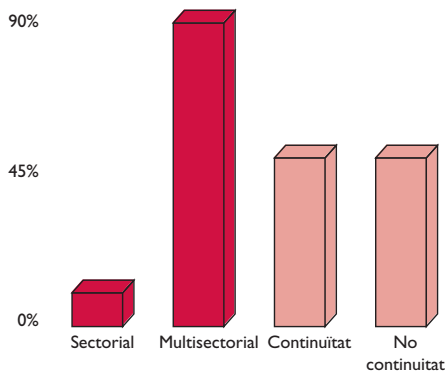
Gràfic 82
Sector d'intervenció
Nicaragua

Font: elaboració pròpia

En relació a la mostra analitzada, de les 10 entitats que treballen a Nicaragua, en el 100% dels casos són entitats multisectorials. Pel que fa a la continuïtat en un 78% dels casos, les entitats prioritzen els mateixos sectors durant el període analitzat; i en un 22% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que el sector d'intervenció canvia durant el període analitzat.

Gràfic 83
Sector d'intervenció
El Salvador

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a El Salvador, en un 50% dels casos, els mateixos sectors durant el període analitzat; i en un altre 50% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que el sector d'intervenció canvia durant el període analitzat.

B.6 – Articulació de l'acció amb els Plans Estratègics de Desenvolupament

Aquest component és un criteri de valoració del tipus d'instrument i del paper que juga el projecte en un

determinat procés de col·laboració, és l'anàlisi de l'articulació de la intervenció contemplada en el marc d'un determinat projecte en els Plans Estratègics de Desenvolupament.

El component de l'articulació està emmarcat en la funció de la planificació estratègica participativa.

En el marc del component de planificació estratègica i el procés de jerarquització d'accions, intervenen tres instruments principals:

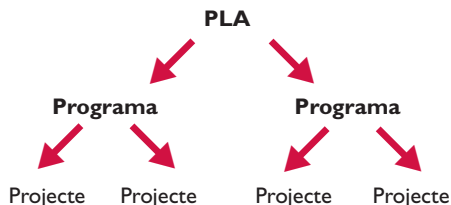
Pla: és un instrument sociotècnic i polític que permet una visió global i intersectorial, la qual defineix els objectius i eixos d'intervenció estratègics i promou la realització d'accions concertades. El Pla es concreta a partir del disseny d'un programa.

Programa: Està integrat pels lineaments mestres o claus de les accions involucrades en el Pla, el qual administra els recursos humans, financers i tècnics necessaris per a l'assoliment dels objectius, a partir de la implementació o execució de projectes.

Projecte: És la unitat bàsica de planificació d'una acció sobre el terreny, a partir de la qual es planifica l'execució i el sistema de seguiment i avaluació.

Jerarquia de les accions

Pla de Desenvolupament Local: És un instrument d'orientació, conducció i presa de decisions fonamental per a l'intervenció i la coordinació amb els diferents agents implicats. L'objectiu fonamental del PDL es cercar i implementar solucions per als problemes més prioritaris, tot fomentant la participació de tots els agents involucrats en la cerca de solucions destinades a transformar la seva pròpia realitat.

Aquest component d'articulació, està molt vinculat a les variables d'origen de la iniciativa, graus de participació dels diferents agents involucrats en la intervenció i la continuïtat del projecte.

L'articulació de l'acció a plans estratègics és un indicador del grau de participació i de la visió de procés del projecte davant la visió puntual d'executar accions aïllades generalment unidireccionals o poc participatives.

La vinculació de les accions als plans desenvolupament local és un indicador d'articulació de les accions a les

necessitats identificades per als propis receptors, i és un factor d'horitzontalitat entre donants i receptors.

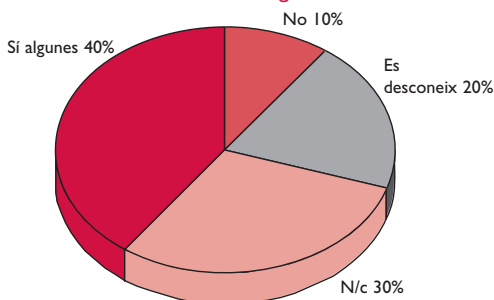
Quan la intervenció s'articula a plans de desenvolupament local, el motor és l'estratègia davant la conjuntura externa. El factor estratègic demanda participació dels agents, articulació, concertació i visió de procés a mitjà i llarg termini.

Generalment, aquest component no té el pes específic que hauria de tenir dins del procés de cooperació al desenvolupament, incloent-hi les pròpies entitats. En aquest sentit, obrim la reflexió al paper que juga la planificació estratègica participativa en el procés d'articulació dels projectes als programes, plans, lineaments i objectius estratègics de les entitats del Nord i de les contraparts del Sud.

Pel que fa a les entitats seleccionades que actuen a Nicaragua, el 40% de les entitats vinculen algunes accions als plans de desenvolupament local; el 20% desconeixen l'e-

xistència d'aquests plans; el 10% no vincula cap acció als plans de desenvolupament local i el 30% de les entitats no han respost aquesta pregunta de l'enquesta.

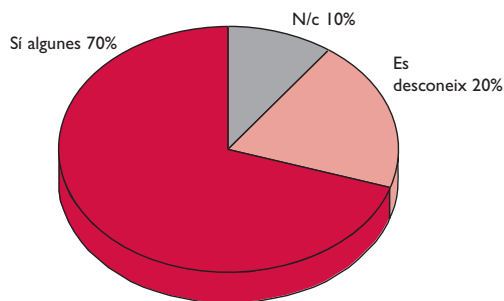
Gràfic 84
Articulació de les accions
als Plans de Desenvolupament Local
Nicaragua

Font: elaboració pròpia

A El Salvador, el 70% de les entitats vinculen algunes accions als plans de desenvolupament local; el 20% desconeixen l'existència d'aquests plans i el 10% de les entitats no han respost aquesta pregunta de l'enquesta.

Gràfic 85
Articulació de les accions
als Plans de Desenvolupament Local
El Salvador

Font: elaboració pròpia

B.7 – Contraparts locals

En el marc del procés de col·laboració, distingim fonamentalment dos agents: els receptors i els donants. Entre els receptors, destaquen les contraparts locals, les quals poden ser ONG, moviments de base, poders locals: alcaldies o municipalitats, universitats, sindicats, escoles, hospitals, etc.

Partim de la base que la contrapart local és un actor fonamental del procés de cooperació al desenvolupament Nord-Sud. A l'apartat sobre participació ja hem analitzat alguns dels aspectes directament relacionats amb la població beneficiària i el paper que juga a les dife-

rents etapes del cicle del projecte i hem introduït alguns elements per a la reflexió, centrats en el paper de la contrapart local.

La selecció de les contraparts locals per part de les entitats catalanes està relacionada amb les motivacions que varen originar la intervenció a Nicaragua i El Salvador per part d'aquestes entitats. Com veiem a l'apartat III.1, les motivacions s'han transformat en les diferents conjuntures nacionals tant a Nicaragua i El Salvador com a Catalunya, de tal manera que les contraparts actuals s'inserten a la conjuntura de la dècada dels anys 90 i de principis del s. XXI.

En el mateix apartat III.1 plantejarem que, tant a Nicaragua com a El Salvador, hi ha una part significativa dels actors, que conserva les aliances amb els moviments que van lluitar pel canvi social, dels quals, una part significativa s'han transformat en ONGD del Sud després dels Acords de Pau. També observavem que les motivacions més pragmàtiques de fer projectes de cooperació per pal·liar els efectes del subdesenvolupament ha motivat, per part d'algunes ONG o entitats, la selecció de determinades contraparts del Sud amb qui comparteixen motivacions.

Pel que fa als primers, a Nicaragua, és el cas del suport a les ONG sorgides de les organitzacions populars i el suport als moviments de masses, com ANDEN-Asociación Nacional de Educadores de Nicaragua; UNAG-Unión Nacional de Agricultores y Ganaderos; CST-Cen-

tral Sandinista de Trabajadores; Movimiento Comunal Nicaragüense; Alcaldies sandinistas; etc. A El Salvador, és el cas del suport a la reconstrucció nacional postbèlica a través de contraparts locals que són organitzacions socials emanades de la lluita d'alliberament nacional, o als municipis governats pel FMLN.

Mantenint el criteri de classificació usat per sistematitzar les entitats catalanes pel que fa als interessos específics o no en el camp de la solidaritat i la cooperació, s'han classificat les contraparts locals del Sud sota el mateix criteri, tot incorporant una especificitat que relaciona els interessos específics amb l'origen de les contraparts locals. En aquest sentit s'ha tingut en compte si la contrapart local ha estat creada *ad hoc* per executar projectes de cooperació al desenvolupament en coordinació amb l'entitat del Nord, o bé és una entitat creada previament a la relació de col·laboració Nord-Sud existent.

Criteris de classificació:

- **Organitzacions sense interessos específics en el camp de la cooperació internacional:** creades previament a la relació de col·laboració Nord-Sud existent.
- **Organitzacions amb interessos específics en el camp de la cooperació internacional:** creades *ad hoc* per executar projectes de cooperació al desenvolupament en coordinació amb l'entitat del Nord

Pel que fa a la sistematització de les contraparts locals de **Nicaragua**:

Organitzacions sense interessos específics en el camp de la cooperació internacional:

- FTDT-Federación Departamental de Trabajadores Docentes-ANDEN – León, Rivas i Chinandega
- Movimiento Comunal Nicaragüense de León
- IPEP-Instituto para la Promoción de la Educación Preescolar
- SUTEML-Sindicato de Unidad de los Trabajadores de la Enseñanza del Municipio de León (escissió d'ANDEN)
- CURC-Centro Universitario Regional de Camoapa
- Fundación Amigos de la Universidad de Camoapa
- CDI-Centro de Desarrollo Infantil de Camoapa
- Casa de la Mujer de Camoapa
- CEDA-Centro de Educación de Adultos de Camoapa
- Hospital Infantil Manuel de Jesús Ribera-La Mascota-Managua
- Claustro de profesores de la escuela Francisca González de Chichigalpa
- Los Quinchos
- Centro Jurídico Popular de Matagalpa
- INPRHU-Instituto Nacional de Promoción Humana
- CST-Central Sandinista de Trabajadores
- MEC-Movimiento de Mujeres Trabajadoras Maria Elena Cuadras
- Alcaldía de Chinandega-Área de Medio Ambiente
- Alcaldía de Somotillo
- Alcaldía de Villanueva

Organizaciones amb interessos específics en el camp de la cooperació internacional:

- Enseñanza Solidaria-San Miguelito
- ASODHERMU-Asociación de Hermanamiento Municipal de Camoapa
- ACNAS-Asociación Catalana Nicaragüense de Amistad y Solidaridad
- ASBACHI-Asociación de Solidaridad Badalona Chichigalpa
- Grupo Agrícola de la comunidad de Salinas, Camoapa

Pel que fa a la sistematització de les contraparts locals d'**El Salvador**:

Organizaciones sense interessos específics en el camp de la cooperació internacional:

- ASMUR-Asociación de Mujeres Rurales
- FUNSALPROSESE-Fundación Salvadoreña para la Promoción Social
- UCRES-Unión de Comunidades Rurales de El Salvador
- ALGES-Asociación de Lisiados de Guerra de El Salvador
- FUNDASPAD-Fundación Salvadoreña para el Desarrollo Local y la Democracia
- Alcaldía de Quezaltepeque
- ADIBAL-Asociación Desarrollo Integral del Bajo Lempa
- Cooperativa Agrícola Ángela Montano
- Cooperativa Agrícola Mata de Piña
- Cooperativa Agrícola La Maroma

- Cooperativa Agrícola Nacuchiname
- CECADE-Centro de Capacitación y Promoción de la Democracia
- Fundación Cordes para el Desarrollo Comunal
- La Uca
- CADESCOSAF
- Alcaldía de Jocoaitique
- Comunidad Segundo Montes
- Las Dignas
- CDM-Coordinadora para el Desarrollo Comunal
- FUNPROCOOP-Fundación Promotora de Cooperativas
- ASDEC-Asociación Salvadoreña para el Desarrollo Campesino
- Fundación ABA

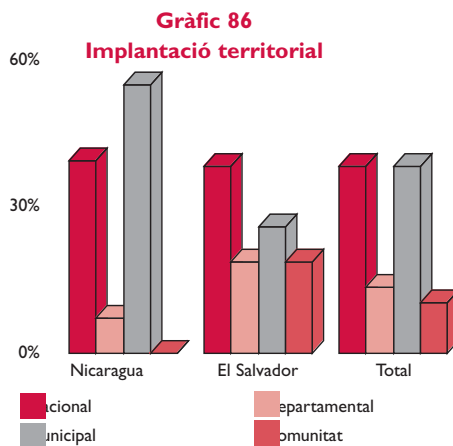
Per analitzar la categoria-contrapart local hem identificat i sistematitzat 7 variables que ajudin a comprendre el paper de la contrapart local en el procés de cooperació:

- **Implantació territorial:** nacional, departamental, municipal
- **Data de fundació** respecte a la signatura dels respectius Acords de Pau
- **Àmbit d'actuació:** sectorial o multisectorial
- **Origen del vincle:** agermanament N/S, projecte, situació d'emergència, brigada solidària o contacte personal
- **Duració de la relació N/S:** mentre dura el projecte o més enllà del projecte
- **Tipus de relació N/S:** mediatitzada solament per la via projecte, o bé articulada d'altres camps d'acció, a més

del projecte: suport polític, lobby, formació, sensibilització, intercanvis N/S, etc.

- **Perspectives de continuïtat** respecte el vincle amb la contrapart local identificada: Si o No

Implantació territorial

Aquest indicador serveix per identificar les entitats segons on tinguin el seu camp d'acció i analitzar el vincle de les entitats amb el territori. Components transversals d'aquesta aproximació són les bases socials i els donants o agents finançadors: locals, estatals o internacionals. També permet fer aproximacions sobre el tipus d'estructura operativa i tamany de les organitzacions.

En relació a la implantació territorial, s'han definit 4 àmbits d'intervenció: nacional, departamental, municipal i comunitari (comunitat rural).

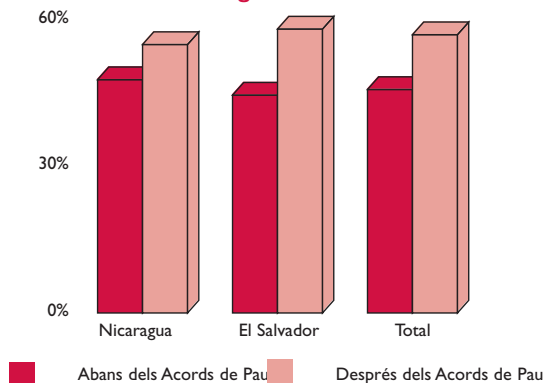
Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades¹⁸ el 53,85% són d'àmbit municipal, un 38,46% són d'àmbit nacional i un 7,69% són d'àmbit departamental.

Pel que fa a El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades¹⁹ el 37,50% són d'àmbit nacional, un 25% són d'àmbit municipal, un 18,75% són d'àmbit departamental i un altre 18,75% són d'àmbit comunitari.

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, el 37,93% són d'àmbit nacional, un altre 37,93% són d'àmbit municipal, un 13,79% són d'àmbit departamental i un 10,34% són d'àmbit comunitari.

Data de fundació

Gràfic 87
Data de fundació
en relació a la signatura dels Acords de Pau

Font: elaboració pròpia

Aquest indicador serveix per ubicar les entitats en el context de guerra o de postguerra, a partir de conèixer la data de fundació.

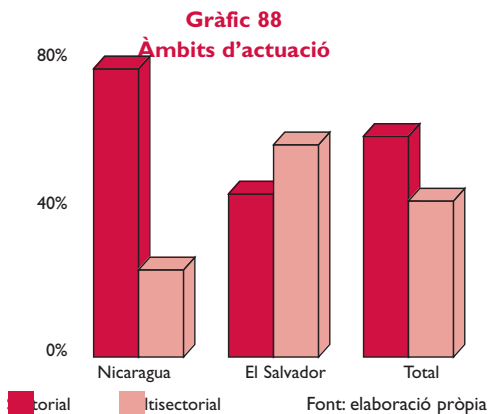
En relació a la data de fundació, s'han definit 2 períodes històrics que coincideixen amb les respectives conjuntures socioeconòmiques i políticomilitars de la postguerra: després de la signatura del Protocol de Transició a Nicaragua l'any 1990 i després de la signatura dels Acords de Pau a El Salvador l'any 1992.

A Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades el 53,85% són organitzacions creades després de l'any 1990 i un 46,15% són organitzacions que l'any 1990 ja estaven creades.

Pel que fa a El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades el 56,25% són organitzacions creades després de l'any 1992 i un 43,75% són organitzacions creades abans de l'any 1992.

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, el 55,17% són organitzacions creades després dels Acords de Pau i un 44,83% són organitzacions que l'any 1990 i 1992 ja estaven creades.

Àmbits d'actuació

El sector d'intervenció és una categoria important per ajudar a comprendre les estratègies adoptades per les contraparts locals de Nicaragua i El Salvador a partir del factor de focalitat o especialització, i poder-les relacionar amb les estratègies de les entitats del Nord. Tal com s'explicava a l'apartat B.5, s'ha considerat que una contrapart local és focal o sectorial quan la intervenció es concentra en un únic sector d'intervenció. La situació contrària és una situació multisectorial, en el sentit que es desenvolupen múltiples tipus de sectors d'intervenció per part de l'entitat del Sud.

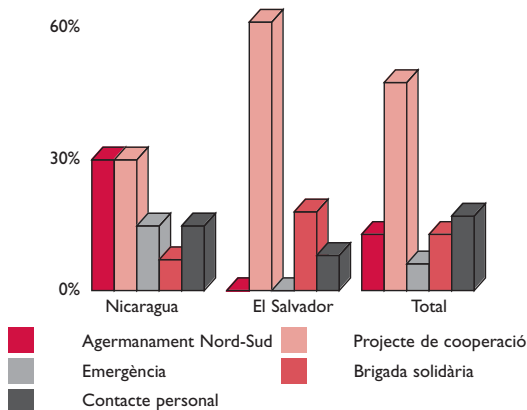
Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades el 76,92% es dediquen a intervenir en un sol sector, són focals i en un 23,08% són multisectorials.

Pel que fa a El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades el 56,25% són multisectorials i el 43,75% es dediquen a intervenir en un sol sector, són focals.

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, de les 29 contraparts locals sistematitzades el 58,62% es dediquen a intervenir en un sol sector, són focals i en un 41,38% són multisectorials.

Origen del vincle Nord-Sud

Gràfic 89
Origen del vincle Nord-Sud

Font: elaboració pròpia

Aquesta variable ens ajuda a explicar el tipus d'intervenció a partir del tipus de vincle establert entre la contrapart local i l'entitat del Nord.

En relació a la variable-origen del vincle, s'han definit 5 tipus de vincle possibles en les relacions de partenariat analitzades:

- Agermanament Nord-Sud
- Projecte de cooperació
- Situació d'Emergència

- Brigada Solidària
- Contacte personal

Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades en un 30,77% dels casos, l'origen del vincle és un procés d'agermanament actiu entre el municipi del Sud on s'actua i un municipi català; en un altre 30,77% l'origen del vincle és un projecte de cooperació; en un 15,38% es tracta d'una situació d'emergència sacionatural, en un altre 15,38% el vincle s'estableix a partir d'un contacte personal i en un 7,69% dels casos el vincle es fa a través d'una brigada solidària del Nord.

Pel que fa a El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades en un 62,50% dels casos l'origen del vincle és un projecte de cooperació; en un 18,75% el vincle s'estableix a partir d'un contacte personal i en un altre 18,75% dels casos el vincle es fa a través d'una brigada solidària del Nord.

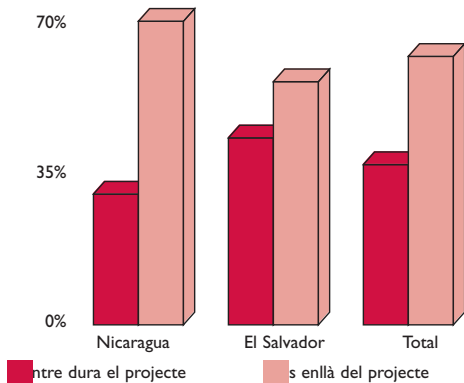
Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, de les 29 contraparts locals sistematitzades en un 48,28% dels casos l'origen del vincle és un projecte de cooperació; en un 17,24% el vincle s'estableix a partir d'un contacte personal, en un 13,79% dels casos el vincle es fa a través d'una brigada solidària del Nord, en un altre 13,79% l'origen del vincle és un procés d'agermanament actiu entre el municipi del Sud on s'actua i un municipi català i en un 6,90% es tracta d'una situació d'emergència sacionatural.

Observem que el projecte de cooperació juga un paper important com a vincle entre els agents de col·laboració del Nord i del Sud. Pel que fa a El Salvador aquest tipus de vincle és molt significatiu.

Duració del vincle Nord-Sud

Gràfic 90
Duració del vincle o la relació Nord-Sud

Font: elaboració pròpia

Aquesta variable està molt relacionada amb l'anterior —origen del vincle— i ens ajuda a explicar el tipus d'intervenció a partir de la duració del vincle establert entre la contrapart local i l'entitat del Nord.

En relació a la variable-duració del vincle, s'han definit 2 situacions possibles relacionades amb la intervenció:

- El vincle dura mentre dura el projecte o l'acció implementada al Sud.
- El vincle es manté un cop finalitzat el projecte o l'acció implementada al Sud.

Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades, en un 69,23% dels casos el vincle es manté un cop finalitzat el projecte o l'acció implementada al Sud i en un 30,77% El vincle dura mentre dura el projecte o l'acció implementada al Sud.

A El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades, en un 56,25% dels casos el vincle es manté un cop finalitzat el projecte o l'acció implementada al Sud i en un 43,75% El vincle dura mentre dura el projecte o l'acció implementada al Sud.

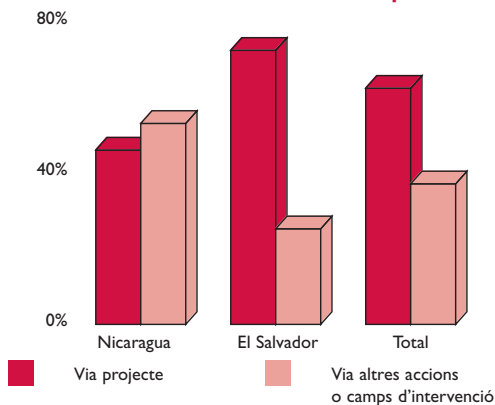
Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 29 contraparts locals sistematitzades, en un 62,07% dels casos el vincle es manté un cop finalitzat el projecte o l'acció implementada al Sud i en un 37,93% El vincle dura mentre dura el projecte o l'acció implementada al Sud.

Les dades obtingudes estan relacionades amb l'origen del vincle establert entre la contrapart local i l'entitat del Nord.

Observem que a Nicaragua els processos d'agermanament són significatius com a origen del vincle Nord-Sud, i pel que fa a El Salvador no se'n registra cap. Si creuem aquestes dades amb les dades referides a la duració del vincle, observem que a Nicaragua es registra un percentatge més alt de relacions menys condicionades a la duració dels propis projectes. En aquest sentit els processos d'agermanament Nord-Sud semblen afavorir la continuïtat del vincle superant la mediatització de les pròpies accions executades.

Continguts del vincle Nord-Sud

Gràfic 91
Relació amb la contrapart

Font: elaboració pròpia

Aquesta variable està molt relacionada amb les dues anteriors —origen i duració del vincle— i ens ajuda a explicar el tipus d'intervenció a partir dels continguts o les vies de vinculació entre la contrapart local i l'entitat del Nord.

En relació a la variable-continguts del vincle, s'han definit dues vies possibles relacionades amb la intervenció:

- El vincle es manté via projecte
- El vincle es manté via altres accions o camps d'intervenció (sensibilització, formació, denúncia-lobby, etc.)

Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades, en un 53,85% dels casos el vincle es manté via altres accions o camps d'intervenció i en un 46,15% el vincle es manté via projecte.

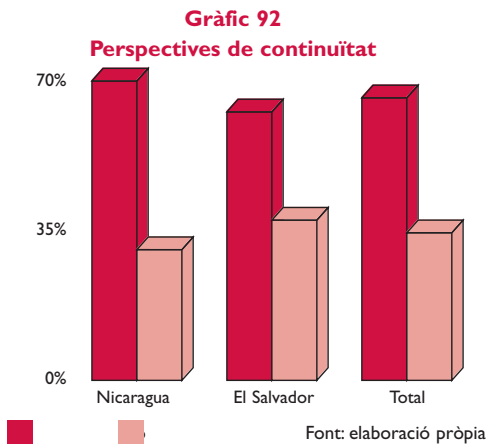
A El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades, en un 75% dels casos el vincle es manté via projecte i en un 25% dels casos el vincle es manté via altres accions o camps d'intervenció.

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 29 contraparts locals sistematitzades, en un 62,07% dels casos el vincle es manté via projecte i en un 37,93% dels casos el vincle es manté via altres accions o camps d'intervenció.

De nou, les dades obtingudes estan relacionades amb l'origen i la duració del vincle establert entre la contrapart local i l'entitat del Nord.

Observem que la via projecte, tant pel que fa a l'origen com a la duració del vincle, és significativa a l'hora d'identificar les diferents vies de mantenir el vincle Nord-Sud. A El Salvador el projecte predomina sobre altres accions o situacions. En aquest sentit les dades obtingudes són coherents amb l'origen i la duració del vincle establert entre la contrapart local i l'entitat del Nord tant a El Salvador com a Nicaragua.

Perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud

Aquesta variable ens ajuda a explicar el tipus d'intervenció a partir de les perspectives de continuïtat del vincle entre la contrapart local i l'entitat del Nord.

En relació a la variable-continguts del vincle s'han definit dues possibles situacions relacionades amb la continuïtat del vincle:

- Hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud
- No hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud

Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades, en un 69,23% dels casos hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud i en un 30,77% dels casos no es preveu seguir treballant conjuntament les entitats del Nord i del Sud.

A El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades, en un 62,50% dels casos hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud i en un 37,50% dels casos no es preveu seguir treballant conjuntament les entitats del Nord i del Sud.

Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 29 contraparts locals sistematitzades, en un 65,52% dels casos hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud i en un 34,48% dels casos no es preveu seguir treballant conjuntament les entitats del Nord i del Sud.

Observem que de certa manera, les dades obtingudes estan relacionades amb l'origen, la duració i els continguts del vincle establert entre la contrapart local i l'entitat del Nord. Quan la via projecte és dominant sobre

altres accions o situacions, les perspectives de continuïtat minven, en el sentit que l'instrument projecte mediatitza més el tipus de relació Nord-Sud.

IV. REFLEXIONS DE L'ESTUDI

Quant a la intervenció

Existeix una relació directa entre dinàmiques conflictuals i pràctiques de cooperació al desenvolupament. Remarcar la importància essencial que té per a la cooperació conèixer en profunditat els actors o agents i el context d'intervenció, immers, generalment, en una determinada dinàmica conflictual. En un marc de conflicte, si compartim que la cooperació implica «treballar amb i a través de l'altre», és fonamental el coneixement que tinguem de l'altre i de les formes i mecanismes d'articulació amb aquest altre ja que serà a través del coneixement de l'altre, incloent-hi la seva història, que es podrà comprendre els processos que s'endeguin conjuntament.

La negació de la complexitat de la intervenció al desenvolupament és un factor de risc, tant pels subjectes corresponsables dels projectes, com pels propis projectes o programes dissenyats per millorar una situació determinada. Existeix una tendència creixent de la negació de la complexitat i de la homogeneització de la intervenció al desenvolupament a través de receptes cosmopolites, sense considerar la importància que té el coneixement a fons i la comprensió del context en el que es pensa intervenir per «millorar-lo» i així, poder transcendir o pal·liar la projectivitat que caracteritza a molts dels processos de cooperació Nord-Sud.

Conèixer la història del país on es du a terme la intervenció, és una corresponsabilitat i un deure amb els receptors.

Qualsevol procés d'intervenció —Nord-Sud, donant-receptor— fet des de la cooperació per al desenvolupament, està permeat per la història del passat recent. Les estratègies dels diferents agents de cooperació implementades a partir de l'any 1990 a Nicaragua i El Salvador estan permeades per la història recent d'aquest dos països, així la intervenció des del Nord, ha de contemplar un coneixement exhaustiu de la realitat on pretén intervenir i dels actors del Sud involucrats a qui pertany aquesta realitat.

Les estratègies d'intervenció, pel que fa a la distribució geogràfica i sectorial, venen definides pel moment històric, la conjuntura global i l'enfocament de desenvolupament. Aquest procés ve marcat pel tipus de donants i de receptors de l'ajut. *Els agents de la cooperació i la solidaritat són un factor significatiu a l'hora d'analitzar les pràctiques de solidaritat i/o cooperació al desenvolupament.*

ONGD i territori

Hi ha una relació directa entre implantació territorial i accés a fonts de finançament, i entre implantació territorial i granària de les ONGD i entitats. La implantació de les entitats a Catalunya i als municipis, està relacionada amb la presència i augment de participació dels actors locals i autonòmics com agents de la cooperació al desenvolupament.

La concertació interinstitucional que es proposa des del Ministeri de Treball, que les entitats socials s'integrin en una altra organització que actuï a tot l'Estat, no emana de la voluntat d'incrementar l'eficàcia i l'eficiència de les tasques de les entitats sobre les problemàtiques a pal·liar, sinó que està condicionada per un requisit, que en el fons és un trencament del vincle entitats-territori-bases socials, d'uniformització i homogeneització dels models d'ajut promoguts per un determinat donant d'un determinat àmbit. L'aplicació d'aquesta proposta suposaria l'eliminació progressiva de les entitats més petites, que es caracteritzen, generalment, per tenir més proximitat en el territori i un vincle més profund i divers amb la ciutadania d'aquest territori.

ONGD i fonts de finançament

Es recursos en les ONGd juguen un paper rellevant, tant a nivell ideològic com tècnic-organitzatiu. Situem la reflexió sobre els recursos o el posicionament ideològic de les organitzacions que treballen en el camp de la cooperació i la solidaritat davant l'acceptació d'accedir o no a fons públics.

El tipus de recursos als que accedeixen les entitats que treballen en el camp de la cooperació i la solidaritat, són un indicador del tipus d'organització.

Pel que fa a l'estructura financera de les entitats de Catalunya, el binomi que la caracteritza és: fons propis+fons públics, provinents sobretot de la cooperació descentraliza-

da. Hi ha una tendència a mantenir la capacitat d'autofinançiació a través de les quotes dels socis i/o col·laboradors, i la realització d'activitats pròpies per captar recursos directament de la ciutadania, i complementar-se accedint a recursos provinents de la cooperació descentralitzada: Generalitat de Catalunya, Diputacions, Ajuntaments i Fons Català de Cooperació. Segons la conjuntura sociopolítica i la grandària de les organitzacions s'incorpora finançament provinent de l'administració central i de les agències multilaterals.

L'estructura financera també està relacionada amb la grandària de les ONG, en el sentit dels recursos humans i materials necessaris per operar. Les ONG més petites que accedeixen a fons públics, generalment provenen dels ajuntaments, i en l'estructura financera el pes específic dels fons propis és més gran que el dels recursos externs. Pel que fa a les ONG més grans, generalment accedeixen a fons de finançament públics provinents de les institucions multilaterals i/o estatals i/o autonòmiques i en l'estructura financera el pes específic dels fons externs és més gran que el dels fons propis.

El dilema dels recursos està directament relacionat amb un determinat sistema de valors, en el marc del qual hi ha un seguit de factors heretats de la tradició judeocristiana i dels moviments internacionalistes d'esquerres, com ara l'esperit de sacrifici, el vot de pobresa, el sentiment de culpa, el voluntariat, juguen un paper important en la construcció del discurs de la solidaritat i la cooperació i les diferències ideològiques que el marquen.

ONGD i recursos humans

El dilema que es planteja quant als recursos humans de les ONGD, es pot definir per les dicotomies: voluntaris versus assalariats i amateurisme versus professionalisme.

El professionalisme és una condició que comparteixen tant el personal no retribuït, sempre i quan els voluntaris siguin professionals en les àrees de treball assignades, així com el personal contractat o assalariats. En aquests casos, el factor diferenciador són els diners i el paper que juguen en el funcionament de les diferents entitats.

La tendència que s'observa a consolidar estructures operatives al Nord suposa una relació desigual entre estratègies de consolidació d'estructura del Nord versus consolidació d'estructura del Sud.

Un increment de la gestió de recursos suposa, generalment, un increment en el nombre de projectes a executar al Sud. Però aquesta relació no és directament proporcional amb l'increment de personal, nivells de gestió i recursos al Sud.

Es detecta una tendència de les seus del Nord a créixer, en recursos financers i humans, sense canvis significatius en les estructures de les seves contraparts del Sud.

L'estructura més usual és un equip integrat per persones del Nord, cooperants-assalariats o voluntaris, que desenvolupen les tasques des de la seu central de l'entitat a Catalunya, i realitzen viatges periòdics al terreny per dur a terme, sobre-

tot, les tasques de seguiment i avaluació dels projectes aprovats; així com tasques d'identificació de noves propostes i noves contraparts.

ONGD i donants

Els tipus de recursos rebuts també condicionen l'estructura dels recursos humans. Els recursos oficials que provenen de donants estatals o internacionals, com ara l'administració central o les institucions multilaterals, incorporen al procés de cooperació instruments que incrementen el grau de complexitat dels projectes pel que fa a la formulació, seguiment i avaluació i rendició de comptes o informes financers, la qual cosa demanda més recursos humans dedicats al component administratiu.

Les estructures del Nord, que opten a recursos de l'administració central o de les institucions multilaterals, el més usual és que creixin en recursos, en gestió i en personal administratiu encarregat de formular projectes i fer informes financers per als donants.

Pel que fa a les relacions Nord-Sud, els instruments que s'incorporen al procés de cooperació estan més relacionats amb les necessitats i requeriments dels donants i tenen un pes específic molt gran en relació als altres components del sistema de seguiment i avaluació i els objectius de desenvolupament, els quals estan més relacionats amb els receptors, així com amb la intervenció i la problemàtica que s'espera millorar amb l'execució del projecte.

ONGD i accions de lobby o d'incidència política de les organitzacions

Davant la crisi de militància, cal considerar també el volum de recursos necessari per destinar a tasques de lobby i l'impacte de les accions sobre la realitat a transformar i relacionar-ho amb els àmbits d'actuació en que les entitats desenvolupen les pràctiques de lobby.

Proposta d'un nou dilema dicotòmic, relacionat amb la tasca d'incidència política: bases socials versus diners. El dilema és el que es refereix a la contradicció en que es troben les ONGD entre col·laborar en les polítiques de cooperació dels organismes oficials o exercir un paper crític davant aquestes polítiques i realitzar pressió política sobre els organismes responsables de la cooperació al desenvolupament.

Es important la reflexió del paper dels diners en la capacitat d'incidència política per part de les ONGD i el paper que juguen de les bases socials en la capacitat de mobilització per a la transformació social.

ONGD i instrument d'intervenció

Les formes d'articulació de l'Ajut i el tipus d'actors del desenvolupament són variables molt importants a l'hora de fer un anàlisi del procés d'intervenció Nord-Sud.

Tant a l'àmbit estatal com als àmbits nacional i local, la cooperació s'ha caracteritzat per prioritzar els projectes de desenvolupament com a modalitat bàsica de canalització dels recursos destinats a la cooperació internacional. Aquesta modalitat suposa un augment del pes específic de les ONGD en la gestió de les intervencions i una menor implicació de l'agent de cooperació receptor, pel que fa a les responsabilitats delegades i els compromisos adquirits Nord-Sud, Donant-Receptor.

Hi ha una tendència a materialitzar el vincle donant-receptor a través de l'instrument projecte. El projecte, en aquests casos, juga un paper significatiu en relació a altres vies de materialització o implementació del vincle, com ara accions de sensibilització o d'educació al desenvolupament (ED), brigades solidàries, viatges d'intercanvi i delegacions bilaterals; així com el suport als processos de planificació estratègica participativa, en el marc dels quals la contrapart adquireix un paper important en el cicle d'un determinat projecte, pel que fa a l'etapa d'identificació.

Una part significativa de les intervencions de cooperació al desenvolupament es caracteritza perquè l'instrument projecte assigna als donants un paper principal en el procés de desenvolupament. Implica un posicionament de poder que està marcat pels recursos, generalment monetaris, i el discurs, generalment generat des del Nord i sota premisses dictades per les conjuntures políticoeconòmiques del context del Nord en general i en particular de les polítiques de cooperació al desenvolupament i les convocatòries oficials obertes que d'elles emanen.

En el marc de l'instrument-projecte (descriu anteriorment), difícilment es podran afavorir o fomentar relacions més horitzontals i participatives, entre donants i receptors.

El paper del projecte en el procés d'intervenció està relacionat amb els tipus d'actors o agents de la cooperació. En aquest sentit, *les ONGD tendeixen a articular l'Ajut a través de projectes acotats, en el temps i en els objectius, pels requeriments i lineaments dels seus donants, als quals accedeixen a través de les diferents convocatòries locals, estatals o multilaterals.*

En el cas dels ens de la societat civil organitzada sense interessos específics en cooperació al desenvolupament, la intervenció és més holística, ja que no està tant instrumentada. En el marc d'aquest tipus de procés de col·laboració s'impliquen altres components relacionats amb el tipus de vincle establert entre els donants i els receptors.

En el marc del procés de cooperació al desenvolupament, el projecte pot jugar un paper principal quan representa un fi en si mateix, o bé un paper secundari quan el projecte representa una part del procés de cooperació.

El projecte no hauria de ser un fi en sí mateix sinó un instrument per desenvolupar una estratègia de desenvolupament a mig o llarg termini. Un determinat model de projecte, com a fi o com a part d'un procés, determina un model de cooperació i les diferents vies d'articulació de l'Ajut. En un estudi sobre pràctiques de cooperació és molt important analitzar el paper que juga el projecte en

el procés de col·laboració Nord-Sud. Un projecte és un instrument a partir del qual es promou un determinat model de cooperació.

PROJECTE i origen o iniciativa de la intervenció

Les necessitats són el principi del desenvolupament; estan vinculades al disseny de les respostes (les intervencions, les actuacions, les pràctiques de l'ajut al desenvolupament). *Per legitimar les respostes cal que existeixi un vincle entre les iniciatives populars (de les persones que seran beneficiàries) i les polítiques de cooperació internacional (dels donants).*

Una anàlisi en profunditat de l'anomenat efecte projectil, durant la fase d'identificació i avaluació prèvia, pot ser un factor de millora de la qualitat de la intervenció al Sud. Un projecte projectil és aquella acció que empitjora la situació en comptes de millorar-la, no solament quant a indicadors econòmics sinó que afecta aspectes estructurals com l'organització social, la capacitat de lluita, la presa de consciència, etc. Cal preguntar-se sobre el veritable impacte dels projectes a les àrees on s'actua.

La dicotomia receptor-donant està relacionada amb el paper que juguen els diferents agents del Nord i del Sud en el procés de col·laboració. L'origen del projecte, pot ser fruit d'una demanda dels receptors —entitat o contrapart del Sud i/o beneficiaris—, o es pot tractar d'una

iniciativa dels donants. En aquest sentit segons sigui l'agent que proposa l'acció d'intervenció, l'origen del projecte serà una iniciativa dels receptors o una iniciativa dels donants.

PROJECTE i grau de participació dels agents de cooperació

Generalment en el marc de l'anàlisi de la participació dels agents de cooperació en el procés d'intervenció via projectes, es detecta una tendència a promoure accions verticals basades en la substitució dels beneficiaris i de la contrapart local durant el procés de desenvolupament del projecte o acció.

La participació, en el marc d'un projecte, comporta canvis estructurals de les pràctiques de cooperació basats en el principi de subsidiaritat o en el fet de «treballar amb i a partir de l'altre», a partir del qual les entitats del Nord han de fer «únicament allò que les organitzacions locals no poden realitzar».

Dicotomia Subjecte versus Objecte i Acompanyar versus Ajudar. La identificació dels agents locals com a objectes passius d'ajut, els situa en una posició de desigualtat Sud-Nord marcada per una determinada posició de poder dels agents del Nord pel fet de tenir els diners per intervenir i controlar el discurs que legitima la intervenció no participativa.

A l'hora de valorar la participació dels receptors, és molt important tenir en compte el vincle existent entre ONGD del sud i la població beneficiària.

PROJECTE i fases del projecte

Identificació

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en la identificació a Nicaragua no hi ha cap cas on els projectes s'hagin identificat a partir de la concertació entre l'entitat del Nord i els beneficiaris.

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en la identificació a El Salvador No hi ha cap cas on els projectes els hagi identificat solament l'entitat del Nord, l'entitat del Sud o els beneficiaris, ni d'aquest darrer agent conjuntament amb l'entitat del Nord.

Formulació del projecte

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en la formulació a Nicaragua, No hi ha cap cas on els projectes els hagin formulat solament els beneficiaris sols o conjuntament amb l'entitat del Sud.

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en la formulació a El Salvador, no hi ha cap cas on els projectes els hagin formulat solament els beneficiaris sols o conjuntament amb l'entitat del Sud.

Execució del projecte

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en l'execució a Nicaragua, no hi ha cap cas on els projectes els hagi executat l'entitat del Nord directament o amb la participació dels beneficiaris.

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en l'execució a Nicaragua, no hi ha cap cas on els projectes els hagin executat els beneficiaris, sols o amb la participació de l'entitat del Nord, i l'entitat del Nord directament.

Seguiment del projecte

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el seguiment a Nicaragua, no hi ha cap cas on el seguiment dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on el seguiment hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud sola.

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en el seguiment a El Salvador, no hi ha cap cas on el seguiment dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on el seguiment hagi estat a càrrec ni de l'entitat del Sud ni de l'entitat del Nord soles.

Avaluació del projecte

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en l'avaluació a Nicaragua, no hi ha cap cas on l'avaluació dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on l'avaluació hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord soles sense la participació dels altres agents.

Pel que fa als diferents models de coparticipació, en l'avaluació a El Salvador no hi ha cap cas on l'avaluació dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord, ni cap cas on l'avaluació hagi estat a càrrec de l'entitat del Sud sola.

Gestió de recursos econòmics

Pel que fa als diferents models de coparticipació, per la gestió dels recursos a Nicaragua, no hi ha cap cas on la gestió econòmica dels projectes l'hagin realitzat compartidament i conjunta els tres agents: entitat del Nord, entitat del Sud i beneficiaris; ni tampoc hi ha cap cas on l'hagin realitzat els beneficiaris amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord.

Pel que fa als diferents models de coparticipació, per la gestió dels recursos a El Salvador, no hi ha cap cas on la gestió econòmica dels projectes l'hagin realitzat els beneficiaris sols, o amb la participació de l'entitat del Sud o de l'entitat del Nord.

PROJECTE i continuïtat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern

L'anàlisi de la variable continuïtat planteja diferents dicotòmies relacionades amb el tipus de pràctiques d'intervenció: Procés versus Projecte, Visió Puntual versus Visió Contínua, Acompanyar versus Ajudar, Acompanyar processos versus Donar o socórrer. És una variable fonamental a l'hora de valorar la pertinença del projecte suport a accions puntuals i Transformar versus Perpetuar.

Si partim de la base que el projecte no ha de ser un fi en si mateix, cal transcendir de l'àmbit individual a l'àmbit col·lectiu, per acompanyar processos, abans, durant i després de les accions contemplades en el marc dels projectes.

La visió de la cooperació com a procés demanda articulació, en el sentit d'abordar la intervenció, no com una acció aïllada, sinó com una acció articulada als governs locals i organitzacions socials vinculades al territori implicat.

Abordar una actuació amb una visió de procés, afavoreix una intervenció més contínua i horitzontal, basada en l'empoderament de les contraparts locals per resoldre els seus problemes abans, durant i després del projecte.

Una intervenció solidària implica valorar la situació on es preveu intervenir i actuar per transformar-la, en el sentit d'acompanyar un procés de transformació de la realitat el qual parteix del qüestionament i la recerca de solu-

cions que transformin i no perpetuïn les condicions prèvies a la Nord-Sud.

La continuïtat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern, té a veure amb els vincles interinstitucionals, i interpersonals, establerts entre dues parts i caracteritzats per la continuïtat entre la part que dona i retorna i la part que rep.

La intervenció pot partir d'una visió puntual del problema (efecte bombers), en el marc de la qual les respostes seran solucions pal·liatives sense perspectives de futur basades, generalment, en la substitució dels receptors durant la intervenció; o bé pot partir d'una visió contínua en el marc de la qual es preveu que els objectius assolits continuïn beneficiant el grup receptor un cop finalitzat l'ajut extern i es continuï mantenint el vincle comunitari.

PROJECTE i Sistema de seguiment i avaluació del projecte

L'anàlisi del sistema de seguiment i avaluació ens planteja el dilema i la confusió entre fiscalització i seguiment-avaluació. La fiscalització està relacionada amb el control per part dels donants (els paganos) de l'avenç físic i financer del projecte. Aquests donants, generalment entitats del Nord que han accedit a recursos externs per executar el projecte, juguen 2 papers: al Sud són donants de recursos i al Nord són receptors de recursos públics provinents dels «veritables» donants, a qui han de rendir comptes dels recursos rebuts. És una cadena de fis-

calització i confusió del sentit de les pràctiques del sistema de seguiment i avaluació.

Generalment les PONG-Petites ONG o les entitats provinents de la societat civil organitzada que no es dediquen específicament a fer tasques de cooperació, donen una connotació negativa a les funcions de seguiment i avaluació, a l'identificar-les amb la fiscalització i el control Nord-Sud. Aquesta visió té connotacions assistencialistes en el sentit d'usar la compassió vers l'altre per atendre'l i assistir-lo en un sentit unidireccional on l'altre, la contrapart del Sud, està exclòs del procés de col·laboració, de tal manera que no és correcte reclamar-los informació de cap mena. És el cas de la confiança absoluta sense qüestionament solament pel fet que és una entitat del Sud. A l'altra banda, la fiscalització extrema també exclou les contraparts del Sud del procés de col·laboració, identificant els receptors com a objectes d'ajut i com un dels components del projecte que estan desenvolupant. És el cas de les entitats que parlen solament dels «seus» projectes, dels seus «beneficiaris».

El seguiment i l'avaluació estan relacionats amb la corresponsabilitat, la qual ha de ser horitzontal i compartida per les parts implicades en el projecte que s'està desenvolupant. Tant si es consideren les tasques de seguiment i avaluació com una tasca de fiscalització com si s'exclou a les contraparts del sud d'aquesta responsabilitat considerant que són «objectes de l'ajut», en ambdues postures es detecta una situació de relacions desiguals Nord-Sud.

La participació dels beneficiaris durant la fase de seguiment i avaluació és molt poc significativa, en el sentit que, en la majoria dels projectes, no s'estableixen mecanismes participatius de seguiment, i pocs d'avaluació on els beneficiaris puguin accedir a la presa de decisions tot manifestant els seus punts de vista i fent aportacions per al bon funcionament del projecte durant la seva execució.

El sistema de seguiment i avaluació està molt identificat amb les entitats executores, tant del Nord com del Sud i, per tant, molt vinculat als aspectes d'avenc físic i financer, tant de les obres i/o accions contemplades com dels recursos econòmics gestionats.

Deixem oberta la reflexió a la corresponsabilitat i els mecanismes per insertar-la dins del sistema de seguiment i avaluació; així com el paper que han de jugar l'entitat del Sud i els beneficiaris en el sistema de seguiment i avaluació dels projectes que s'executen en el seu territori per resoldre o pal·liar els «seus problemes».

PROJECTE i accions de sensibilització vinculades al projecte

El dilema que ens planteja l'anàlisi d'aquesta variable és: difusió versus sensibilització. Si partim de la base que l'objectiu final de la sensibilització és despertar consciència crítica per actuar i transformar la realitat, caldrà valorar la coherència entre aquests objectius i les pràctiques de

sensibilització proposades per assolir-los. El fet diferenciador serà la voluntat i capacitat de transcendir el fet de difondre com un fi en si mateix o difondre per educar en el desenvolupament i formar consciència crítica.

Els projectes poden preveure accions de sensibilització o no. En el marc de l'anàlisi d'aquesta variable hem identificat 10 tipus d'accions de sensibilització, totes elles vinculades a l'àmbit de l'Educació no Formal.

PROJECTE i Punts forts i Punts febles dels projectes

L'estratègia a formular per part de les ONGDS ha de pre-tendre consolidar les fortaleces aprofitant les oportunitats i reduir les debilitats contrarestant les amenaces. És a dir, enfortir les capacitats de l'entitat i minimitzar les debilitats, així com consolidar les forces que poden atraure oportunitats (o el desenvolupament de noves oportunitats) i contrarestar les amenaces.

Les diferents variables identificades a partir de l'anàlisi FODA, impacten sobre components diferenciats del cicle identificació-planificació-formulació-gestió i execució en el marc dels projectes implementats per les entitats analitzades:

- Estructura organitzativa i funcionament operatiu
- Objectius estratègics i lineaments generals
- Capacitats tècniques dels equips executors
- Continuitat del projecte un cop finalitzat l'ajut extern

- Els camps d'intervenció: cooperació al desenvolupament i sensibilització
- Característiques pròpies de l'entitat i els seus membres.

Pel que fa als factors interns i externs, les entitats han identificat més fortaleces que debilitats i més amenaces que oportunitats. Observem que la capacitat d'identificar més fortaleces que debilitats és proporcional a identificar més amenaces que oportunitats.

Una interpretació ràpida, que té com objectiu obrir un espai de reflexió i no pas ser tractada com un fet extrapolable, ens diu que *les entitats se senten amb més fortaleces, és a dir que compten amb recursos, habilitats i actituds positives reals o potencials favorables resultants de l'execució d'un projecte, que debilitats o limitacions, defectes o inconsistències resultants de l'execució d'un projecte.* Però la seva tasca està amenaçada per aquelles circumstàncies o fets presents en l'entorn que representen perills que poden agreujar els problemes ja existents en l'entitat i impedir o dificultar el compliment de les seves funcions; i dels projectes analitzats no n'han extret oportunitats o aquells elements o factors de l'ambient (forces que sorgeixen des de fora de l'entitat però que afecten a les seves decisions i accions internes, així com a les seves activitats i desenvolupament), que són potencialment favorables i que representen avantatges o beneficis que l'entitat pot aprofitar per fer possible la consecució del seus objectius.

En aquest sentit, es deixa oberta la reflexió a la capacitat d'autocrítica de les entitats a l'hora d'autovalorar-se.

Una altra reflexió que es deixa oberta és la visió de procés i de continuïtat del projecte com un instrument que ha de transcendir el propi projecte des d'una visió més holística i la importància que tenen les oportunitats en la consolidació del procés d'intervenció.

PROJECTE i localització de la intervenció, vincle establert

La continuïtat del lloc d'actuació pot ser un indicador sobre el tipus de vinculació que s'estableix entre el donant i el receptor: acció-contrapart local o acció-sector d'intervenció.

Si el motor del vincle és la contrapart local o receptors, es preveu una intervenció més continuada en un sol lloc. Quan el motor del vincle és el sector d'intervenció, es preveu una intervenció més plural en l'espai geogràfic.

Les entitats més especialitzades tendeixen a establir intervencions més sectorials, executades a diferents àmbits geogràfics i el vincle donant-receptor es preveu més feble. Les entitats més especialitzades acostumen a ser entitats amb interessos específics en el camp de la cooperació. La continuïtat, entesa com la concentració de l'activitat principal en un sol lloc, pot afavorir l'articulació i la visió de procés.

L'actuació limitada a un determinat àmbit geogràfic, està relacionada amb el tipus d'intervenció marcada pel vincle donant-receptor. És el cas de la intervenció per la via agermanament-cooperació. De la mostra seleccionada, el 71% de les entitats involucrades tenen interessos específics en el camp de la cooperació internacional, i el 29% són entitats sense interessos específics en aquest camp. Pel que fa a la localització de l'acció, el 90% de les entitats amb interessos específics actuen a diferents països, departaments, províncies o municipis i el 10% centren la seva activitat principal a un sol país i municipi. Totes les entitats sense interessos específics actuen a un sol lloc.

ONGD i objectius de les entitats a Nicaragua i El Salvador

No es compta amb la informació suficient per extreure'n conclusions extrapolables sobre els objectius de les ONGDS en aquests països, però sí que s'introdueixen diferents eixos per a la reflexió:

- *La confusió entre objectius generals i específics.*
- *Aquesta confusió és un indicador de la manca de visió estratègica o de visió de procés de l'entitat, a l'hora de planificar la intervenció al Sud.*
- *La formulació adequada dels objectius és un criteri d'avaluació prèvia essencial a l'hora de valorar o fer l'examen previ dels projectes d'intervenció identificats i formulats per l'entitat.*

Per abordar l'anàlisi dels objectius, s'ha introduït el factor de la confusió entre els objectius generals i els objectius específics, per part de les entitats a l'hora d'enunciar o plantejar els seus objectius. En relació a la mostra analitzada, de les 10 entitats que treballen a Nicaragua, en un 60% dels casos s'han confós els objectius generals i els objectius específics; en un 30% no s'han confós i en un 10% dels casos no hi ha prou informació per identificar el grau de confusió. En el cas d'El Salvador, les dades resultants són inverses: en un 60% dels casos no s'han confós els objectius generals i els objectius específics; un 30% de les entitats analitzades els han confós i en un 10% dels casos no hi ha prou informació per identificar el grau de confusió.

Pel que fa la relació entre objectius i sistema d'avaluació i seguiment, hi ha dues preguntes essencials que cal fer-se a l'hora d'avaluar. Les respostes a aquestes dues preguntes són fonamentals per analitzar les pràctiques de cooperació al desenvolupament i els seus agents.

- La primera pregunta és: Hem fet el correcte?. La resposta té a veure amb l'eficàcia, entesa com el grau d'assoliment dels objectius i de les fites independentment dels costos resultants de la intervenció. La proposta que fem és incorporar el propòsit general de l'entitat al concepte d'eficàcia. En el sentit de vincular els objectius a la Missió de l'entitat i articular les accions d'intervenció des d'una visió estratègica, en el marc de la qual els projectes són una part del procés de col·laboració Nord-Sud.

- La segona pregunta és: Ho hem fet bé?. La resposta té a veure amb l'eficiència, la qual està directament relacionada amb els resultats de la intervenció o els productes.²⁰ Segons Cascante (1995:15) el concepte d'eficiència es pot considerar des de dues perspectives complementàries: quan la quantitat de producte està predeterminada, es vol minimitzar el cost total o inputs necessaris per generar-lo; quan la despesa total està fixada, es vol optimitzar la combinació d'insums o inputs per maximitzar el producte.

L'anàlisi dels objectius ha de permetre identificar el sentit transformador de les pràctiques endegades des de les entitats i per la via dels projectes de cooperació. El punt de partida han de ser els propòsits generals de les entitats i l'anàlisi dels efectes concrets que s'esperen assolir amb l'execució del projecte. L'anàlisi dels objectius de les entitats està directament relacionat amb els agents i el sentit de les pràctiques de cooperació.

El dilema en aquest apartat és: accions substitutives versus accions transformadores de la realitat sobre la qual s'està intervenint. Una intervenció solidària i compromesa implica valorar la situació on es preveu intervenir i actuar per transformar-la, en el sentit d'acompanyar un procés de transformació de la realitat el qual parteix del qüestionament i la recerca de solucions que transformin i no perpetuïn les condicions prèvies al projecte de cooperació. PLANAS, V. (2003:90).

PROJECTE i població meta prioritzada

Per abordar l'anàlisi de la població meta, es proposen dos factors: la focalitat i la continuïtat. En aquest sentit, s'ha considerat que una entitat és focal quan la intervenció es concentra en un únic tipus o perfil de població beneficiària. La situació contrària és una situació generalista, en el sentit que es prioritzen diferents tipus i perfils de població beneficiària per part de l'entitat. La continuïtat, o no continuïtat, està definida en relació al tipus de beneficiaris o població meta prioritzada durant el període de temps analitzat.

La reflexió que proposem se centra en preguntar-se si hi ha una relació directa entre focalitat i concentració-especialització i continuïtat i visió de procés; així com generalització i dispersió i discontinuïtat i acció puntual. També volem apuntar el dilema entre la identificació de prioritats verdadera i la identificació de prioritats condicionada a requisits externs (convocatòries públiques).

La focalitat implica una concentració determinada d'acions en benefici d'un determinat perfil de població beneficiària o meta. La situació contrària implica una dispersió pel que fa al tipus de població meta, en el sentit que es treballa amb diferents tipus de població beneficiària.

L'anàlisi de la focalitat, ha d'incloure una aproximació a l'origen del vincle Nord-Sud, la Missió o Propòsit

general de la pròpia entitat o la relació que hi ha entre les prioritats marcades per les convocatòries públiques i les prioritats pròpies de les entitats que s'hi presenten per obtenir recursos públics. Ex: La instrumentació de l'enfoc de gènere pot ser un exemple de població meta prioritzada com a requisit d'una determinada convocatòria i no com una filosofia d'intervenció insertada dins les pràctiques de l'entitat. Pot passar que aquest tipus d'instrumentació buidin de sentit les pràctiques, al constrenyir-les dins del projecte en el moment de la formulació, on no hi ha forma de valorar el grau de consciència crítica inherent al discurs formulat.

En relació a la mostra analitzada, de les 10 entitats que treballen a Nicaragua, en un 78% dels casos, les entitats prioritzen diferents tipus i perfil de població meta, i en un 22% en prioritzen solament un. Pel que fa a la continuïtat en un 56% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que la població meta canvia durant el període analitzat; i en un 44% dels casos, les entitats prioritzen les mateixes poblacions meta durant el període analitzat. Pel que fa a El Salvador, en un 90% dels casos, les entitats prioritzen diferents tipus i perfil de població meta, i en un 10% en prioritzen solament un. Pel que fa a la continuïtat en un 60% dels casos, les entitats prioritzen les mateixes poblacions meta durant el període analitzat; i en un 40% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que la població meta canvia durant el període analitzat.

PROJECTE i sectors d'intervenció

Aquest apartat està molt relacionat amb l'anàlisi de l'apartat anterior sobre la població meta. Proponem la mateixa reflexió que en el cas de l'anàlisi de la població meta: cal preguntar-se si hi ha una relació directa entre focalitat i concentració-especialització i continuïtat i visió de procés; així com generalització i dispersió i discontinuïtat i acció puntual.

Reflexió sobre la dimensió holística de la intervenció o la dimensió puntual. A l'hora d'analitzar aquesta categoria cal tenir en compte la relació entitat del Nord-contrapart local del Sud i vinculació de l'acció a Plans Estratègics Locals. La focalitat implica una concentració determinada d'accions en un determinat sector d'intervenció. La situació contrària implica una actuació multisectorial.

En relació a la mostra analitzada, de les 10 entitats que treballen a Nicaragua, en el 100% dels casos són entitats multisectorials. Pel que fa a la continuïtat en un 78% dels casos, les entitats prioritzen els mateixos sectors durant el període analitzat; i en un 22% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que el sector d'intervenció canvia durant el període analitzat. Pel que fa a El Salvador, en un 50% dels casos, els mateixos sectors durant el període analitzat; i en un altre 50% dels casos no hi ha continuïtat en el temps, en el sentit que el sector d'intervenció canvia durant el període analitzat.

INTERVENCIÓ i articulació de l'acció amb els Plans Estratègics de Desenvolupament

Aquest component és un criteri de valoració del tipus d'instrument i del paper que juga el projecte en un determinat procés de col·laboració, és l'anàlisi de l'articulació de la intervenció contemplada en el marc d'un determinat projecte en els Plans Estratègics de Desenvolupament. El component de l'articulació està emmarcat en la funció de la planificació estratègica participativa.

Quan la intervenció s'articula a plans de desenvolupament local, el motor és l'estratègia davant la conjuntura externa. El factor estratègic demanda participació dels agents, articulació, concertació i visió de procés a mitjà i llarg termini. Generalment, aquest component no té el pes específic que hauria de tenir dins del procés de cooperació al desenvolupament, incloent-hi les pròpies entitats. En aquest sentit, obrim la reflexió al paper que juga la planificació estratègica participativa en el procés d'articulació dels projectes als programes, plans, lineaments i objectius estratègics de les entitats del Nord i de les contraparts del Sud.

Pel que fa a les entitats seleccionades que actuen a Nicaragua, el 40% de les entitats vinculen algunes accions als plans de desenvolupament local; el 20% desconeixen l'existència d'aquests plans; el 10% no vincula cap acció als plans de desenvolupament local i el 30% de les entitats

no han respost aquesta pregunta de l'enquesta. A El Salvador, el 70% de les entitats vinculen algunes accions als plans de desenvolupament local; el 20% desconeixen l'existència d'aquests plans i el 10% de les entitats no han respost aquesta pregunta de l'enquesta.

PROJECTE i contraparts locals

La selecció de les contraparts locals per part de les entitats catalanes està relacionada amb les motivacions que varen originar la intervenció a Nicaragua i El Salvador per part d'aquestes entitats. Com veiem a l'apartat III.1, les motivacions s'han transformat en les diferents conjuntures nacionals tant a Nicaragua i El Salvador com a Catalunya, de tal manera que les contraparts actuals s'inserten a la conjuntura de la dècada dels anys 90 i de principis del s. XXI.

Tant a Nicaragua com a El Salvador, hi ha una part significativa dels actors, que conserva les aliances amb els moviments que van lluitar pel canvi social, dels quals, una part significativa s'han transformat en ONGD del Sud després dels Acords de Pau. També s'observa que les motivacions més pragmàtiques de fer projectes de cooperació per pal·liar els efectes del subdesenvolupament ha motivat, per part d'algunes ONG o entitats, la selecció de determinades contraparts del Sud amb qui comparteixen motivacions. Pel que fa a Nicaragua, és el cas del suport a les ONG sorgides de les organitzacions populars i el suport als moviments de masses. A El Sal-

vador, és el cas del suport a la reconstrucció nacional postbèlica a través de contraparts locals que són organitzacions socials emanades de la lluita d'alliberament nacional, o als municipis governats pel FMLN.

Per analitzar la categoria-contrapart local hem identificat i sistematitzat 7 variables per comprendre el paper de la contrapart local en el procés de cooperació: implantació territorial; data de fundació respecte a la signatura dels respectius Acords de Pau; àmbit d'actuació; origen del vincle; duració de la relació Nord-Sud: mentre dura el projecte o més enllà del projecte; tipus de relació Nord-Sud: mediatitzada solament per la via projecte, o bé articulada d'altres camps d'acció, a més del projecte: suport polític, lobby, formació, sensibilització, intercanvis Nord-Sud, etc...; perspectives de continuïtat respecte el vincle amb la contrapart local identificada.

- La implementació territorial serveix per identificar les entitats segons on tinguin el seu camp d'acció i analitzar el vincle de les entitats amb el territori. Components transversals d'aquesta aproximació són les bases socials i els donants o agents finançadors: locals, estatals o internacionals. També permet fer aproximacions sobre el tipus d'estructura operativa i tamany de les organitzacions. Pel que fa a les dades conjuntes de Nicaragua i El Salvador, el 37,93% són d'àmbit nacional, un altre 37,93% són d'àmbit municipal, un 13,79% són d'àmbit departamental i un 10,34% són d'àmbit comunitari.
- La data de fundació serveix per ubicar les entitats en el context de guerra o de post guerra. S'han definit 2

períodes històrics que coincideixen amb les respectives conjuntures socioeconòmiques i políticomilitars de la postguerra: després de la signatura del Protocol de Transició a Nicaragua l'any 1990 i després de la signatura dels Acords de Pau a El Salvador l'any 1992. A Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades el 53,85% són organitzacions creades després de l'any 1990 i un 46,15% són organitzacions que l'any 1990 ja estaven creades. Pel que fa a El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades el 56,25% són organitzacions creades després de l'any 1992 i un 43,75% són organitzacions creades abans de l'any 1992.

- L'àmbit d'actuació és una categoria important per ajudar a comprendre les estratègies adoptades per les contraparts locals de Nicaragua i El Salvador a partir del factor de focalitat o especialització, i poder-les relacionar amb les estratègies de les entitats del Nord. Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades el 76,92% es dediquen a intervenir en un sol sector, són focals i en un 23,08% són multisectorials. Pel que fa a El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades el 56,25% són multisectorials i el 43,75% es dediquen a intervenir en un sol sector, són focals.
- L'origen del vincle Nord-Sud ajuda a explicar el tipus d'intervenció a partir del tipus de vincle establert entre la contrapart local i l'entitat del Nord. Pel que

fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades en un 30,77% dels casos, l'origen del vincle és un procés d'agermanament actiu entre el municipi del Sud on s'actua i un municipi català; en un altre 30,77% l'origen del vincle és un projecte de cooperació; en un 15,38% es tracta d'una situació d'emergència sacionatural, en un altre 15,38% el vincle s'estableix a partir d'un contacte personal i en un 7,69% dels casos el vincle es fa a través d'una brigada solidària del Nord. Pel que fa a El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades en un 62,50% dels casos l'origen del vincle és un projecte de cooperació; en un 18,75% el vincle s'estableix a partir d'un contacte personal i en un altre 18,75% dels casos el vincle es fa a través d'una brigada solidària del Nord. El projecte de cooperació juga un paper important com a vincle entre els agents de col·laboració del Nord i del Sud. Pel que fa a El Salvador aquest tipus de vincle és molt significatiu.

- En relació a la variable-duració del vincle, s'han definit 2 situacions possibles relacionades amb la intervenció: el vincle dura mentre dura el projecte o l'acció implementada al Sud; el vincle es manté un cop finalitzat el projecte o l'acció implementada al Sud. Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades, en un 69,23% dels casos el vincle es manté un cop finalitzat el projecte o l'acció implementada al Sud i en un 30,77% El vincle dura mentre dura el projecte o

l'acció implementada al Sud. A El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades, en un 56,25% dels casos el vincle es manté un cop finalitzat el projecte o l'acció implementada al Sud i en un 43,75% el vincle dura mentre dura el projecte o l'acció implementada al Sud.

- En relació a la variable-continguts del vincle, s'han definit dues vies possibles relacionades amb la intervenció: el vincle es manté via projecte; el vincle es manté via altres accions o camps d'intervenció (sensibilització, formació, denúncia-lobby, etc.) Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades, en un 53,85% dels casos el vincle es manté via altres accions o camps d'intervenció i en un 46,15% el vincle es manté via projecte. A El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades, en un 75% dels casos el vincle es

manté via projecte i en un 25% dels casos el vincle es manté via altres accions o camps d'intervenció.

- En relació a les perspectives de continuïtat amb el vincle s'han definit dues possibles situacions relacionades amb la continuïtat del vincle: hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud; no hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud. Pel que fa a Nicaragua, en relació a la mostra analitzada, de les 13 contraparts locals sistematitzades, en un 69,23% dels casos hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud i en un 30,77% dels casos no es preveu seguir treballant conjuntament les entitats del Nord i del Sud. A El Salvador, en relació a la mostra analitzada, de les 16 contraparts locals sistematitzades, en un 62,50% dels casos hi ha perspectives de continuïtat del vincle Nord-Sud i en un 37,50% dels casos no es preveu seguir treballant conjuntament les entitats del Nord i del Sud.

V. NOTES

1. En l'apartat de criteris de classificació ampliarem què s'entén per cadascun d'ells. Les entitats han estat classificades en funció dels tres primers criteris, els dos últims els apuntem però no disposem de dades suficients per poder-ne fer la classificació corresponent.
2. Adjunt a l'annex.
3. El llistat contempla les entitats que han estat identificades per l'equip investigador, no obstant, es un llistat ampliable.
4. Badalona Solidària, Banyoles Solidària, etc. són col·lectius de ciutadans que poden dependre o ser independents de l'Ajuntament però que reben recursos públics a través de l'Ajuntament. Si hi ha consell de cooperació en formen part. Els classificarem com ALTRES perquè tenen interessos específics en el camp de la cooperació.
5. La guerra d'alliberament va durar de 1974 a 1979 i la guerra d'agressió o contrarrevolució va durar de 1981 a 1990.
6. La font principal han estat els apunts i la ponència presentada per William Grisby sobre *Apuntes sobre la coyuntura de Nicaragua*, presentada a Santa Coloma de Gramenet el 22/11/02, en el marc de la Trobada amb la Fundació Popolná.
7. Després de la signatura del *Protocol de Transició*, el procés de desarme dels grups armats no és generalitzat. A la Contra segueix la Recontra, als Compas, segueixen els Recompas. Les armes no desapareixen de l'escenari políticocial. Juntament amb les bases socials i els diners, juguen un paper fonamental pel que fa a l'equilibri del poder políticomilitar.
8. Integrada pels següents partits polítics:Acción Nacional Conservadora (ANC); Movimiento Democrático Nicaragüense (MDN); Partido Social Demócrata Nicaragüense (PSDN); Partido Socialista Nicaragüense (PSN); Partido Neo-Liberal (PNL); Partido de Acción Nacional (PAN); Partido Liberal Constitucionalista, (PLN); Partido Conservador de Nicaragua (PCN); Partido Popular Social Cristiano (PPSC); Partido Alianza Nacional Conservadora (PANC); Partido Comunista de Nicaragua (PCN); Partido Liberal Independiente (PLI); Partido de Confianza Nacional (PCN). La UNO

també va tenir el suport d'organitzacions gremials no sandinistes, com la Central de Trabajadores de Nicaragua (CTN), la Central de Unión Sindical (CUS) i la patronal adscrita al COSEP.

9. La font principal és la ponència presentada per Aitor Gabilondo, en el marc del Curs de la UIB: Amèrica Central, Mèxic i el Carib: El Salvador. 28 i 29 de març 2001. UIB-campus Menorca.

10. La informació ha estat extreta del llibre: Ana Ayuso, *La Sociedad Civil Catalana y la cooperación con América Latina*, CIDOB, Barcelona.

11. Doctorat en Antropologia social i cultural-UB. Apunts de Classe: Expressions del conflicte, Prof. S. Narotzky, Introducció: 03-05-04

12. En el sentit d'independència ideològica i política dels donants oficials (fons públics): agents multilaterals, govern estatal, comunitats autònomes o ens locals: ajuntaments, diputacions, fons de cooperació, etc.

13. Tal com ja hem explicat a l'apartat I sobre Metodologia de l'Estudi, descartem la representativitat de les entitats seleccionades, per això cal considerar que quan parlem de «la mostra ens referim» als resultats d'haver aplicat l'entrevista en profunditat a 14 entitats, les quals han proporcionat informació de 35 projectes de cooperació. Les dades s'han de llegir en aquest sentit.

14. Un insum és un *input* dins del sistema projecte, correspon als recursos econòmics (pressupostos), recursos humans (personal) i recursos materials: equipaments, materials, etc. d'un projecte necessaris per produir el resultat proposat (NORAD, 1997:111). Són les aportacions necessàries per realitzar les activitats planificades (CCE, 1993:65).

15. L'avaluació pot ser prèvia (*ex-ante*) i té com objectiu valorar la pertinença, factibilitat i viabilitat d'un projecte abans d'aprovar-lo; i també pot ser simultànea i posterior (*ex-post*) i té com objectiu determinar l'eficàcia, eficiència, impacte, viabilitat i pertinència dels seus objectius.

16. Es proposa com una fase prèvia al mètode FODA, limitada en un inici a l'àmbit de l'instrument-projecte de cooperació, per identificar punts forts i febles identificats per l'entitat del Nord durant les fases de desenvolupament del projecte. El mètode FODA (o DAFO) consisteix en l'anàlisi interna i externa de l'organització, tant dels seus elements positius com negatius.

17. Resultats o productes entesos com els béns i/o serveis generats coma conseqüència de l'execució d'un determinat projecte.

18. En el marc de l'estudi s'ha recollit informació detallada de 13 contraparts locals amb qui les entitats catalanes treballen habitualment, d'un total de 26 contraparts reportades.

19. En el marc de l'estudi s'ha recollit informació detallada de 16 contraparts locals amb qui les entitats catalanes treballen habitualment, d'un total de 23 contraparts reportades.

20. Resultats o productes entesos com els béns i/o serveis generats coma conseqüència de l'execució d'un determinat projecte.

VI. BIBLIOGRAFIA

BALLESTER, E.; TRUÑÓ, M. (2001): «Les entitats de solidaritat internacional i cooperació per al desenvolupament i al FCONGD» a Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament (2001): *Relacions Sud-Nord 2001. Què fem a Catalunya*. Barcelona.

CASCANTE, R. (1995): *Control, seguimiento y evaluación de proyectos*. Continguts teòrics del Mòdul bàsic sobre Gestió de l'Ajut Humanitari, Diploma de Especialización en Ayuda Internacional Humanitaria. Universidad de Deusto. Bilbao.

COMISIÓN DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS (1993): *Manual de gestión del ciclo de un proyecto: Enfoque Integrado y Marco Lógico*. Bruselas: CCE, Serie Métodos e instrumentos para la gestión del ciclo de un proyecto, Número 1.

CONGDE (2000): *Directorio de ONGD 1999*. Madrid.

FCONGD (1997): *Codi ètic i de conducta per a les ONGD*. Barcelona.

FCONGD (2002): *Relacions Sud-Nord 2001. Què fem a Catalunya*. Barcelona.

GABILONDO, A. (2001): Ponència sobre El Salvador, a: Curs de la UIB: Amèrica Central, Mèxic i el Carib. 28 i 29 de març. UIB-campus Menorca.

GARCÍA, B. (2000): «Las principales características estructurales de las ONGD de la coordinadora» a CONGDE: *Directorio de ONGD 1999*. Madrid.

GALOFRÉ, G. i PLANAS, V. (2004): *Nous reptes en la cooperació al desenvolupament: Quin paper pot fer SJS?*. Memòria dels Tallers de Planificació Estratègica. Sant Just Desvern: Juny 2004. Document inèdit no publicat.

GODBOUT, J.T. en col·laboració amb CAILLÉ, A. (1992): *L'sprit du don*. París: Éditions la Découverte.

GRISBY, W. (2002): «Apuntes sobre la coyuntura de Nicaragua», ponència presentada a Santa Coloma de Gramenet el 22/11/02, en el marc de la *Trobada amb la Fundació Popolná*. Document inèdit no publicat.

MONTES DEL CASTILLO, Á. i. MARTÍNEZ, M. J. (2002): «El debate social de la solidaridad. Dilemas y perspectiva de las ONG's de desarrollo en España» a *Debates en cooperación al desarrollo*. Murcia: Universidad de Murcia.

NORAD (1997): *El enfoque del marco lógico: manual para la planificación de proyectos orientada mediante objetivos*. Madrid: Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación-IUDC-UCM/CEDEAL.

ORTEGA CARPIO, M.L. (1994): *Las ONGD y la crisis del desarrollo*. Madrid: IEPALA i ETEA.

PARAJULI, P. (1999): «Poder y conocimiento: los nuevos movimientos sociales y el estado de la India», a *Revista de Ciencias Sociales*, nº127, pág. 185-203.

PAU, S. (2004): «El govern espanyol elimina ajuts a les ONG que actuen a Catalunya», a *Avui*, 20-01-2004, pàg. 21.

PÉREZ, K. (2002): *Diccionario de acción humanitaria y cooperación al desarrollo*. Barcelona: Icaria/Hegoa.

PLANAS, V. (1996): *Propuesta de un método para medir el grado de integración de un proyecto de desarrollo: el caso del Programa de Desarrollo y Conservación de la Selva Lacandona en 1992*, en *Las Cañadas de Ocosingo*. México D.F: Escuela Nacional de Antropología e Historia. Tesis de Llicenciatura.

PLANAS, V. (2003): «Les lliçons apreses des del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament», a CALDERÓN, J. (coord.): *Avaluar per evolucionar: tres anys després del Mitch*. Barcelona: Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, pàg. 87-91.

SAMSET, K. (1997): *Evaluación de proyectos de ayuda al desarrollo: manual para evaluadores y gestores*. Madrid: Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación-IUDC-UCM/CEDEAL.

SANCHO, A. (2000): «Identidad de las ONGD» a CONGDE (2000): *Directorio de ONGD 1999*. Madrid.

SANCHO, A. (2001): «Les ONGD espanyoles i la CONGDE» a Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament (2001): *Relacions Sud-Nord 2001. Què fem a Catalunya*. Barcelona.

SANTAJULIANA, X. (1999): *Experiències de solidaritat. Una aproximació a la participació juvenil en les organitzacions no governamentals per al desenvolupament*. Diputació de Barcelona.

SETEM (2002): *Estadística de voluntaris-cooperants*. [en línia]. Pàgina Web, Barcelona: SETEM <<http://www.setem.org/catalunya/estadist1.htm>>. [consulta, 17 de juliol de 2003].

SOGGE, D. (eds) (1998) [1996]: *Compasión y Cálculo: un análisis crítico de la cooperación no gubernamental al desarrollo*. Barcelona: Icaria editorial.

SOLER, J. (2000): «20 anys de treball solidari amb Nicaragua del municipalisme català» a *Papeles para un encuentro de solidarios/as con el pueblo de Nicaragua*. Santa Coloma de Gramenet, 20-21 de maig de 2000. Assemblea per Nicaragua. pàg. 4-8.

TORTOSA, J.M. (1998): «Prólogo: Motivaciones legítimas, propuestas honestas, contextos tozudos.» a SOGGE, D. (ed.): *Compasión y Cálculo: un análisis crítico de la cooperación no gubernamental al desarrollo*. Barcelona: Icaria editorial. Pàg. 13-20.

Informació

Més informació sobre temes relacionats amb el contingut d'aquesta publicació a:

Solidaritat

www.observatori.org
www.observatori.org/paula

La Fundació Solidaritat UB és una institució creada per la Universitat de Barcelona i la Fundació Món-3 en 1996 per tal d'obrir, en el si de la comunitat universitària, un espai de promoció del voluntariat, la cultura de pau, els Drets Humans i la cooperació per al desenvolupament dels pobles.

La universitat té un espai propi de treball en l'àmbit de la cooperació internacional, que abasta la cooperació en la formació, la formació especialitzada, la recerca aplicada a la resolució de problemes concrets del desenvolupament, la cooperació en la recerca en els països del Sud, l'elaboració de propostes alternatives per al desenvolupament...

La col·laboració entre la Universitat de Barcelona i la Fundació Món-3, organització no governamental de caràcter universitari creada en 1986, ha permès la incorporació de docents i investigadors a projectes de cooperació sobre el terreny en els països d'Amèrica Central, en temes fonamentals com ara: la gestió dels recursos hídrics, la gestió de residus i la protecció mediambiental, la promoció econòmica en relació amb els recursos propis de cada territori, el desenvolupament agrícola sostenible, la formació especialitzada en relació amb aquests temes, la dotació d'infraestructures per a la recerca. La Fundació Solidaritat UB és l'àmbit comú en el marc del qual s'han articulat aquestes col·laboracions, acreditant, un cop més, que la col·laboració entre els diferents agents de la cooperació és la millor fórmula per a l'optimització dels recursos que s'adrecen a la realització de projectes per al desenvolupament sostenible dels pobles.

A aquesta col·laboració entre la Universitat de Barcelona i la Fundació Món-3 s'ha incorporat, per a aquesta publicació, la Xarxa de Recursos Comunitaris per la Solidaritat (XIREC), organització relacionada amb el treball en xarxa per la solidaritat al món local.

Fundació

Solidaritat UB

Balmes, 21 · 08071 Barcelona
T. 93 403 55 38 · F. 93 403 55 39
fundacio@pu.ges.ub.es
www.ub.es/solidaritat

Av. Diagonal, 690 · 08034 Barcelona
T. 93 402 43 25 · F. 93 402 90 17
msirera@ub.edu
www.ub.es/mon3

Master
Globalització
Desenvolupament
i Cooperació

Escola Internacional de Postgrau
"Josep Maria Vidal Villa"
de Globalització, Desenvolupament
i Cooperació

Fundació
Solidaritat UB

Xirec
XARXA DE RECURSOS COMUNITARIS
PER A LA SOLIDARITAT

U
UNIVERSITAT DE BARCELONA
B